

הישיבה המאה-ושלושים-ושש של הכנסת השתים-עשרה

יום שלישי, י"ב בטבת התש"ן (9 בינואר 1990)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מאמץ לאומי לחיזוק שלמותה של ירושלים *

בתקציב האמור לחזק את ירושלים מן הבחינה הדתית, ולא ראיתי אפילו סעיף אחד, גם לא בתקציב משרד הדתות, לא ראיתי אפילו התייחסות אחת לכך שיש לחזק את העיר ירושלים כמרכז של העולם התורני, כעיר שממנה תצא תורה.

הייתי מציע לכנסת הזאת, ואני פונה לחבר הכנסת שלמה הלל, שיציע הצעת סכום, שבאותה הצעה ייכלל גם סעיף מיוחד, אשר מטרתו לחזק את ירושלים התורנית, וזוכה כולנו שממנה תצא תורה; לחזק את עולם התורה, את הישיבות, לחזק את מקומות הקודש, להרבות בתיירות דתית, בתיירות שתופנה אל מכמני ירושלים, אל אותם מקורות, וכיום רבים המה המקורות והמקומות המפיצים תורה. בכך נזכה לירושלים השלמה במהרה בימינו. תודה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת אברהם רביץ. רשות הדיבור לחבר הכנסת ראובן ריבלין, אחרון הדוברים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, גברתי, מורי ורבותי חברי הכנסת, 20 שנה, מאז 1967 ועד 1987, חיו יהודים וערבים בירושלים רבתי, לאחר שעל ערביי ירושלים באותם שטחים ששוחררו וסופחו הוחל שלטון ישראל, לפי סעיף 11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, המאפשר לכנסת ישראל להחיל את החוק ואת הריבונות הישראלית על כל שטחי ארץ-ישראל, כלשון החוק.

הם חיו כאן לא מתוך אהבה למשטר ולשלטון הדמוקרטי בישראל. הם חיו כאן לא מפני שרצו בשלטוננו על אותם שטחים. הם חיו ונהנו מהמשטר הישראלי מתוך כך שהיה להם אינטרס ברור לחיות עמנו בשלום ובהבנה, תוך ניצול ההזדמנות שנקרתה בדרכם לפתח עיר שחבורה לה יחדיו הלכה למעשה, ולא בברבורי מלים ובסממנים חסרות תוכן.

המציאות היא שקבעה, המציאות היא זו שנתנה, וההבנה של אותם תושבי ירושלים שגרר בעיר מזרחית היתה זו שהביאה אותנו לחיות בעיר אחת שחיים בה יהודים וערבים ללא גבולות, כאשר לכאורה אין גם הבדלים.

אין כל ספק, שהחלת הריבונות הישראלית על אותם שטחים וחיבור שני הקצוות של ירושלים, חיבור שני חלקי העיר, היו כרוכים בבעיות רבות, שכן התשתית שהיתה קיימת בירושלים-מזרח לא היתה דומה לתשתית שהיתה קיימת ופותחה בירושלים, לא רק מאז 1948 אלא מאז תחילת הציונות ומאז נכנו שכונות ירושלים מחוץ לחומה באמצע המאה ה-19.

ואז פרצה האינתיפאדה — ההתקוממות, כפי שהם מכנים זאת. היה ברור לתושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה, שיש מחלוקת בתוך העם הזה על הגבולות של מדינת ישראל ועל רצונו של עם ישראל לממש את זכותו על ארץ-ישראל כולה. היה ידוע להם שחלק מהעם אומר: יש לנו זכות על

היו"ר ר' פנחס:

אני מתכבד בזה לפתוח את ישיבת הכנסת. הסעיף הראשון בסדר-היום: מאמץ לאומי לחיזוק שלמותה של ירושלים — גמר הדין.

ראשון הדוברים — חבר הכנסת אברהם פרוז. הוא איננו. אם כן, ראשון הדוברים יהיה חבר הכנסת אברהם רביץ, ואחריו — חבר הכנסת ראובן ריבלין. חבר הכנסת רביץ, בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

דיון על ירושלים בכנסת ריקה.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, ובכל זאת — כנסת נכבדה, חבר הכנסת שלמה הלל, אני רוצה לברך אותך על היוזמה להעלות את ירושלים לראש מעיינינו, ואולי בעקבות זה על ראש שמחתנו. אני חושב שיהיה זה נכון אם נאמר לעצמנו, כי הדיון על ירושלים איננו דיון על עוד עיר אחת מערי ישראל. בשבילנו ירושלים איננה רק עיר שאנשים גרים בה. בשבילנו ירושלים איננה רק עיר שאנשים חיים בה ומתפרנסים בה. לכן ירושלים לא תצטיין אם נדאג רק לחלק הגשמי של העיר הזאת, אם נדאג לחיזוק ירושלים מבחינת פיתוח התעשייה, ואפילו לא אם נדאג לחיזוק ירושלים מבחינת פיתוח היכלי החינוך ומקומות התרבות. ירושלים נתפסת — על-ידי אומות העולם ובמיוחד על-ידי עם ישראל לדורותיו, מאז נהיינו לעם — כעיר שממנה תצא תורה לאומות העולם כולן. כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים — זו איננה סממנה בלבד, זה עצם מהותה של העיר הזאת.

לכן, רבותי חברי הכנסת, נכון שעלינו לעשות כל מאמץ לאומי כדי לחזק בריחיה של ירושלים, כדי לבנות את יסודותיה גם מהבחינה של פיתוח תעשייתי, מבחינת ריכוז האוכלוסין ורווחתם, מבחינת ביטחון תושבי ירושלים, אבל עלינו להבין את מהותה המיוחדת של העיר הזאת, כפי שהיא נתפסת בעינינו ובעיני אחרים. כי ירושלים היא עיר הקודש בעיני עם ישראל ובעיני אומות העולם. בהיותה עיר כזאת, עיר הקודש של ישראל ושל כל גויי הארצות, אנחנו צריכים להבין, כי עלינו להקדיש מאמצים מיוחדים כדי לפתח את ירושלים ולחזק את בריחיה מבחינת קדושתה, מבחינת ייחודה בקרב עם ישראל כולו. אני יודע, שיש אנשים רבים בעולם שלא שמעו על קיומה של מדינת ישראל, אבל אותם אנשים עצמם שמעו על קיומה של העיר ירושלים.

אינני רוצה לחזור בדיון הזה — אני חושב שאנחנו נפחית מחשיבותה של ירושלים אם נכרוך בדיון הזה את המאורעות שהתחוללו באחת השבחות האחרונות, באותה הפגנה שנערכה בירושלים, ואשר לה הקדישו את מרבית הדין בישיבה הקודמת על העיר הזאת.

דומני שירושלים, העיר האחת! היא אשר חייבת לציון את קדושתה. לכן אני הסתכלתי בתקציב מדינת ישראל וגם

* "דברי הכנסת", חוב' י"א, עמ' 1281.

שעצם השתתפותו בבחירות למועצת עיריית ירושלים היא הכרה שלו בחוק הישראלי. אם הוא מכיר בחוק הישראלי, הוא מכיר גם באותם חוקים, לרבות סעיף 11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט. ואם הוא מוותר על ירושלים כעצם הליכתו לבחירות האלה, ממילא הוא ויתר על לב הבעיה. אם כך, על יהודה ושומרון נדבר בעתיד. אמרתי לו גם שידע, שדגל גדול תלוי מאחורי מושבו של טדי קולק, ואם לא נראה לו שהוא יושב כשגבו לדגל, הרי נציב דגל ישראלי ליד כל חבר מועצה, וכפי שעושים ברכות ממועצות הערים בעולם כולו, נתחיל ישיבה ונסיים אותה בשירת ההמנון הלאומי של מדינת ישראל. מר סניורה אמר: הבנתי את המסר של מר ריבלין, אינני מוכן, אני חוזר בי מיוזמתי.

אני רוצה לומר כזה, חברות וחברי הכנסת הנכבדים, שעד לפני שבוע היתה "שלום עכשיו" עורכת מפגנים ועצרות וכינוסים בשטחי יהודה ושומרון כדי לומר לאותם תושבים: הנה אנחנו מוחים יחד אתכם על כך שאנחנו כופים עליכם את החוק הישראלי. מעולם לא חשבנו שאותן מפלגות ציוניות חושבות כמונו. חשבנו שהם טועים — לא, חלילה, בוגדים — עושים חטא ועוול גדול לציונות, בדיוק כפי שהם חושבים שאני עושה זאת. עם זאת, היה קונסנסוס לאומי ברור ומוחלט, שירושלים לא תחולק עוד לעולם, קונסנסוס שעליו עמדו כל המפלגות הציוניות ונתנו לו ביטוי בכל מצעי המפלגות.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
עד השבוע שעבר.

ראובן ריבלין (הליכוד):
ההפגנה שנערכה בירושלים באותה שבת היא ביטול, ערעור של הקונסנסוס הלאומי לגבי ירושלים. חברי מאנשי השמאל ואותם חברים מ"ירושלים אחת" המתפתים לחשוב שהיתה בכך איזו שרשרת שלום, שהיה בכך איזה סימן לקירוב לבבות, אינם אלא טועים. הם עצמם, ובהתנדבות, מעלים פעם נוספת את ירושלים כלב הבעיה, מתוך הבנה שאכן ניתן לדבר גם עליה: ואל נלול בכך.

אם אתם אומרים היום: מדינה פלשתינית בלי ירושלים, הרי יודעים אתם, כפי שאחם זועקים כנגדו, שיכול כל אדם שמוח בראשו ועיניו במצחו להבין שלא יקום ולא יהיה מבחינת העם הערבי הפלשתיני ויתור על ירושלים. אם לא ניתן לוותר על ירושלים, הרי היא בבחינת מיקרוקוסמוס של ארץ-ישראל כולה.

לצערי הרב, אין עתוית בידי. אני מצטרף לכל אותם נימוקים, לכל אותם דברים על ירושלים ועל הצורך בשוויוניות בין כל חלקי ירושלים, תוך מתן מוטיבציה לכל אזרחיה ותושביה לחיות בעיר הזאת כעיר שחוכרה לה יחידו בשוויון מלא של זכויות, כמו גם של חובות.

ידעו כל תושבי ירושלים: זכויות יקבלו לאחר שימלאו את כל החובות.

אברהם רביץ (דגל התורה):
אדוני היושב-ראש, הייתי רוצה לשאול אותו שאלה.

היו"ר ר' פנחס:
בבקשה.

אברהם רביץ (דגל התורה):
חבר הכנסת ריבלין, האם אינך חושב שיהיה זה ראוי שתמחה כאן על ההשקפה הזאת של המפלגות החרדיות — על הצגתן כשותפות עם המפלגות ערביות, שיביאו לחלוקתה של ירושלים? לא הגבת אף לא במלה אחת על העניין הזה.

ארץ-ישראל, אולם אנחנו מחויבים לוותר על זכות זו בגלל אותה בעיה, המכונה בפי חברי מסיעת המערך "הבעיה הדמוגרפית".

כאשר נדמה היה לאחר האנשים שהם תושבי ירושלים, תושבי יהודה ושומרון, והם גם מקורבים יותר בדעותיהם לאש"ף, שאולי עם ישראל באמת נחוש בעמדתו שירושלים לא תחולק עוד לעולם, בא אותו סניורה ואמר לנו בצורה ברורה ביותר: ראו נא, ירושלים היא חלק מהמשחק, שאם לא כן, אני אסביר לכם מה אני מתכוון לעשות. ויודע מציע ההצעה לסדר-היום, שמר סניורה "איים" על מדינת ישראל ועל עם ישראל, שאם ירושלים איננה חלק מההסדר, הרי הוא מתכוון לרוץ בבחירות הבאות למועצת עיריית ירושלים, ורחמנא ליצלן, הוא מבחינתו עשוי — מבחינתכם הוא עלול — להביא לידי כך שבמועצת העיר יהיה רוב לא-ציוני: אני מצטט את הדברים, ואני מבקש את סליחתם של חברי הכנסת מהסיעות החרדיות. וכל כך למה? בשנת 1967 צורפו לירושלים רבתי עוד 112,000 תושבים, והיום הם מונים כבר 142,000 תושבים, 116,000 מהם מוסלמים, 50,000 בעלי זכות בחירה. 10,000 מהם כבר מימשו את זכותם בבחירות הקודמות, כאשר תושבי ירושלים באמת ראו את עצמם כתושבי העיר וכבעלי זכויות בעיר הזאת, מהטעם שאבדה תקוותם שירושלים אכן תוחזר אליהם, שהיהודים ויתורו על ירושלים, שהיא לב הסכסוך. הנה הוא בא ואומר: 50,000 מבין התושבים הערבים של ירושלים יבואו ויצביעו בבחירות המוניציפליות לרשימה ערבית. יש להם כוח אלקטורלי להגיע ל-8 מנדטים מתוך 31, ואז, יחד עם המפלגות החרדיות, המכונות בפי מר סניורה "לא-ציוניות", יביאו לידי כך שבירושלים יהיה רוב ברור למפלגות הלא-ציוניות.

ראש העיר טדי קולק נשאל מה דעתו על הצהרתו של סניורה, מה עמדתו לגבי יוזמת סניורה. טדי קולק נמנע מלהשיב חד-משמעית, ואמר שצריך לחשוב על העניין. הוא, כאיש המערך, או כאיש "ירושלים אחת", קרא במפורש לכל אותם תושבים ערבים שהם עובדי עיריית ירושלים ותושבי העיר ירושלים לבוא ולהצביע בעד רשימתו, אבל הוא לא מצא את העוז לבוא ולומר לסניורה את מה שיש לו להגיד על יוזמתו.

יושב-ראש תנועת החרות בירושלים נשאל באותה עת מה היא עמדתו לגבי יוזמת סניורה: יושב-ראש תנועת החרות באותה עת היה מי שדובר אליכם עכשיו. אני בירכתי את סניורה על יוזמתו. אמרתי: אינני יודע אם סניור או סניורה זה או אחר משתף פעולה עם אש"ף ואם אין מקומו בבית-האסורים, אבל כל עוד הוא תושב ירושלים בעל תעודת זהות ישראלית, הרשאי לבחור בהתאם לחוקי מדינת ישראל, והוא לא הוכנס לבית-הסוהר בעקבות הגשת אישום נגדו והוצאת פסק-דין על-ידי בית-משפט — זכותו, כמובן, לרוץ בבחירות ולהתמודד בבחירות הדמוקרטיות, שכן זוהי זכות שאנו מעניקים לכל תושבי מדינת ישראל, אבל, אמרתי, אני מבקש להבהיר למר סניורה שני דברים: דבר ראשון, שעל-ידי כך שהוא מתמודד בבחירות — — —

אורה נמיר (המערך):
סניורה הוא כאן?

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני מדבר על כל ה"סניורות" מהמערך. חברת הכנסת נמיר, אני מקווה שאוכל לרדת לסוף דעתך. אולי רק תשמעי את דברי עד הסוף.

אז אמרתי למר סניורה, שעליו להבין דבר ברור אחד:

שלמה הלל (המערך):

אשמח מאוד. זו הרשימה שקיבלתי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
זו טעות.

הי"ר ר' פנחסי:

בהצעת הסיכום רשומה גם המפד"ל. בוודאי קראת גם בשם הסיעה הזאת. הוא קרא בשם המפד"ל. ראיתי את שמה בין שמות הסיעות, שבשמן הוגשה הצעת הסיכום. אתה לא שמעת, חבר הכנסת לוי, אבל אני ראיתי את השם, והוא קרא בשם סיעת מפד"ל. ראיתי שזה כתוב.

שלמה הלל (המערך):

קראתי. קראתי, ללא ספק, אני מצטער. גם המפד"ל כלולה ברשימת הסיעות שקראתי.

1. הכנסת חוזרת וקובעת, כי ירושלים השלמה, בירת ישראל, איננה ולא תהיה נושא למשא-ומתן. הכנסת קוראת לממשלה להקפיד על כך שבמהלך הדיון על יוזמת השלום של הממשלה ובכל שלב ושלב של ביצוע התוכנית חבוא לידי ביטוי ותובהרה היטב כוונת ישראל לקיים את ריבונותה בירושלים ללא סייג.

2. הכנסת קובעת, כי יש לעשות מאמץ לקיים את הביטחון בירושלים, לרבות במזרח העיר ובעיר העתיקה, ופונה לאנשי המשמר האזרחי בירושלים להתנדב לעזור למשטרת ישראל בתפקידה זה.

3. הכנסת פונה לעירייה ולמשרדי הממשלה לעשות כמיטב יכולתם כדי להבטיח חיי מסחר תקינים במזרח העיר, ולבחון אפשרות הקמת דוכנים בשעות ובתחומים שאין החנויות הקיימות מקיימות את השירות המתבקש, תוך כיבוד חוקי העזר העירוניים.

4. הכנסת קובעת, כי יש להקפיד ולהבטיח שלא תיעשה בירושלים כל פעולה שיהיה בה כדי להפר את הסדר ולפגוע בדוֹקֵים של כל חלקי האוכלוסייה.

5. הכנסת תובעת מהממשלה וממוסדותיה להקדיש מאמץ מיוחד לפיתוחה של ירושלים ולהקצות משאבים הולמים בתחומי בניין ותעסוקה, במגמה להגדיל את היקף האוכלוסייה ולקלוט חלק נכבד מגלי העלייה בירושלים רבתי על כל חלקיה. תודה רבה.

הי"ר ר' פנחסי:

תודה לחבר הכנסת שלמה הלל. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על הצעת הסיכום שקרא חבר הכנסת שלמה הלל. זו הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהביא

חבר הכנסת ש' הלל — 16

נגד — 1

נמנעים — אין

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ש' הלל

נתקבלה.

הי"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, בעד הצעת הסיכום — 16; נגד — אחד;

ראובן ריבלין (הליכוד):

אם השתמע מדברי, כאשר לא ביקשתי — —

אברהם רביץ (דגל התורה):

אינך חושב שהיה ראוי שתמחה כאן על ההשוואה הזאת של המפלגות החרדיות — על הצגתן כשותפות עם מפלגות ערביות, שיביאו לחלוקתה של ירושלים? לא הגבת אף לא במלה אחת על העניין הזה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אם השתמע מדברי, כאשר לא ביקשתי — —

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדרבה, לא השתמע.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אם זה השתמע, חלילה, מדברי, כאשר לא ביקשתי לגאול עולם כשציטטתי את הסינור סניורה — הריני מצביע במפורש על כך, שאם יקרא חבר הכנסת הנכבד הרב רביץ את הפרוטוקול, הוא יבחין שאמרתי כמה פעמים: "לגרסתו".

אינני חושב שיש כאן היום בינינו חבר כנסת מהמפלגות החרדיות, שדגלו הוא דגל אנטי-ציוני. יש לנו ריכוזים עם המפלגות החרדיות בקשר לפירוש הציונות ולחיוקה, אבל בסך הכול, הלוואי שבמפלגות הציוניות היו ציונים כמו שיש במפלגות החרדיות.

הי"ר ר' פנחסי:

תודה רבה לחבר הכנסת ראובן ריבלין. חבר הכנסת שלמה הלל גייש הצעת סיכום לנושא. בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אין שר ששייב?

הי"ר ר' פנחסי:

כשיש הצעה לדיון במליאה, אחרי הדיון יכולה כל סיעה להגיש הצעת סיכום — גם אחת יכול להגיש הצעת סיכום אם אינך מצטרף להצעת סיכום זו — ואז יש הצבעה על הצעות הסיכום.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מיהו עוד לפרש את דבריך כאילו אתה מזמין סיכומים מכל הסיעות. לפי דעתי, בנושא ירושלים צריך להיות סיכום אחד של הבית כולו.

הי"ר ר' פנחסי:

בהחלט. חבר הכנסת הלל קורא הצעת סיכום של כמה סיעות.

שבח וייס (המערך):

סיכום אחד שחובר לו יחדיו.

הי"ר ר' פנחסי:

חברי הכנסת, נכון לרגע זה יש בידי הצעת סיכום אחת, וחבר הכנסת שלמה הלל יקרא אותה.

שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להגיש הצעת סיכום לדיון על המאמץ הלאומי לחיזוק שלמותה של ירושלים בשם סיעות הליכוד, המערך, ש"ס, אגודת ישראל, התחיה, צומת ומולדת:

1. הכנסת חוזרת וקובעת, כי ירושלים השלמה — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אנחנו שותפים להצעת הסיכום, אבל לא קראת בשם הסיעה שלנו.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
 אני כן יודע.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):
 אתה הכרזת על זה כדי לקבל קולות.

היו"ר ר' פנחסי:
 חבר הכנסת ורדיגר, אפשר להמשיך?

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
 תסלה לי — — —

היו"ר ר' פנחסי:
 חבר הכנסת פארס, אנא. נגמרה ההצבעה. אנחנו ממשיכים
 בסדר-היום.

נמנעים — אין. אני קובע, שהצעת הסיכום שהגיש חבר הכנסת
 שלמה הלל בשם כמה סיעות נתקבלה.

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום — — —

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):
 נציג מפלגה ציונית הצביע נגד.

היו"ר ר' פנחסי:
 חבר הכנסת ורדיגר, אנא.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
 אני לא ציוני. אני לא מייצג את הציונות. אני ערכי —

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):
 אתה בכלל לא יודע מה אתה מייצג.

ב. סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לרוח מס' 38 של מבקר המדינה

אני מבקש להפסיק את הוויכוח. חבר הכנסת פארס, אנא ממך.
 נא לא להפריע.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
 — — —

היו"ר ר' פנחסי:
 חבר הכנסת גולדשטיין, האם חבר הכנסת ורדיגר יצא כדי
 שאתה תמלא את מקומו? הוא לא מינה אותך. בבקשה, חבר
 הכנסת ליבאי.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
 רבותי וחברי, עברנו לנושא חדש. תרשו לי להביע צער, על
 שבשל תקלה לא הודע מראש למבקרת המדינה על כך שהכנסת
 תדון היום בסיכומיה ובהמלצותיה של הוועדה לענייני ביקורת
 המדינה. המועד לדיון נקבע אתמול, והיום התברר לי שלא
 נמסרה על כך הודעה למבקרת המדינה. היעדרה מהאולם בדיון
 זה נובע מכך שרק היום נודע לה על קיום הדיון, ונבצר ממנה
 להיות כאן אתנו.

אני מרגיש זאת, שכן מבקרת המדינה נוחתת ומשתתפת
 בכל ישיבות הוועדה לענייני ביקורת המדינה, ובוודאי היתה
 מעוניינת לשמוע את דברי חברי הכנסת. פרוטוקול הישיבה
 יועבר אליה בוודאי.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנו מסכמים היום את
 דיוני הכנסת ברוח מס' 38 שהגיש מבקר המדינה הקודם,
 השופט יעקב מלץ. בהתאם לחוק, מבקר המדינה,
 התשי"ח — 1958 [נוסח משולב], דנה הוועדה לענייני ביקורת
 המדינה בפרקים רבים ברוח מס' 38 של מבקר המדינה. מרבית
 הדיונים התקיימו בתקופת כהונתה של הכנסת האחת-עשרה.
 לאחר בחירתה של הכנסת השתים-עשרה המשיכה הוועדה את
 דיוניה ברוח מס' 38, עד שמבקרת המדינה מרים כן-פירות
 הגישה את הדוח הראשון שלה לכנסת.

הוועדה הניחה על שולחן הכנסת את סיכום דיוניה
 והמלצותיה בקשר לשבעה משרדי ממשלה: האוצר, החוץ,
 הבריאות, קליטת העלייה, החקלאות, הבינוי והשיכון
 והביטחון.

בימים אלה בוחר אני להתחיל את הדיון בסיכומי הוועדה
 בנושא קליטת העלייה. מבקר המדינה ביקר את הטיפול של
 המשרד לקליטת העלייה בקליטת עולי אתיופיה, בעקבות

היו"ר ר' פנחסי:
 חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא — סיכומיה
 והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לרוח מס' 38
 של מבקר המדינה. יפתח את הדיון יושב-ראש הוועדה לענייני
 ביקורת המדינה, חבר הכנסת דוד ליבאי.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):
 — — — אתה ציוני.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
 אני לא ציוני. אתה ציוני. אני לא ציוני. — — — אני
 מכבד בייחוד את הכוחות המתקדמים בציונות.

היו"ר ר' פנחסי:
 חבר הכנסת פארס, ביקשתי ממך. חבר הכנסת ורדיגר,
 אפשר להפסיק את הוויכוח, בבקשה?

חבר הכנסת דוד ליבאי, בבקשה.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
 נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת — — —

דן תיכון (הליכוד):
 מה זה?

היו"ר ר' פנחסי:
 סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

דן תיכון (הליכוד):
 זה אמור היה להיות בעוד שתיים. שוב הויוז את זה
 קדימה?

היו"ר ר' פנחסי:
 סגן יושב-ראש הכנסת חבר הכנסת תיכון, בבקשה ממך.
 בבקשה, חבר הכנסת ליבאי.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
 חברי הכנסת, אני מצטער צער רב על שבשל תקלה —

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

היו"ר ר' פנחסי:
 חבר הכנסת ורדיגר, אתה יכול להמשיך את הוויכוח בחוץ.

יעדים מוגדרים ולא קבעה את מיקומה של הבריאות בסולם הדיספוזיטיון הלאומי והתקציבי. מבקר המדינה מנה בפירוט רב ליקויים רבים שמצא בתפקוד משרד הבריאות. הוועדה מביאה בפניהם, בעמודים 13 — 17 של הדוח, את ריכוז הממצאים של מבקר המדינה בדוח שלו על מצב הרפואה הציבורית בישראל ואת מסקנותיה החמורות של הוועדה. עם זאת ממליצה הוועדה בפני הכנסת שלא לקבל היום החלטות לגבי מערכת הבריאות ולהמתין עד אשר נקבל את מסקנות ועדת החקירה הממלכתית בראשות השופטת שרונה נתניהו, הבודקת את הנושא. היא עומדת לסיים בתוך חודש את הדוח שלה.

בנושא הבריאות מפנה הוועדה את הכנסת לדיוניה בדוח מבקר המדינה בנושא השתלת איברים, כמפורט בעמודים 19 — 21 לדוח, תוך שהוועדה מציינת בסיפוק ששר הבריאות כבר החל ליישם חלק מהמלצותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה בנושא זה.

משרד מבקר המדינה נתן דעתו על מערכת אספקת המים לעיר הכירה ירושלים, שזה עתה סיימו את הדיון עליה. מבקר המדינה ערך ביקורת בנציבות המים שבמשרד החקלאות, בחברת תה"ל — תכנון המים לישראל, בחברת "מקורות", במחלקת המים של יריית ירושלים, ברשות העלינה למים בשעת-חירום וכן בחברת החשמל לישראל בע"מ, המספקת את האנרגיה למפעלי המים. ריכוזי הגורמים האחראים לאספקת המים לירושלים אינו מבשר, לדעתו, טובות לעתיד בשל העדר תיאום בין המערכות השונות אשר לפתרון בעיות הכרוכות בהכנסת אספקת תקינה של מים לירושלים. בעמ' 26 — 29 לדוח המונח בפניהם הובאו ממצאי מבקר המדינה בדיון, מסקנות הוועדה והצעות ההחלטה, הדורשות מהגורמים הבלבנטיים להבטיח תיאום ביניהם, לקבוע במשותף את התכנון וההשקעות הנדרשים לפיתוח המערכת הכלכלית-הנדסית המשולבת של אספקת המים לעיר ולערוך את תוכנית האב לאספקת מים לירושלים.

בעמוד 30 לדוח תמצאו ביקורת נוקבת על פעילות משרד הבינוי והשיכון בפסגת-זאב, ובעמוד 33 — ביקורת קשה על מחדלי הביקורת הפנימית בחברות השיכון הממשלתיות. חברי הכנסת, הוועדה הקדישה ישיבות רבות למצב הביקורת הפנימית בתאגידים הממשלתיים ונדהמה מהזלזול של הירוקטוריונים והנהלות התאגידים כלפי הביקורת הפנימית. הוועדה שוכנעה בצדקת קביעתו של מבקר המדינה יעקב מלץ, כי — אני מצטט: "הביקורת הפנימית בחברות ממשלתיות רבות קיימת על הנייר בלבד". על דעת הוועדה פנית לוועדת הכנסת ובקשתי תיקון תקנון הכנסת, באופן שיסמך את הוועדה לענייני ביקורת המדינה לעסוק לא רק בדוחות מבקר המדינה אלא גם בנושא הביקורת הפנימית. התקנון תוקן בהתאם לבקשתנו, והוועדה לענייני ביקורת המדינה כבר הכינה הצעת חוק, שנועדה לחזק את מעמד הביקורת הפנימית בעיריות. הכנסת מתבקשת להחליט היום, כאמור בעמוד 35 לדוח, על רצונה לחוקק את חוק המבקרים הפנימיים, שיגדיר את מעמדם, כפיתוחם, סמכויותיהם וחובותיהם של המבקרים הפנימיים וינסה להבטיח את כושר הפעילות התקינה שלהם. עם קבלת החלטה זו היום תכין הוועדה את הצעת החוק, אם זו לא תוגש בהקדם מטעם הממשלה.

ולאחרונה, הבאנו בפניהם את מסקנות הוועדה לגבי תהליך קבלת ההחלטות במערכת הביטחון כאשר לפיתוח סדר-כוחות חיל-הים, ראינו להדגיש את הסכרי השר יצחק רבין, שלפיהם נתקלה מערכת הביטחון בקשיי תכנון בשל חוסר הודאות לגבי תקציבה בשנים הקרובות. השר הסביר

עלייתם ב"מבצע משה". מספר העולים שבאו לישראל מאתיאופיה מאז שנת 1972 ועד למועד עריכת הביקורת הגיע ל-15,100.

אחרי שנסתיים "מבצע משה" שהו במרכזי הקליטה ובכתי-הארח 11,155 עולים. במסודות עליית הנוער של הסוכנות היהודית ובמרכזי קליטה לצעירים שהו 1,600 בני נוער. מאז נכתב הדוח הוסיפו אלינו עולים מאתיאופיה.

בדיקת מבקר המדינה חשפה מחדלים רציניים כאשר לקליטת היהודים שבאו אלינו מאתיאופיה. רק כ-60% מהעולים שוכנו במגורי קבע. המשרד לא דאג לתאם את הליכי הקליטה עם הרשויות המקומיות. אכלוס העולים נעשה לעתים בשכונות מצוקה. המשרד התורה מדיניות לקליטת עולים בתעסוקה בלא שיתוף בכך את משרד העבודה והרווחה. כרבע בלבד מהעולים מצאו תעסוקה, רובם בתפקידים בלתי מקצועיים. בעבודות עונתיות ובמעמד ארעי.

נכון הדבר, שהמשימה של קליטת העולים מאתיאופיה היתה קשה במיוחד. אולם נראה בעליל שהממשלה לא נערכה כראוי למפעל הקליטה. הוועדה לענייני ביקורת המדינה הסיקה מסקנות קשות ביותר, והן מפורטות בדוח המונח בפניהם בעמודים 24 — 25. חלק ממסקנות אלו מעורר אצלי דאגה של ממש כאשר לחוסר היערכות הולמת של הממשלה לקליטת יהודי ברי-המועצות העולים בימים אלה ארצה. עלינו לתבוע מהממשלה שתלמד לקח מהביקורת ותפעל כגוף אחד לקליטה מוצלחת של העולים מברי-המועצות.

בתחום הסוציאלי הניחה הוועדה בפניהם, בעמודים 1 — 3 לדוח, את ריכוז הממצאים בדוח מבקר המדינה אשר לפיקוח על קופות הגמל לקצבה. הוועדה סבורה שעל הממשלה לתת את דעתה על הממדים העצומים של החוב הלאומי המצטבר, כלומר החוב של אוצר המדינה לקרנות הפנסיה, ועל העובדה שעל המדינה לכבד התחייבותה לשלם פנסיה תקציבית בהיקף גדול מאוד — התחייבות שאינה מוצגת במאזן המדינה.

הוועדה מבקשת ממליאת הכנסת לדרוש משר האוצר די-יוחשבון על היערכות אוצר המדינה לתקופה שעלולה להגיע בעוד 10 או 20 שנה, שבה מימוש זכויות הפנסיה יטיל נטל כבד מנושא על תקציב המדינה. הכנסת מתבקשת היום לדרוש משר האוצר למנות ועדה מקצועית של מומחים, שתבדוק את מערכת הפנסיה הציבורית, ובכלל זה קופות הגמל לקצבה והפנסיה התקציבית. כמו-כן תבדוק הוועדה את נושא המיסוי במערכת הפנסיה. עוד מתבקשת הכנסת לדרוש דוח משרד העבודה והרווחה על התקדמות דיוניו עם משרד האוצר באשר לחקיקת חוק פנסיה ממלכתית ועל תוצאות דיונים אלה. על הכנסת לפקח היטב על מבקר האוצר, ובמיוחד על אגף שוק ההון שבו, בכל הקשור למערכת הפנסיה במדינה.

הוועדה רואה לנכון להסב את תשומת-לב מליאת הכנסת לביקורת החמורה של מבקר המדינה על מערכת הרפואה הציבורית בישראל. מבקר המדינה בדק במיוחד את הנושאים הבאים: המשבר במערכת הבריאות, התור לניתוחים, הקצאת מיטות בבתי-חולים כלליים, מאגר כוח האדם הרפואי, המערך הגריאטרי, התמיכות בקופות-החולים והשירות במרפאות של קופת-החולים של ההסתדרות הכללית.

מבקר המדינה מצא שקיימת בציבור מידה רבה של אי-שביעות רצון מטיב השירותים הרפואיים ומן היכולת-לספק אותם באיכות הדרושה. מבקר המדינה ביקר קשות את הממשלה על שלא גיישה מדיניות בריאות כוללת, לא קבעה

מוצא לנכון לכרך את המבקרת החדשה-הישנה, שחשפה שיניה, וכנראה זכינו למבקרת-מבקר מן הטובים שידע הבית הזה בשנים האחרונות.

אני רוצה, כמובן, להודות לכל העושים במלאכה במשרד מבקר המדינה. נראה לי, שהביקורת השנה, כמו גם בשנים האחרונות, נחוצה יותר מאי-פעם, וצריך לחזק את המוסד הזה. חבל שהמליאה ריקה, שכן נראה לי שהדוח וכל מה שקשור בדוח מבקרת המדינה לא זוכה להתייחסות מתאימה מצדו של הבית הזה.

על הדוח האחרון אני יכול לומר, שאילו היה למישהו מהעיתונאים זמן לפרק, לפצל ולפענח את מה שנאמר בו, סביר להניח שהוא יכול היה לפרנס עיתון יומי במשך כשנה, ובכל יום הוא היה מוצא בוודאי צימוקים ושקדים בתוך הדוח הזה.

אדוני היושב-ראש, אדוני יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, מדוע פרש השופט מלץ מתפקידו כמבקר המדינה? על השאלה הזאת צריך מישור לענות. הכנסת בחרה, כמדומני לפני כארבע שנים, את השופט המחזוי מלץ לתפקיד מבקר המדינה. לא עברו ימים רבים, חלפה שנה, שנה וחצי, והשופט מלץ מצא לנכון להתפטר מתפקידו ועבר לשמש כשופט בבית-המשפט העליון. אנחנו, חברי הוועדה, המלווים את נושא הביקורת במשך שנים רבות, שואלים את עצמנו: מה קרה לכבוד השופט העליון מלץ, שהביא אותו להתפטרות בתוך פרק זמן קצר יחסית? אני מתאר לעצמי שיש תשובות, אבל אנחנו והציבור טרם שמענו דבר באשר למימעים.

כשאני מדבר על נושא ביקורת המדינה, אני חוזר לכמה מדרשותי מן השנים שעברו. אני מבקש לשקול את האפשרות לפצל את דוח מבקר המדינה לשתי מהדורות, זאת אומרת, מהדורה כל חצי שנה, שכן הרוח הזה, שהוא עכ כרס ולעתים מופיע בשני חלקים בעת ובעונה אחת, חיי המדף שלו צרים והופכים לקצרצרים. לעתים מעסיק הנושא הזה את הציבוריות במשך יום, לעתים במשך יומיים, אבל אני יכול לומר לכם בביטחון, שבשום מקרה בשנים האחרונות לא החזיק הנושא הזה מעמד דעת הקהל יותר משלושה ימים, וזה, כמובן, כישלון שלנו. כישלון של כל אלה שקבעו שהדוח הזה יפורסם אחת לשנה.

נושא נוסף שאני מצוין מדי שנה בשנה בעת שמתפרסם הדוח ובעת שאנחנו מציגים את סיכומי הוועדה נוגע לפרסום שמות המבוקרים. נכון שבדוח האחרון נעשה צעד גדול קדימה, ואפשר כבר לזהות כמעט ללא טעות חלק גדול מן המבוקרים, אבל מאחר שדוח מבקר המדינה הוא למעשה בבחינת פסק-דין חלתיים מדי חקופה, ועל-פיהם מוערכת העבודה הציבורית של אותו משרד, מן הדין שלא לחשוש ולפרסם את השמות. זה אפקטיבי יותר, זה יעיל יותר, ואני חושב שזה עשוי לתרום לשיפור הביקורת, שכאמור, הממצאים שלה הולכים ומתרחבים כמעט מדי יום.

אני בחרתי להתייחס לכמה נושאים. הנושא הראשון נוגע לפיקוד על קופות גמל לצבא, כעצם קרנות הפנסיה של ההסתדרות. רבותי, זהו הדוח החשוב ביותר. מבקר המדינה אומר לבית הזה, שכל החיסכון הפנסיוני מוטל בספק, במלים בטוחות הוא אומר, שקיים חשש שקרנות הפנסיה ההסתדרותיות מצויות לא הרחק ממצב המוגדר כפשיטת רגל. דוח של האוצר העוסק בעניין זה קובע, שלקרנות הללו גירעון בהיקף של 15 מיליארד שקל. נציג ההסתדרות האחראי — חבר הכנסת אורון — דב פלג —

לוועדה, שיש גם קשיים בכיצוע החלטות שהתקבלו, בשל בעיות ביחסי החוץ של מדינות אחרות עם ישראל בכל הנוגע לייצור נשק שנועד לישראל. עם זאת סברה הוועדה, שהלקח מביקורת שהיתה בעבר על אופן התכנון או הביצוע של פרויקטים לאומיים בתחום הביטחון מחייב את שר הביטחון לשקול מינוי גוף מייצג של מומחים חיצוניים, שילוו את הפרויקט יחד עם המומחים החיליים או מומחי המערכת. אין הכנסת יכולה לחייב את שר הביטחון בהחלטה רגילה שלה לעשות כן. אם הכנסת מבקשת לכפות על משרד הביטחון כינון גוף כלשהו, כגון גוף מייצג, עליה לעשות כן בחוק. נושא זה, כך נראה לנו, ראוי שייבדק על-ידי הוועדה המוסמכת לכך בכנסת. לכן המלצנו בעמוד 37 לדוח, שוועדת החוץ והביטחון של הכנסת חיקק לחשומת-חלב את הערות מבקר המדינה בנדון, שצוטטו באותו עמוד.

חברי הכנסת, ביקשתי שהכנסת תקיים דיון אישי על סיכומי הוועדה, ונענית.

אני רואה דיון זה כהזדמנות נאותה להביע מכאן הערכה ותודה לפועלו של השופט יעקב מלץ בתפקידו כמבקר המדינה. זוכר אני את החששות שהיו באשר למעמד מבקר המדינה עם פרישתו המוקדמת של השופט מלץ כדי לכהן בבית-המשפט העליון. אבל הכנסת, תרשו לי לומר, השכיחה מאוד לבחור במקומו לכהונת מבקר המדינה את המשנה לנשיא בית-המשפט העליון, השופט מרים בן-פורת. מבקרת המדינה בן-פורת הגישה לכנסת, כאמור, את דוח מס' 39 ואנו נבקש מהכנסת לדון בקרוב בביכורי עבודתה. שכן, בעתיד, כך החלטתי, לא נמתין עד לסיום דיוני הוועדה בדוח מסוים ונביא בפני מליאת הכנסת את סיכום דיוני פרקים פרקים, ואולי בשני חלקים.

יושב-ראש הוועדה המופקדת לפי החוק על הקשר עם מבקרת המדינה, אני מבקש, ברשותכם, לנצל הזדמנות זו כדי לדווח לכנסת על ההערכה הרבה שיש לכל חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה לתפקודה המצוין של הגברת בן-פורת, שמוסיף עוד נדבך של אמון ושל הוקרה מטעם הציבור למבקרת המדינה ולעובדי משרדה. כי זאת יש לזכור, את עבודת הביקורת עושים קומץ קטן של עובדים אלמונים, עובדי משרד מבקר המדינה, העובדים ביושר, במקצועיות ראויה, בהרצות ותוך דבקות במטרה, כדי למלא את התפקיד הקשה שהחוק הטיל עליהם.

בשם הוועדה לענייני ביקורת המדינה, אני מודה מכאן למבקרת המדינה מרים בן-פורת, למנכ"ל משרדה, עורך-הדין יאיר הורביץ, ולכל עובדי משרד מבקר המדינה.

חברי הכנסת, אבקש מכם לאשר את מסקנות והמלצות הוועדה, שכולן התקבלו בוועדה פה אחד. תודה רבה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה ליושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה חבר הכנסת דוד ליבאי.

רשות הדיבור לראשון הדוברים בנושא זה — חבר הכנסת חיים רמון. הוא איננו, אם כן, רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלני. בבקשה, חבר הכנסת דן תיכון.

הדיון הוא אישי, אפשר עדיין להירשם.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זו הפעם הראשונה שמבקר-מבקרת המדינה לא משתתפת בדיון מהסוג הזה. אני

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
איך הגעתם — — —

דן תיכון (הליכוד):

— — — אומר: זה לא 15 מיליארד שקל, זה רק 5 — 6 מיליארדים.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לא, חבר הכנסת תיכון, הוא אומר דבר מורכב יותר ממה שציטטת. התשובה מורכבת יותר ממה שאמרת עכשיו. חבר הכנסת ליכאי, אני צודק?

דוד ליכאי (י"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
כן.

היו"ר ר' פנחס:

חבר הכנסת אורון, עוד מעט תהיה לך רשות הדיבור, ותוכל לתקן מה שיש לך לתקן.

דן תיכון (הליכוד):

הוויכוח עוסק בעיקרו בשאלה, האם הגירעון הוא בהיקף של 15 מיליארד או רק של 5 — 6 מיליארדים, שכן מי שאומר כביכול שהגירעון הוא בהיקף של 5 — 6 מיליארדים, בעצם אומר שאפשר לחיות עם הגירעון הזה. גם לשיטתו של החבר דב פלג אני יכול לומר לך, שאם קיים גירעון בשיעור של 5 — 6 מיליארדי שקלים — זה מצב בלתי נסבל, שאסור להשלים אותו.

דוד ליכאי (י"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
מדובר בגירעון אקטוארי.

דן תיכון (הליכוד):

בוודאי, רבותי. אילו היה גירעון שוטף מידי, מוכן שהקרנות היו חדרות להתקיים.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

הערה אחת: היות שהוחלט להקים ועדה שתבחן את הנושא ותעסוק בגירעון האקטוארי, והוויכוח בחלקו הוא בין אנשי מקצוע — האזעקה היא במקומה, יש מה לבחון. אבל אני מציע שנחכה ונראה מה המסקנות.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת אורון, אני מציע שתיתן לי לגמור, ולאחר מכן אשמע את ההערות שלך. אם תחלוק עלי — עשה זאת לפחות בסוף הדרך.

היו"ר ר' פנחס:

הוא, רשום לרשות הדיבור.

דן תיכון (הליכוד):

מה שאני בא ואומר לך הוא, שאת קרנות הפנסיה צריך לאחד, ואת קרנות הפנסיה צריך לייצל, ואת מרבית המשרדים והמנגנון המתפעלים את קרנות הפנסיה צריך לסגור, וחלק מהעובדים צריך פשוט לפטר, עד כמה שזה נשמע אכזרי.

היום העניין פשוט יחסית. בעצם יש אפיק אחד שמותר לקרנות הללו לעסוק בו, וזה איגרות חוב מיועדות בעלות תשואה של 6.25%; אלה מונפקות על-ידי משרד האוצר, כבר אמרת, בתשואה גבוהה ביותר, המשכשת את כל מה שקורה בשוק ההון.

לכן אני אומר לכם רגע לפני המפולת, חבר הכנסת אורון: עשו סדר בעניין הזה, כי בנפשנו הדבר. אנחנו מדברים על חסכוניות של אנשים לעת זיקנה, ואל לנו להקל ראש בגירעון.

גם אם הוא רק של 5 — 6 מיליארדי שקלים. מדובר כאן כאנשים שחשכו לעת זיקנה, וקבלת הכסף הזה שנויה במחלוקת, מוטלת בספק. זה עיקר הזעקה שלי בעניין הזה. להסתדרות אין אומץ לעשות סדר בעניין הזה, לאוצר אין אומץ לעשות סדר בעניין הזה. הקרנות הללו פעלו במשך שנים רבות ללא רשיון מן האוצר. על הקרנות הללו אין פיקוח ציבורי-ממלכתי, שכן הן פועלות מכוח פקודת מס הכנסה, ולא מכוח חוק מיוחד, שצריך היה להיות נדון ומאושר בבית הזה. זה מצב בלתי נסבל.

לטובתכם ולטובת החוסכים שאינם מבינים בעניין הזה, עשו בו סדר. זה עיקר הזעקה שלנו בוועדה לענייני ביקורת המדינה, שכן תשובות הגיוניות אחרות איננו מקבלים.

אני רוצה להתייחס לפרק העוסק במשרד הבריאות. הודמנות גדולה נודמנה לי שחברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמולינו נמצאת כאן. היא בעצם המבוקרת, היא זו שעמדה בראש הפירמידה, והיא יושבת ומאזינה למה שמבקר המדינה אומר על המשרד שבראשו עמדה. נודמן לי לשוחח ארוכות עם שרת הבריאות לשעבר, ויש לה השגות קשות אשר לעזרה ולסיוע שהיא קיבלה מצד עמיתיה בממשלה. לטענתה, אילו סייעו לה הללו כפי שהם מסייעים לשר הבריאות הנוכחי, חלק מהכאב ומהמשברים שאפיינו את תקופתה היו בוודאי נחסכים מאתנו.

אני רוצה לעסוק כאן בבעיה המוזכרת על קצה המזלג, עניין התור לניתוחים, ההסדר שבא לחסל את התורים. גברתי שרת הבריאות לשעבר, את בוודאי זוכרת עד כמה העסיקה אותנו הבעיה הזאת באותן שנים, והנה לפתע מתברר, שכל העניין הוא בבחינת פיקציה. עוד ועוד תלונות מתקבלות ונשמעות, שבעצם הבעיה לא היתה קיימת, ומה שעושים הרופאים כדי לקבל תוספת שכר הוא קביעת כמה מועדים לאותם חולים שיבואו לטיפול, ולמעשה כל ההסדר הזה הוא פיקטיבי. אני שואל את עצמנו: אם כזה הוא המצב, למה אנחנו מחרישים ולא מתערכים בכך בזה הרגע?

יש כאן סעיף שלא נדון, אבל הוא עולה חדשות לבקרים בפני ועדת הכספים, וזה הנושא הנקרא קופת-חולים של ההסתדרות. הקופה הזאת חולה. זה בור ללא תחתית. כסף ללא הגבלה זורם לקופה הזאת כסיוע ממלכתי. בימים הקרובים יבואו אלינו ובוודאי יבקשו מאתנו תוספת של עשרות מיליונים כדי לכסות את הגירעון הגדול שנתגלה באחורונה. לבית הזה יש תוכנית הבראה, שאושרה על-ידי ועדת הכספים, אבל משום מה איש אינו מתמקד בכיצועה ואיש אינו אוכף את ביצוע תוכנית ההבראה, העוסקת בשיקום קופת-חולים. קופת-חולים אינה מבצעת את תוכנית ההבראה שנתחייבה לה, ולמרות הכול ממשיך שר האוצר להזרים כספים ללא גבול אל אותה קופה.

אם אני עובר להלאה ומדפדף בלוח, אני נתקל במשרד לקליטת העלייה. הדוח עוסק בקליטת עולי אתיופיה. בעצם, בזה הרגע אנחנו עוסקים בפרק הבא שידון במשרד לקליטת העלייה, והוא בוודאי יספר לנו מה אנחנו, הבית הזה, לא עשינו בעת שעולי רוסיה החלו להגיע מדי ערב. זאת תהיה פרשה עצובה ביותר, רבותי, כי בתוך כמה ימים, בתוך כמה שבועות, כל תהליך הקליטת הישיבה ייעצר, ואנשים יישארו בנמל התעופה בג'ורדן מפני שלא יהיה לאן להפנות אותם.

אנחנו בבית הזה מרכיבים לדבר וממעטים לעשות, והכוונה היא לא רק למשרד לקליטת העלייה. כך גם בתחום הבינוי והשיכון ובתחום התעסוקה, קרי הצמיחה, שהרי עולה חדש זקוק בראש ובראשונה לדיר, ולאחר מכן לתעסוקה. אנחנו

ש"ח? רופא מתמחה שגמר את הסטודנט והתחיל התמחות מגיע למשכורת של 1,868 ש"ח ברוטו, עם כל התוספות האלה. אם הוא עושה תורניות שמספרן מגיע לשבע או יותר, הוא מגיע, יחד עם כל התוספות, למשכורת של 2,319 ש"ח ברוטו.

אין פלא שהרבה רופאים מתמחים בבתי-החולים מחפשים מקורות הכנסה נוספים, שלא אחת אין להם קשר למקצוע שלמדו, זאת כדי להכביח את פרנסת משפחתם. הם עובדים במשמרות לילה לאחר השלמת יום עבודה, דבר שגורם לשחיקת החומר ולפגיעה בטיב השירות.

מצאיות זו גרמה לכך, שלפני שנים רבות אפשר משרד הבריאות לרופאים לעבוד במקום עבודה נוסף תמורת הורדה של 5% משכרם. רופא שעובד בשניים-שלושה מקומות עבודה, התמורה שהוא נותן לבית-החולים שבו הוא מועסק כרופא קבוע איננה עונה על הגדרתו של מועסק.

מצאיות מעוותות זו בכל הקשור לשכר הרופאים גרמה לשביתה הידועה ב-1983, שנמשכה יותר מ-100 ימים, פגעה קשות באתיקה המקצועית ובכל מערכת הבריאות, וערערה את עקרונות היסוד המאפיינים מקצוע זה. שביתה זו פרצה סכרים ומוסכמות ושימשה דגם ליחסי הסקטורים במערכת הבריאות — האחיות, עובדי מינהל ומשק, העובדים במקצועות פרא-רפואיים, ופצעי מערכת הבריאות משביתה זו טרם הגלירו. את אותותיהם ראינו כשביתות וכעיצומים שהיו מנת-חלקה של מערכת הבריאות מאז 1983 בכלל הסקטורים. מבנה השכר בכל מערכת הבריאות הוא מעוות, כאשר התמורה איננה הולמת את התפקיד ואת המאמץ, ומספר לא קטן של עובדים מקבלים, לבשתנו, השלמת הכנסה.

בתפקיד כשרת הבריאות הגעתי למסקנה, שכל זמן, שלא יחול שינוי יסודי במבנה השכר של העובדים במערכת הבריאות בכלל ובמערכת הממשלתית והציבורית בפרט, יימשך המשבר ישנתונה בו המערכת, והנפגעים יהיו בעיקר החולים הנזקקים לאשפוז בבתי-החולים.

הצעתי לממשלה הקמת ועדה מיוחדת, שתבדוק את מבנה השכר במערכת הבריאות בכללותה ותגבש הצעות לפתרון יסודי של הבעיה, במגמה להוציא אותה, ממערכת השכר הכוללת, תוך התחשבות מיוחדת, בעובדי מערכת הבריאות. להאבטת, הממשלה לא קיבלה את הצעתי זו, ודחתה אותה.

גורל דומה היה להמלצות ועדת טריינינג ועדת שמיניתי ליסודית מערכת הבריאות, רציתי, שבתקופת ההנהלה בתחילת שנות 80 במערכת הבריאות, שיביאו גם להכראתה, משום כך נאמרה את ועדת טריינינג, אך יש להצטרף שהממשלה לא נתנה ליישם את המלצותיה, שהיה בכוח לקדם במידה רבה, את מערכת הבריאות ולתת תשובה הולמת לכמה בעיות אקוטיות הנאפיינות אותה. אי-יישום המלצות אלו, נחשב כהחלטת

להפחתה, לא זו בלבד שהממשלה לא דנה בהמלצות ועדת טריינינג, שהנחתה על שולחנה? אלא היא התליתה באותה ישיבה על הקמת ועדה אחרת? ועדת חקירה ממלכתית לביקורת מערכת הבריאות? לא, ואי-יישום המלצות אלו, נחשב כהחלטת

שכח ויישם (המערך) אי-ישום המלצות אלו, נחשב כהחלטת

אגב, מה, שלום, הוועדה האומרת, אי-יישום המלצות

שושנה ארכליאלמולינו (המערך) אי-ישום המלצות אלו, נחשב כהחלטת

הוועדה הזאת עובדת מאז, וא

ותגיש את מסקנותיה אולי ככפכר

המדוכה, יושבים ודוגרים, בנתחיים

איננו מטפלים ואיננו מתייחסים לנושא הזה ברצינות. יש לנו כסף לכל דבר; אין לנו כסף לקרימות שהבית הזה קבע לעצמו. בזה סיימתי, אדוני היושב-ראש. סליחה על שהארכתי.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. רשות הדיבור לחברת הכנסת שושנה ארכליאלמולינו, ואחריה — לחבר הכנסת עמיר פרץ, ואם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת יוסף עזרן.

שושנה ארכליאלמולינו (תמערך):

אדוני היש-בראש, כנסת נכבדה, קראתי בעיתון רב את מסקנות הוועדה לענייני ביקורת המדינה הנוגעות לנושא הבריאות. רצוני להתייחס לנושא זה הן כחברת הכנסת והן כשרת הבריאות לשעבר, ובר שאפשר לי ללמוד מקרוב וללכך את הנושא באופן יסודי. מאחר שחבר הכנסת דן תיכון טען, שלמעשה אני המבוקרת בדוח, אני מקווה שהיושב-ראש ירשה לי, במידת הצורך, לעבוד קצת על עשר הדקות המוקצות לי כדי להסביר את ההכרים.

היו"ר ר' פנחס:

ברצון.

שושנה ארכליאלמולינו (המערך):

אני מודה לך על כך.

אינני מערערת על העובדות בדיון-השבוע, אך יש לי השגות על כך שהביקורת לא חשפה את הגורמים היסודיים ואת הסיבות למשבר שבו נתונה מערכת הבריאות זה שנים רבות. אין ויכוח על כך שמערכת הבריאות נתונה במשבר מתמשך, הפוגע ביעילותה ובאלה הנוזקים לשירותיה, וזה בלי להתעלם מהעובדה שהרמה המקצועית במערכת הבריאות על כל ציפיה היא מהגבוהות, בעולם. גם התנאים הפיסיים הקיימים, מספר בתי-החולים ופיזורם הגיאוגרפי, מספר המיטות והציוד המשוכלל והמודרני, מאפשרים הגשת טיפול רפואי מקיף וברמה נאותה, עם כוח אדם מעולה.

אם למרות עובדות אלו קיימת הרגשה — והיא מוצדקת — שהרפואה הציבורית איננה מצצה את יכולתה ואינה עונה על הצפייה, יש למחץ באופן יסודי את הסיבות לכך ולחשוף את מצוקותיה, ועליידי כך להגיע לפתרון יסודי.

לדעתי, הסיבות למשבר הפוקד את מערכת הבריאות הציבורית הן: 1. מערכת שכר מעוותת, במיוחד לגבי הרופאים; 2. חוסר תיאום ואחידות במערכת השכר בין המערכת הממשלתית לבין המערכות של קופות-החולים; 3. העדר מסגרת-גג משותפת מכחינת האיגוד המקצועי לכלל עובדי מערכת הבריאות; 4. הקטנת השתתפות הממשלה במימון מערכת הבריאות בשנים האחרונות. בשל קוצר הזמן העומד לרשותי אדבר בצורה מתומצתת על הגורמים שצינתי.

מערכת השכר שנקבעה לרופאים עוד לפני שביתת הרופאים המפורסמת, שנמשכה כארבעה חודשים, היא מעוותת ביסודה ומקפחת בצורה קשה את רוב רובם של הרופאים, במיוחד את המתמחים ואת הרופאים הצעירים בבתי-החולים. זו מערכת שהשכר היסודי בה הוא ביזיון למקצוע ולמועסקים בו. התוספות הניתנות לבכירים יש בהן לא מעט פיקציה, המערערת את האמון במסד. הן מקיפות מספר קטן של רופאים בכל בית-החולים.

האם יכול מישור להצדיק מצב, שבו רופא, לאחר שש שנות לימוד, מקבל בתקופת הסטודנט 741.62 ש"ח שכר משולב, והברוטו שלו עם כל התוספות, לרבות תורניות, מגיע ל-1,556.

ועוד נראה איך תתקבלנה המלצותיה על-ידי גורמי המערכת ואם הממשלה תיישם אותן.

גורם נוסף התורם את תרומתו לשיבוש מערכת הבריאות הממשלתית הוא הפער הקיים בתחום שכר העבודה בין העובדים במערכת הממשלתית לבין העובדים במערכת של קופת-חולים. ההרגשה של עובדי מערכת הבריאות הממשלתית היא, שהם מקופחים לעומת חבריהם בקופת-חולים. דבר זה מהווה אף הוא גורם לסכסוכי עבודה. כמעט כל סכסוכי העבודה של עובדי המינהל והמשק נבעו מהדרישה ליישם את המלצות ועדת-פדה ההיסטורית, שהוקמה בשנת 1972, שעיקרן היה להביא לאחידות בשכר ובתנאים בין שתי המערכות.

אדוני היושב-ראש, מאז מסקנות ועדת-פדה זרמו מים רבים בירדן, אך את המסקנות טרם יישמו במלואן. אני רוצה לקוות, שאחת המסקנות של ועדת החקירה הממלכתית תהיה יישום העיקרון של שכר שווה תמורת עבודה שווה. יישום עיקרון זה על-ידי הממשלה יתרום רבות להרגעת הרוחות בקרב עובדי מערכת הבריאות הממשלתית ולצירת התנאים לקיומו של שקט תעשייתי.

הגשמת העיקרון של שכר שווה תמורת עבודה שווה מותנית במידה רבה בהקמת הסדרות עובדי מערכת הבריאות. שתקיף בתוכה את עובדי מערכת הבריאות הממשלתית והציבורית על חטיבותיהם ומקצועותיהם ותשמש מסגרת-גג, תוך שמירת אוטונומיה לכל חטיבה מקצועית. דבר זה איננו קיים היום.

יש לציין, שבתחום הרפואה קיימים 44 מקצועות וכן 14 איגודים מקצועיים במקצועות הפרא-רפואיים והשירותיים — אחיות, מינהל ומשק — שאחת מתדיין משרד הבריאות בתחומים האחרים. הפיצול הארגוני-מקצועי הזה הקיים כיום, כאשר כל יחידה זואת פועלת על דעת עצמה, מקשה על קיום מערכת יחסים תקינה, וכל סכסוך עבודה עם אחת היחידות פוגע בתפעולה התקין של המערכת כולה ומשבש אותה.

אדוני היושב-ראש, המשבר שמערכת הבריאות נתונה בו נובע לא מעט ממדיניות האוצר בעשור האחרון, כאשר הממשלה מקטינה מדי שנה את השתתפותה בתקציב הבריאות. הן של קופת-חולים והן של משרד הבריאות. אציין, שבשנת 1977 הגיעה השתתפות הממשלה בתקציב קופת-חולים ל-30%, ואילו השנה היא כמעט מתקרבת לאפס. במשך השנים הלכה הממשלה והקטינה את חלקה בתקציב קופת-חולים. היא התנערה מאחריותה למערכת הבריאות בכלל, וזה אומר דורשני.

גם בתקציב מערכת הבריאות הממשלתית הקטינה הממשלה את חלקה, ולא העמידה את האמצעים הדרושים כדי שמערכת זו תוכל לתפקד כפי שצריך. בכל שנה היה קיצוץ בתקציב משרד הבריאות, גם במשך השנתיים שאני כיהתי כשרת הבריאות. נאבקתי קשות, אבל לא נעזרתי לא על-ידי הממשלה, לא על-ידי ועדת הכספים ולא על-ידי הכנסת. אף לא אחד מגורמים אלה לא הקים אז קול זעקה נגד הקיצוצים במערכת הבריאות. היינו חייבים להתמודד לבד עם הקשיים שהיו מנת-חלקנו באותה תקופה קצרה-שאני כיהנתי כשרת הבריאות.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
ובד בבד, כאשר נוצר החלל והממשלה הקטינה את השתתפותה, הגדילו את חלקן של המס המקביל במערכת הבריאות ואת המס האחיד, אשר יותר מ-71% ממנו הולך למעשה לקופת-חולים. מכאן הוטל הקשה והכבד על המערכת, המתמודדת עם הקשיים היומיומיים.

אוסף ואומר: תעריף יום האשפוז איננו ריאלי ואיננו מכסה את הוצאות האשפוז. נוצר פער גדול בין הוצאות המימון לבין הצרכים, שהלכו וגדלו. הרפואה הלכה ונעשתה יקרה יותר. עם כל התחכום הטכנולוגי, הציוד המודרני והבריאות היקרות, אכן היה צורך להעמיד לרשות המערכת הזאת את האמצעים הדרושים. ההתדיינות על התקציב ועל חלקה של הממשלה מתמשכת לאורך השנה כולה, וגוזלת זמן רב מאלה הצריכים לעסוק בתפקוד המערכת.

הנחתי הצעת חוק ביטוח בריאות ממלכתי על שולחן הממשלה, ואני מצטערת לציין שוב, ששר האוצר דאז, מר נסים, טרפד את הצעת החוק ככך שהחלט להעביר אותה לוועדת שרים לענייני כלכלה, שהוא עומד בראשה, והוא לא סייע בהבאת הצעת החוק הזאת לכנסת כדי שנוכל לטפל בה ואף לקבל אותה כחוק. רק חוק ביטוח בריאות ממלכתי באמצעות קופת-החולים הקיימות, שיקבע את כל השירותים מצד אחד ואת שיעור ההשתתפות של הממשלה במימון שירותי בריאות מצד שני, יש כנחוצה לפתור את בעיית תחזוקתם ותפעולם של בתי-החולים. גם כיום זועקים בתי-החולים הממשלתיים שאין ביכולתם לרכוש תרופות ולספק את כל צורכי החולים.

השקט הקיים הוא שקט מדומה, רכותי, ואם קיימת זה חודשיים הוראה, עד חום שנת התקציב, שלא לאשפו כלל חולים גריאטריים, זה אומר דורשני. מי שחושב שהשקט הקיים היום במערכת בא כתוצאה מהבראת המערכת, אינו אלא טועה.

הגשתי גם הצעת חוק רשות אשפוז כדי לאפשר מתן אוטונומיה לבתי-החולים, שיפעלו על בסיס כלכלי-רפואי, תוך קביעת תעריף אשפוז ריאלי. גם הצעתי זו, שאותה הנחתי על שולחן הממשלה, לא זכתה לאוזן קשבת. אמרו: נמחין למסקנות ועדת החקירה הממלכתית. את הצעת החוק הזאת הנחתי על שולחן הכנסת לאחר שחדלתי לכהן כשרת הבריאות. בחייתי חזרת הכנסת. שתי הצעות החוק, גם חוק ביטוח בריאות ממלכתי וגם הצעת חוק רשות אשפוז, לא זכו להיענות מצד שר הבריאות כדי שהן יועלו בכנסת ויתרמו את תרומתן להבראתה של מערכת הבריאות. אם כן, צריך לדרוש לשורש הבעיה, ולא לכתוב דין-וחשבון שאיננו יורד לעומקן של הבעיות הללו.

היו"ר ר' פנחס:

חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו, הוספתי לך חמש דקות. אם אפשר, נא להצטמצם במקצת.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
עם אוטונומיה, יכולים בתי-החולים האלה בהחלט לפעול על בסיס כלכלי-רפואי, עם קביעת תעריף אשפוז ריאלי, אך, כפי שאמרתי, גם הצעה זו מונחת על שולחן הכנסת.

במצב שאני מתארת, רכותי, נפגעו כל התוכניות שתכננו והיעדים שהצבנו לעצמנו, ואינני מקבלת את הפסיקה של המבקר שלא היו יעדים, שלא היו תוכניות, שלא היו מטרות ושלא היתה מדיניות. היתה מדיניות, היו תוכניות והיו יעדים, אבל לא ניתנה שום אפשרות ליישם את כולם. אנחנו כן יישמנו

הצעה לדיון עם משרד האוצר למטרה זו. המשאומתן היה ממושב ומייגע. הוא נמשך למעלה משנה, כי שר האוצר דאז טרפד כל הצעה ולא גילה גמישות להגיע להסדר עם הרופאים ועם העובדים שיצטרכו לעבוד בשעות אחר-צהריים. לאחר המשמרת הראשונה, לאחר לחצים מצדי בממשלה הוקמה אפילו ועדה מיוחדת, בראשות ראש הממשלה, והיא הציעה הצעות, אך שר האוצר לא עזר ליישם אותן.

אני מקווה שיבואו ימים טובים יותר למערכת הבריאות, תוך שמירה על הרפואה הציבורית והשווינונית.

חברי הכנסת, לסיום אני רוצה לומר: בסך הכול כיהנתי בתפקידי במשך שנתיים. קיבלתי מערכת, שאי-אפשר לומר שנכנסתי אליה ובאתי אל המנוחה ואל הנחלה. זו היתה מערכת סוערת, עם יחסי עבודה מעוררים, מערכת שהיו בה עיוותים רבים. בתוך התקופה הקשה הזאת גם דאגתי ליישם חלק גדול ממסקנות מבקר המדינה בדוח מס' 37 שלו. גם את זה צריך היה מבקר המדינה לציין לטובת משרד הבריאות — שאכן חלק מאותם עיוותים ומאותם דברים שלא נעשו באו על תיקונם.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להודות לך על הסבלנות שגילית כלפי ועל האפשרות שנתת לי לומר את הדברים שרציתי לומר. תודה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה רבה לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, בהסכמת חבר הכנסת הרב יוסף עזון. אחר כך ידבר חבר הכנסת יוסף עזון, ואחריו — חבר הכנסת חיים אורון.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך על הגמישות, ולחבר הכנסת עזון — על ההסכמה.

בעבר, כאשר השתתפתי בדיון הזה, העירתי כמה הערות הקשורות לעצם הצורך בוועדה לענייני ביקורת המדינה, ברמה העקרונית. אני חושב שהדרך שבה פועלת הוועדה הזאת, המסירות — ואני רוצה לומר פה דבר אישי מאוד לחברי, חבר הכנסת פרופסור דוד ליכאי — הדרך שבה מנהל חבר הכנסת ליכאי את הוועדה ואת ענייניה, גרמו לי לשינוי עמדה. אני חושב, שבדרך הפעלת הוועדה הוא גרם לכך שכמה ספקות שהיו לי בקשר לצורך בוועדה כזאת, בשלב זה לפחות אני מוחק אותם.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אתה מוחק על-תנאי.

שבח וייס (המערך):

אני אומר את זה בפירוש. הוויכוח היה ויכוח עקרוני, ואני חושב שמוחר לנו בכנסת הזאת להביע גם דברי הערכה לחברי הכנסת. אנחנו מורגלים כל כך בהשחזות לשוננו, בסכינאות פרלמנטרית. כולנו עושים זאת, פה ושם.

הקושי שלי היה בכך, שהייתי סבור שכל ועדות הכנסת הן בעצם ועדות הכנסת לביקורת המדינה. כי עיסוקנו הוא בעיקר סוג כזה או אחר של פיקוח על הממשלה, וכך אנחנו הופכים למעין מבקרי המדינה. כיוון שהוועדה מופעלת בחריצות רבה, שאין למעלה ממנה, אני רוצה להצביע על בעיה חדשה, חברי חבר הכנסת דוד ליכאי. זה הדין וחשבון (מצביע על הדוח) של מבקר המדינה. אני מעריך שמשקלה של החוברת כקילוגרם. ואחס, בעבודה מסורה מאוד ובחריצות רבה, לאחר הרבה ישיבות, מנפיקים חוברת כזאת (מצביע על החוברת), לא מפתא עצלות, חלילה. אי-אפשר עוד. אם רוצים לעבור באופן יסודי

חלק מהיעדים, ואני גאה על כך, ולגבי חלקם ממשיכים היום לקצור את הפירות של התקופה שבה כיהנתי כשרת הבריאות.

אדוני היושב-ראש, אין להתפלא על כך שבתנאים הקיימים הלכה והתפתחה תופעת הרפואה השחורה, אשר התחילה לפני שנים אך התפשטה והפכה למכה של הרפואה הציבורית השווינונית, והיא פוגעת בכבוד הרופא. היא ניזונה מהחורים הארוכים ומכונות החולים החרדים לבריאותם לשלם מכיסם תמורת הטיפול שהם מקבלים.

בהיותי שרת הבריאות לא השלמתי עם תופעה זו וראיתי בה חולי שצריך להבריאת את המערכת ממנו. ראיתי כאחד התפקידים החשובים ביותר את המלחמה בנגע הזה ואת עקירתו. למטרה זו מיניתי ועדה בראשות מנכ"ל משרד הבריאות. נעשו גם פעולות להבאת הנאשמים למשפט. הוועדה הזאת הגישה מסקנות וסיכומים, אך, לצערי הרב, כבר לא הספקתי ליישם אותם כי כהונתי תמה.

חברי הכנסת, בתחום הזה קיימת שתיקה, ושתיקה כפולה — הן מצד אלה היוצעים על כך בכתי-החולים ולא מספרים, והן מצד החולים, המפחדים להתלונן פן יבוא אתם הרופא חשבון כאשר יודקו לו.

רצוני להתריע גם על העונשים הקלים המוטלים על הרופאים שאילצו את החולים לשלם להם בעד הטיפול בהם והעלימו הכנסות ממש הכנסה, עונשים שאינם עומדים בשום פרופורציה לעונשים שהוטלו על נאשמים שעברו עבירות דומות.

אדוני היושב-ראש, אין להתפלא על כך שבתקופת כהונתי של שר האוצר הקודם מר נסים, שגילה יחס נוקשה כלפי מערכת הבריאות בכללה וגישה עוינת כלפי קופת-חולים, היינו עדים למחזוריות של סכסוכי עבודה במערכת הבריאות, כאשר העובדים נאבקו על חיקון עיוותים של שנים ועל שיפור תנאי העבודה הירודים. אתרע מזלי לכהן כשרת הבריאות בתקופה שבה שר האוצר דאז, מתוך אטימות לבעיית הבריאות ומתוך גישה עקשנית, גרם לערעור במערכת יחסי העבודה, דבר שאילץ את משרד הבריאות להקדיש חלק גדול מזמנו לכיבוי שרפות בתחום יחסי העבודה.

אני גאה לציין, שעל אף המאבקים הקשים והסכסוכים, שהקשו את תפקוד מערכת הבריאות, נחתמו הסכמי עבודה עם האחיות ועם עובדי המינהל והמשק, מהטובים שהיו במשך השנים, ועיוותים רבים באו על תיקונם. לכן יש כיום רגיעה ושקט תעשייתי במערכת. זה כתוצאה מהתקופה שבה כיהנתי כשרת הבריאות, כתוצאה מיחסי העבודה שטיפלתי בהם ומההסכמים שחתמנו עליהם.

היו"ר ר' פנחס:

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, את מדברת כבר 20 דקות.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אני ביקשתי. אני היחידה שבאה להתגונן מפני הביקורת שנמתחה, ולא תמיד ניתנת הזדמנות כזאת למי שהיה בעבר שר.

היו"ר ר' פנחס:

אבל חברי הכנסת כבר מסתכלים על השעון ורומזים לי.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אני מבקשת עוד כמה דקות.

גם נושא קיצור התורים לניתוחים וקיצור תקופת ההמתנה היה מהנושאים שהטרידו את מנוחת. משרד הבריאות גיבש

העניין הזה. אני מסכים לעיקרון הזה, כתנאי שהוא מתקיים ברמה שוויונית. אילו באותו זמן הוגש דין-וחשבון על כל העיריות, לטוב ולרע, ללא משוא-פנים, ללא מורא, כפי שאכן מבקר המדינה עושה ומבקר המדינה הזאת עושה, היו פה כללי משחק. אני יודע שלגבי השלטון המקומי זה לא מקובל. אני יודע שבתחום השלטון המקומי פרסומים של דניס-וחשבונות הם יחידים, או בסטים קטנים. אשר על כן היה חייב מוסד מבקר המדינה להיות מודע לכך, ולא היה צריך במתכוון, ערב בחירות, לשחרר את החומר הזה. למען העיקרון הבסיסי של שוויוניות, של 'fair play', זו היתה שגיאה בעלת תוצאות קטלניות ולא הוגנות, וחייבים בעניין זה ליצור כללי משחק. לא שאני רוצה לטעון כאן, חלילה, שביקורת אסורה ערב הבחירות. אני מדבר רק על שוויוניות. בבקשה, ביקורת על כל העיריות, או על הממשלה כולה.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
חבר הכנסת וייס, אם נשכח לרגע שמדובר בערייה מסוימת — —

שבח וייס (המערך):
לא, עריית חיפה ואריה גוראל.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
— — ונשאל את השאלה, אם מבקר המדינה סיים לערוך בדיקה מסוימת במחצית השנה או חמישה חודשים לפני הבחירות, והמצאים קשים מאוד לגבי אלה שעומדים להגיש מועמדותם בבחירות — האם נכון יהיה שמבקר המדינה יעלים מהציבור את הממצאים הכבדים ויגלה אותם רק לאחר הבחירות? או יגידו לו, איפה היית?

שבח וייס (המערך):
לא. יש כאן בעיה. אני יודע. גם המשטרה ערב בחירות, כשיש לה חומר לכאורה נגד מועמדים, היא מתאפקת. יש פה בעיה מול בעיה. זאת הבעיה שלנו, שאנחנו צריכים לברור בין שלל אפשרויות את הסביר ואת ההוגן ביותר. אני לא בא לטעון שהיא שיחקה כאן במסגרת תעמולת הבחירות של הליכוד. חלילה. אני מעריך מאוד את מבקר המדינה הזאת. אני חושב שהיא הכניסה דינמיקה לתפקיד הזה. אפילו הייתי אומר: חן אנושי — גם זה חשוב — ועוצמה מוסרית, והיא מקרינה אווירה של סמכות ויראה. זה חשוב מאוד. עדיין מתייחסים אליה גם כאל מבקרת המדינה וגם כאל שופטת עליונה. זה חשוב מאוד. אני מדבר באמת על עניין עקרוני. חתשבו על העניין הזה, תתמודדו. נכון שאני חופני והייתי מעורב במערכת הבחירות שם. אני חושב שגם לו זה היה קורה בעיר אחרת הייתי מעלה את העניין. אני מעלה אותו עכשיו, לא ערב בחירות. אני מבקש לבדוק את הסוגיה הזאת. תודה רבה.

היו"ר ר' פנחס:
תודה לחבר הכנסת שבח וייס. רשות הדיבור לחבר הכנסת הרב יוסף עזון, ואחריו — לחבר הכנסת חיים אורון.

יוסף עזון (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, בסיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדוח מס' 38 של מבקר המדינה מתריעה הוועדה שאני חבר בה על חוסר הקצאת תקציב של משרד החוץ לענייני הסברה בארצות-הברית, ולפיכך היא מבקשת מראש הממשלה ומשר החוץ להעלות לדיון כממשלה את נושא מערכת ההסברה של ישראל בארצות-הברית והמשאבים העומדים לשם כך.

על הדין-וחשבון, צריך בעצם למנות ועדה שתשב יום ולילה, שנה שלמה, תתפלל לוועדות משנה וחקיף את כל העסק הזה. לי אין פתרון. יש לי איזה רעיון.

אברהם פורו (תנועת המרכז — שינוי):
לא בכל נושא צריך לרדת לעומקם של דברים. יש גם דברים שנפתרו בינתיים.

שבח וייס (המערך):
אני יודע. חייך תראה שאני הולך בכיוון הזה בערך. לא לגמרי. בוודאי. עברתי על הטקסט בדין-וחשבון, ועל הטקסט בחוכרת שהוציאה הוועדה. לכאורה, יש בדין-וחשבון נושאים שעל פניהם הם חשובים מאוד ואינם נכללים בחוכרת. נניח, גיוס בחורי ישיבות.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
זה יהיה בדין-וחשבון הבא.

שבח וייס (המערך):
אם הייתי משווה דין-וחשבון מול דין-וחשבון, הבעיה קיימת.

היו"ר ר' פנחס:
חבר הכנסת וייס, אתה מחזיק דין-וחשבון מבקר המדינה מס' 39 מול החוכרת של הוועדה על דין-וחשבון מס' 38.

שבח וייס (המערך):
אני יודע, אבל זה לא משנה את העיקרון, כי זה יימשך כך. לא נכנסתי לתכנים. רבותי, אני מודיע לכם שהחוכרת של הוועדה על דין-וחשבון מס' 39 תהיה קצת יותר עבה, כי אי אפשר להספיק יותר.

רציתי להציע רעיון לשיקול דעתכם. יש חובת דיווח של הממשלה לא רק כתגובה על דין-וחשבון של מבקר המדינה. מוטלת עליה חובת דיווח על מה שקרה, על מה שעשו המשרדים. הם צריכים לדווח לכנסת עד כמה הם נעתרו לביקורת הזאת, מה הם מימשו. אם אפשר היה שבמוסד מבקר המדינה יהיה גורם נוסף, לא גדול, שיגיש לכנסת אחת לשנה או אחת לשנתיים חוברת מסודרת, שבה יתקיים רישום חמציתי, אולי בטבלה, של כל ההערות, רק על-ידי אזכור שלהן, כדי שתהיה אפשרות לראות מה טופל ומה לא טופל. זה הכול. מרכז, לא מפורז באוקיינוס הזה של החומר, באופן שרק במקרה אנחנו יודעים מה טופל ומה לא טופל, וזאת אם יש איזה חבר כנסת שבמקרה עולה על נושא מסוים או שיש לו איזו התעניינות מיוחדת בנושא הזה. צריך להיות מעקב שיטתי מדוקדק, כמעט כמו אחרי ביצוע פסקי-דין. זה כשלעצמו יגביר את האפקטיביות של הבקורת, את יקל מאוד על הוועדה שלא לעשות טעות של מקריות ברירת נושאים. לדעתי, זה לא מסובך, זה ניתן לביצוע. תשקלו את הרעיון הזה.

עניין אחר, וזאת רק הערה. מבקרת המדינה או מוסד מבקר המדינה — ואני במתכוון אומר את זה עכשיו, זמן רב אחרי שהדבר התרחש, כדי שהעניין לא ייראה כהתנגחות על רקע של השקפה פוליטית, דבר, שאגב, בבית הזה הוא מותר — פרסמו ערב הבחירות לעיריות דין-וחשבון קשה על עיריית חיפה. לדין-וחשבון זה היתה, ללא ספק, השפעה אולי מכרעת על תוצאות הבחירות. בלי משים, אולי שלא מתוך כוונת המכוון, שוגר טיל נושא ראש חץ מאיים על תוצאות הבחירות, בלתי מכוון מבחינת כוונת המכוון, אבל התוצאה שלו היתה קשה ביותר. יבואו אנשים ויאמרו: מה יש, בוודאי, כאשר ציבור כותרים בא לקלפי הוא צריך לדעת מה עשה האיש, מה עשתה המפלגה המתמודדת, ולהעניש אותה או לתת לה פרס בגין

אך זה אינו פטר אותנו מלהתייחס לביקורת באופן ענייני. אני מקווה שהליקויים שהזכרתי מתיע עליהם חוקנו עליידי השר הנוכחי במדיניותו לקליטה ישירה, כי הקליטה הישירה הפחיתה באופן משמעותי את מספר העולים השוהים במסגרת-מעבר עד למציאת פתרון קבע של דיור. על כך יש לברך את שר הקליטה, לעודדו ולהעמיד לרשותו את כל המשאבים הדרושים לקליטה ישירה, כי דרך זו הוכיחה את עצמה.

בביקורת על משרד הבריאות אסור לנו לקפח את המאמצים שנעשו בתחום הבראת הבריאות הציבורית. דומני, שלגבי הנושא הבריאותי הכרוך בפקיח נפש של ממש הגיע הזמן למנות ועדה בלתי תלויה של מומחים, שתדון באספקט הציבורי של פרקטיקה פרטית המתבצעת למעשה במסווה של מוסדות רפואה ציבוריים, ולויעל את מערך הרפואה עליידי פרקטיקה פרטית אמיתית, שתחוקצב חלקית עליידי ביטוח רפואי לאומי, כמתקונות שבמדינות אירופה. אני מדבר מתוך ניסיון של כחמש שנים — אין דבר יעיל מזה. ועדה זו תדון גם בנושא הכאוב של המוסדות הרפואיים הסיעודיים, ובפרט בכל מה שנוגע לאוכלוסיית הקשישים, אשר מצוקתם זועקת עד השמים.

אני תמה מאוד, למה במדינה בעלת אוריינטציה חברתית סיעודית מובהקת היחס לבריאות הציבור חולה אנושות, עד קהות חושים, בעוד העניין חייב לעמוד כראש סולם העדיפויות. צריך להיערך ברצינות ובאחריות, עם תוכנית מפורטת העונה על הצרכים באמת, ולא להמתין, חס וחלילה, לאסונות בבריאות הציבור, וגם אז מודעזים אך לא פועלים במרץ לתקון המצב.

אני מקווה ומצפה ומתפלל, שהמשרדים המבוקרים יראו בחיוב את הביקורת ויחזקו את הטעון תיקון, ויפה שעה אחת קודם.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת הרב יוסף עזון. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם בורג.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להצטרף גם לאמירה שנאמרה כאן וגם לתחושה, שלדעתי היא משותפת וחשוב שנעביר אותה, שהצירוף העכשווי של מבקרת המדינה ויושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה הוא צירוף טוב. אני אומר זאת דווקא כמי שמתקשה למלא את תפקידו בוועדה לענייני ביקורת המדינה כפי שאולי הייתי רוצה, בגלל כפל העיסוקים או שילוש העיסוקים של חברי הכנסת — ובתוך הכנסת זה מותר. המודל הזה של חברות בוועדת הכספים ובוועדה לענייני ביקורת המדינה מקשה מאוד. דווקא כמי שהוא שותף לוועדה, ולא באופן גלם, נדמה לי שגם הסגנון והטון החדש של מבקרת המדינה, גם הפעולה ושיטת הפעולה מצד הוועדה, ובעיקר מצד היושב-ראש שלה, יכולים להעלות את הביקורת, ובתוכה המעורבות של הכנסת, לרמה חדשה. כולנו צריכים לעודד תהליך זה ולתמוך בו, כי הוא חשוב מאין כמוהו.

אולי דווקא משום כך אני רוצה להתייחס לשני נושאים קונקרטיים ולנושא כולל אחד, ולהביא דוגמאות. היום התפרסם — אני מקווה שכלא הצדקה, לא כל ידיעה בעיתון היא נכונה, אבל יש לי הרגשה מרה, שהידיעה הזאת תתברר נכונה — שלמרות דוח מבקרת המדינה הראשון, השני והשלישי בעניין זה הגיעו, או יגיעו שתי המפלגות הגדולות

למיטב ידיעתי, מערך ההסברה של ישראל לוקה בחסר לא רק בארצות-הברית אלא גם בארצות אירופה. כנראה אין אנו מייחסים חשיבות מספקת לנושא ההסברה. עובדה, אין לנו שר הסברה בממשלת ישראל. משום כך כל שר רואה את עצמו כשר המסביר לכל עם הארץ, ומכאן הסימפוניה, שלא לומר הקקופוניה, בהסברה הישראלית, ללא תיאום מראש ולפעמים בסתירות מבישות.

במדינות רבות בעולם יש שר הממונה על ענייני ההסברה, ובמשרדו מרוכזים כל תחומי המשרדים בנושאי הסברה. מרכז ההסברה הקיים אצלנו, כלי שבראשו עומד שר המתמסר כל כולו לנושא חשוב זה לתדמית של ישראל בעולם ולהכנת מדיניותה, לדעתי, לא הוכיח את עצמו.

בממשלה יש כיום כמה שרים כלי חיק. האם ראש הממשלה אינו יכול לפנות לאחד השרים האלה, אם הוא מוכשר לכך, בבקשה שיטול על עצמו תפקיד הסברה? והרי דבר זה אינו מחייב הקמת מנגנון נוסף, כאשר המנגנון קיים במרכז ההסברה הנוכחי.

דבר נוסף שבו דנה הוועדה הוא הקשר עם היורדים בארצות-הברית. וגם כאן יש לשאול, מדוע דווקא בארצות-הברית? והרי, לצערנו, יורדים ישנם גם בארצות אחרות, ובעיקר באירופה. אומנם מבין אני שהיכוח הגדול של היורדים נמצא בארצות-הברית, אולם שואל אני, מדוע לא נעשה כאן את המאמץ כדי למנוע את הירידה, וכך לא נצטרך תחציבים כדי לשמור על קשר עם היורדים. ההצעות למניעת הירידה ידועות ומפורסמות, וכבר דנו בהן כפורום הזה ובוועדות חשוכות, והן עולות בממון רב כזה הוא אינו מצוי. לפיכך, במקום להקציב כספים לשמירת קשר עם היורדים, הבה נעשה את המאמצים כאן, כדי למנוע את הירידה.

אשר למשרד השיכון, הוועדה מתריעה על זלזול מצד הדיקטטוריונים וההנהלות של חברות הבנייה — אני מדגיש, של חברות הבנייה — בהתייחסות למוסד הביקורת הפנימית. הזלזול במבקרים הפנימיים קיים בכל מוסד בארץ. ורק במושב הזה הכנסת דנה בהצעת חוק שהערכה המבקרים הפנימיים ברשויות המקומיות. על כך תחברך הוועדה שבראשה עומד חבר הכנסת פרופסור ליכאי, שנתן לכך את כל תשומת הלב ועסק בנושא ביעילות. הזלזול הזה אינו אופייני רק לחברות המזכירות ברוח, הבה, חברי הכנסת, נבחן באמת, ולעומק, מדוע המוסדות מזלזלים בביקורת.

הביקורת, תפקידה לחשוף ליקויים וסדרי מינהל לא תקינים — זאת, בלשון המעטה. בעיני הממונים, המבקרים נראים כאנשים שכל מטרתם היא להודיע לממונים עליהם שהם לא בסדר, במלים אחרות — לנדנד. אולי צריך להוסיף על הגדרת תפקידיו של המבקר הגדרות של תפקידים נוספים, שיצביעו גם על החיוב במעשים שנעשו — והרי במקום שיש בו צללים, יש בו בהכרח אורות — או לנקוט כל דרך שהיא כדי שתדמיתו של המבקר לא תהיה אך ורק שלילית.

הוועדה לענייני ביקורת המדינה קיימה דיון ממצה ורציני מאוד בהגדרת תפקידו של המבקר ובחיוק מעמדו ועצמאותו במיוחד, ובכך היא תרמה תרומה נכבדה לעניין של ביקורת קונסטרוקטיבית ויעילה, למינהל תקין, לחיזוק מעמדו של המבקר, במיוחד ברשויות המוניציפליות, שהוא בא במגע ובקשר אתן יום-יום.

אשר למשרד לקליטת העלייה, הביקורת מתייחסת לשנים 1985 — 1987, טרם כניסתו של השר הרב יצחק פרץ לתפקיד,

דן תיכון (הליכוד):

מאשימים את רפי איתן שפעל כשיחוף עם ועדת הכספים כדי לטרפד את המכירה. מה אתה, כחבר ועדת הכספים, עשית בעניין זה? בסופו של דבר, הגנת על רפי איתן. מה עשית כדי למנוע את הפיטורים שלו?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אתה שואל על רפי איתן? עשיתי את הדבר היחיד שיכולתי לעשות כמעמד, ומייד באותו יום יצאתי כאופן ציבורי, מעבר לכל שייכות פוליטית.

דן תיכון (הליכוד):

דרשת לכנס את ועדת הכספים?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

דרשתי. בהודעה שפרסמתי פניתי וביקשתי לקיים דיון בוועדת הכספים.

דן תיכון (הליכוד):

בהודעה לעיתונות?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

גם בשיחה עם יושב-ראש הוועדה.

דן תיכון (הליכוד):

אני מציע לך להעביר זאת לוועדת הכלכלה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

במקרה הזה אני חושב שפעלתי על-פי אותה אמת מידה, בלי קשר לשייכות הפוליטית, לא של השרים ולא של היושב-ראש, אלא על-פי העניין עצמו.

הבאתי את הדוגמה הזאת מההיבט העקרוני שלה. אני חושב, שההיבט העקרוני שלה מבטא מערכת קיימת רחבה יותר.

אם כך, אני רוצה להתייחס גם להיבט עקרוני נוסף, שבא לידי ביטוי בדבריו של חבר הכנסת תיכון, ראשון הדוברים כאן היום. הוא התייחס לסיכומים של הוועדה לענייני ביקורת המדינה בנושא הפיקוח על קופות הגמל.

דן תיכון (הליכוד):

קרנות הפנסיה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

קופות הגמל והקצבה — זו הכותרת. חבר הכנסת תיכון, אתה לא מדויק.

דן תיכון (הליכוד):

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

רגע אחד, חבר הכנסת דן תיכון, זו בכל זאת לא ועדת כספים.

הדוח של הוועדה לענייני ביקורת המדינה מתייחס לשאלה מרכזית וחמורה מאין כמוה, חמורה אפילו יותר מכפי שהציג אותה חבר הכנסת דן תיכון. אני קורא מתוך הדוח. הוא מתייחס אל מלוא ההתחייבויות של מוסדות הביטוח הפנסיוני הכולל — אל המרכיב הפנסיוני בביטוח הלאומי, אל הפנסיה התקציבית, אל קרנות הגמל ומרכיבי החיסכון בקופות הגמל. חבר הכנסת דן תיכון התייחס רק למרכיב אחד, צודק או לא צודק, הטעון בדיקה עניינית. אבל המסקנה המרכזית, לטעמי, בתוך הביקורת, והיא מחייבת אותנו — אני חוזר על מה

להסכם על שינוי יחידת המימון למפלגות. זה כבר מרחף בחלל עולמנו, ואנו נקבל כיום מן הימים דוח נוסף על הדוח הקשה שהיה — ויש חשיבות רבה לכך שהוא היה קשה — בעקבות מערכת הבחירות לכנסת, ונוסף על הדוח הקשה-מאוד שהיה בעקבות מערכת הבחירות לרשויות המקומיות. דוחות אלה עדיין אינם כלולים כמה שלפנינו, הם יופיעו בדוח הבא, אבל הם קשורים לדבר שאני מדבר בו.

ראובן ריבלין (הליכוד):

מה שייך חוק מימון מפלגות לביקורת המדינה?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת ריבלין, תיכף תבין למה אני מתכוון. יש לי חשש גדול, שאנחנו נשכלל את הביקורת, נעסוק במינהל, אפילו נחדד את האמצעים שבידי הוועדה לענייני ביקורת המדינה ונחמיר אותם, וכולנו נפר בראש חוצות את הנורמות. אין מינהל תקין בלי חינוך הנורמות.

אביא דוגמה שנייה. אם שני שרים מכובדים מאוד יכולים לפטר יושב-ראש דירקטוריון שמילא את תפקידו על-פי חובתו לחברה שהוא עומד בראשה — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

שמות — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני מדבר על שר האוצר ועל שר התעשייה והמסחר שפיטרו את רפי איתן, יושב-ראש מועצת המנהלים של כ"ל — כימיקלים לישראל — שפוטר, למיטב ידיעתי, מפני שהתנגד לעמדה שלהם בעניין מכירת החברה.

הוא מילא את חובתו למוסד שהוא עומד בראשו, על-פי מיטב שיפוטו. למה זה מתחבר, חבר הכנסת ריבלין? זה מתחבר לדוח הקשה-מאוד, שדנו עליו בוועדה, על הדירקטורים, ההופכים לזרוע הארוכה של הפוליטיקאים הממנים אותם לדירקטוריונים, והם בוחרים בהם במרכז המפלגות לקרנציה הבאה.

הדוגמה הזאת היא ברמה של הנורמה, כי תבוא ותאמר, מבחינת הסדר — אני מתאר לעצמי — שהייעוץ המשפטי של השרים אמר להם שהפעולה תקינה, אבל הריח שלה והמסר היוצא ממנה בעצם תובעים שתהיה נורמה ויהיו דיונים על מינהל. חייבים לבדוק אם הפקיד הזה פעל כשורה ואם הפקיד האחר פעל שלא כשורה. זאת חובה שהכנסת לא יכולה לברוח ממנה, לא אל הפקידים ולא אל המנכ"לים ואפילו לא אל המיניסטרים, והיא נכשלת בה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אבל מה זה שייך למימון מפלגות?

דן תיכון (הליכוד):

יש לי שאלה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

למה אתם תמיד מפרעים לי?

היו"ר ר' פנחס:

גם אתה שאלת את חבר הכנסת דן תיכון. עכשיו הוא מחזיר לך.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

סליחה. אני שמח על השאלה.

היו"ר ר' פנחס:

אתה מסכים שהוא ישאל שאלה? אם כן, בבקשה.

העלייה. יש לי הרגשה, שעכשיו נחיל לשמוע איך העלייה החדשה, זאת שמגיעה ארצה כל לילה, דוחקת את העלייה הקודמת.

חברי הכנסת היקרים, התהליך הזה, שהעלייה החדשה תשאיר את הפצע של חלק מעולי אתיופיה — כפי שהוא בא לידי ביטוי בדוח — כפצע פתוח, יהיה אסון לעלייה הזאת, ויחד סכנה, שזו אשליה שאפשר יהיה "למרוח" אותה בתשדיר מוצלח בטלוויזיה — הסכנה של מתח, ששום מלל לא יפתור אותו, אלא מעשים: המתח שיווצר בין עלייה מברית-המועצות לבין עלייה מארצות אחרות, בין אוכלוסיית המצוקה הישראלית לבין העולים החדשים.

לא נטיף פה מוסר זה לזה, מי יותר ומי פחות בעד עלייה. אם לא ייעשה פה מאמץ מכון בשתי הוועדות הללו, אנחנו נלך וניצור לעצמנו מוקד של התנגשות בין שני קטבים, וכל פיצוץ שאנחנו מדמיינים אותו יהיה קטן לעומת מה שיירחש בפועל.

אם הדוח הזה יכול לתרום משהו לחידוד הצורך להתמודד עם השאלה הזאת, הרי זה דווקא משום שהוא עוסק בעולי אתיופיה, כי הוא מבטא את הקוטב הזה, שבמפגשו עם הקוטב השני עלול לגרום לפיצוץ.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת חיים אורון. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם בורג, ואחריו — לחבר הכנסת ראובן ריבלין.

אברהם בורג (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני יושב-ראש הוועדה, רבותי חברי הכנסת, מוכן שאי-אפשר לקרוא את הדוח המונח לפנינו בלי לקרוא את פרק המבוא, ואי-אפשר לקרוא את פרק המבוא בלי להתייחס לאווירה, אינני רוצה לומר הנעימה, כי זה ביטוי לא כל כך פרלמנטרי, אבל האווירה המפרגנת-מאוד, התומכת-מאוד והעניינית-מאוד שיצל מי שכתב את פרק המבוא — יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת דוד ליכא, לא אכחד ולא אסתיר, זאת ועדה שאני מחבב מאוד, אני אהב מאוד לעבוד בה, ולמען האמת — זה גם כן דבר שבימינו לא נהוג להגיד — אני אפילו לומר בה הרכבה מאוד דברים, הלכות האדיבות קשות מדי פעם, שכן נאמר "דברו העבדים המתפרצים", אבל גם בעידן כזה יש אדיבות נוקבת מאוד, שהיא דוגמה ומפת לכל מי שבא לבית-המדרש של הוועדה הזאת, ותודה לך, אדוני יושב-ראש הוועדה.

כאשר מגיעים לפרק הברכות, אי-אפשר שלא להזכיר אנשים שהם בצד האחר, הרחוק של הדוח, אלה שכסופו של דבר אחראים ליישום, לתיקון ולשיפור הפגמים, אנשים מאגף הפיקוח הכללי, מבקרים פנימיים, מנכ"לי משרדים, אנשי משרד הכלכלה והתכנון ומשתתפים אתנו פעולה לאורך כל הדרך. חובה להעלות גם אותם על מסלול הברכות שכל אחד מקודמי פתח בו, וגם אני רוצה להוסיף.

מה היא הוועדה? אדבר במידה מסוימת על מה שנמצא בדוח שלפנינו, אבל לשם כך אנחנו צריכים לומר מה היא הוועדה. כדי שנאמר מה היא הוועדה, אנחנו צריכים להבין מה הוא דוח המבקר. נבדוק רק את הנוכחות המסיבית-מאוד של החברים. הייתי אומר, שהנוכחות מביעה את תמיכתו של הבית בתהליך המחקיים בנושא של ביקורת המדינה. דומני, שאנחנו עוסקים בנושא שכוחו כבר מפסיק להיות יפה אפילו ליום פרסומו. יום לאחר שהתפרסם דוח מבקר המדינה מלאים טורי הפובליציסטיקה במלתי האומרות: אנחנו איננו שווה אפילו יום אחד. נאמרים בו דברים נוקבים, נאמרים בו דברים כואבים, נאמרים בו דברים מסוגים שונים, והם נשכחים. היתה מהומה

שאמרתי קודם לכן: הכנסת מבקשת משר העבודה והרווחה: מי הוא, אגב?

אלי דיין (המערך):
ראש הממשלה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

הכנסת מבקשת משר העבודה והרווחה לדרוש לה על התקדמות הדיונים עם משרד האוצר על הצורך בחקיקת חוק פנסיה ממלכתית ועל התוצאות של אותם דיונים. זה מוקד העניין, אם לא עוסקים בעניין הזה ברמה של פולמוס עם ההסתדרות כדי להוכיח שזה כמו "סולל-בונה" או קופת-חולים, כמו "תנובה" או הקיבוצים והמושבים, אלא ברמה המהותית.

קודם כול, הפנסיונרים הם של כולנו. הם לא של כולנו, הם פנסיונרים בזכות עצמם, ושניים לכל המפלגות. אם הזעקה אומנם נכונה, הבעיה היא לא להוכיח שמערכת הסתדרותית נוספת קורסת. הבעיה היא מהותית. יש פה בריחה מאחריות של כל הבית הזה, כי אתה יודע מה? — בלי חוק פנסיה כזה או אחר אין תשובה לפנסיה התקציבית. היא תגיע להיקפים כאלה, שהתקציב הלאומי יקרוס כנראה. אין תשובה במערכת של קופות הפנסיה. הוויכוח האקטוארי הוא לא ויכוח על הגירעון ואין מחשבים אותו; הוא ויכוח על השאלה מה צריכה לכלול הפנסיה, את מי היא צריכה להקיף. זה ויכוח, שמעבר לממד האקטוארי יש בו ממד ערכי. הוא יכול לבוא לידי ביטוי בחקיקה, שתקיף את כל אזרחי ישראל ברמה מסוימת, תקבע מה מוטל על קרנות הפנסיה, מה מוטל על התקציב, ותיצור את הביטוח ההדדי — מותר עדיין להשתמש במלה "נוראית" הזאת — שיבטיח סל מינימלי לקיום לאדם מתבגר, בלי קשר לשאלה איך הוא צבר, כמה הוא צבר וכאיוזה מקום הוא צבר. מעבר לסל המינימלי הזה, כל אחד יצבור לעצמו לעתיד על-פי אמות מידה שצריך לדון בהן.

הצגת הנושא של קרנות הפנסיה כפי שנעשתה פה היום על-ידי חבר הכנסת דן חיון, בלי המכלול הזה, היא קודם כול עיוות של הדוח, כי הדוח מתייחס לזה.

אני לא בא להגן פה עכשיו על כבודו של הדוח אלא על כבודו של העניין, אם אומנם רוצה הכנסת להתייחס לסעיף שהועלה בביקורת לגופו.

הנושא השני שרציתי להתייחס אליו באופן ענייני הוא נושא שגם חבר הכנסת עזרן התייחס אליו, והוא הדוח שקשור לקליטת עולי אתיופיה. חבר שחבר הכנסת עזרן איננו באולם. אני רוצה לומר לו, שלמטיב ידיעתי, בלי קשר לשאלה האם התחלף השר ולאיוז מפלגה הוא היה שייך, הבעיה חמורה יותר. היא חמורה יותר, קודם כול משום שעברו שנים נוספות. השכיחה של עולי אתיופיה במרכז הקליטה בבאר-שבע, שנגמרה בדרך כלשהי, על מה היא היתה? על עולים שנמצאים בארץ שלוש, ארבע, חמש ושש שנים, וגרים במרכז קליטה דולף, שלא מתאים למגורי אדם. כאשר אנחנו מדברים על קליטה ישירה בתנאים אחרים לגמרי, כאשר מתחילים לפנות בתי-מלון של שלושה או ארבעה כוכבים — זאת התמונה היום: אי-אפשר עוד לקיים את הפער הזה. לא אתעכב על מציאות החיים של עולי אתיופיה בקריית-ארבע, בתחושה של חוסר עציץ ושאבי מים, שלא ניתן להם לצאת משם מנימוקים שאני לא רוצה להיכנס אליהם עכשיו, אבל הם חלק מהדיון הזה. הסכנה הזאת צפויה לנו גם בעתיד.

בדוח נאמר, כי שר הקליטה מתחייב לדרוש לוועדה בתוך פחות משלושה חודשים על יישום המסקנות בקשר לקליטת

של חשדות או של תביעות למשטרה, רשימה הנספחת לרוח. לא שאגב קיום דיון יאמרו לנו: כן, בנושא הזה כבר פנינו ליועץ המשפטי, אלא שחלק מן הסנקציה של רוח מבקר המדינה יהיה שייאמר: בנושא א', ב', ג', ד' וה' מצאנו חשש לעבירות על החוק, ואנחנו פונים למשטרה וליועץ המשפטי עם הרשימה. ושבו, שהדברים יהיו ידועים מלכתחילה ולא כדיעבד.

הנקודה האחרונה, לדעתי, יכולה להיות הנקודה המתקנת ביותר ברוח מבקר המדינה. ככל הדברים האחרים אתה מתקן פגם פה ולקונה שם, חסר פה וחלל שם. זאת הנקודה שלדעתי יכולה להיות החזקה ביותר. זו נקודה המסורה לכנסת. אפילו לא צריך לצאת מן הבניין שבכילה. הנקודה היא, שבדוח מבקר המדינה נחשפים באופן שיטתי ליקויים בחוק, פגמים שאנשים ניצלו, פרצות בחוק. למשל, ברוח מס' 39 יש ניתוח מבריק, לדעתי, של בעיות חוק הבחירות, ויש עוד דברים מן הסוג הזה. בסוג זה של דברים אנחנו צריכים לקבל מייד עם הגשת הדוח את רשימת הפגמים בחוק שיש המלצה לתקן אותם, או שצריך לדון בהם, ואלה יוגשו עם דוח מבקר המדינה. תדון בהם הוועדה, תדון בהם המליאה, תדון בהם ועדת הכנסת, אינני רוצה להחליט כרגע מי ידון בהם, אבל יהיה אפשר לסתום את הפרצות העקרוניות בחוק, כדי שעבירות מסוגים אלה לא תחזורנה על עצמן. רק הבוקר קיימנו דיון על נושא שהוא כבר כן חמש-שש שנים. יכול להיות שלו היה מוצע תיקון לחוק לפני כמה שנים, בעת הגשת רוח מס' 37, למשל בנושא של שמאות מקרקעין, היה הדיון של היום נמנע. אלה, לדעתי, שלוש השינויים שחוק מבקר המדינה צריך ליטול לעצמו.

נקודה אחרונה, ובה אני רואה את איכותן של המסקנות על דוח המבקר — ישבתי בראשה של הישיבה שעסקה בנושא חריגות הכנייה בפסגת-זאב, בישיבה אמרו שהיתה תקופת אינפלציה גדולה, שהיו הרבה מאוד בעיות. בסופו של דבר התייחסתי לנקודה מסוימת, וקיבלנו את תמיכתה של מבקרת המדינה. אמרנו: "הוועדה מקבלת את עמדת ביקורת המדינה, שלפיה חייבו רוכשי מגרשים פעמיים בהפרשי הצמדה לחודשים נובמבר ודצמבר 1983, בגין עלויות פיתוח הקרקע". הוועדה החליטה שעל המשרד להשיב כספים לרוכשי המגרשים. זאת החלטה מעשית, בפועל, המאפשרת לאדם היחיד, שהביקורת חשפה את כאבו, להגיד: יש משטר בישראל גם בעידן שבו הייתי אומר שיש פשיטת רגל של אמן כין הפרט, בין המערכת האזרחית לבין רשויות המדינה. האדם יגיד: יש מבקר מדינה, יש ועדה, יש חברי כנסת ויש החלטה. היום, כאשר נצביע על זה, ההחלטה תהיה חוקית. אינני יודע מה בדיוק המעמד שמקבלת ההחלטה, אבל היא התקבלה על דעת כל הכנסת — יש מקום בכיתת-המחקקים שבו מטפלים באורח שנפגע כתוצאה מעוולות וליקויים. על הדבר הזה אני רוצה לכוך. ושבו, תודות ליושב-ראש הוועדה.

הי"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת אברהם בורג. רשות הדיבור לחבר הכנסת ראובן ריבלין, ואחריו — לחבר הכנסת דוד צוקר.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, אדוני יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, בראשית דברי, לפני שאכנס לגופם של דברים, מבקש אני, בשם חברי הוועדה — בוודאי יעשה זאת בסוף הדיון גם יושב-ראש הוועדה — להודות לעובדים המסורים המלווים את הוועדה, והם מזכירת הוועדה ומזכיר הוועדה, כמו גם אותם אנשים העוסקים בעבודת הביקורת האפורה, הקשה והחשובה, מאגף הפיקוח

על תקציב הייחודיים והיתה מהומה על המינויים הפוליטיים והיו מהומות על כל מיני דברים, והן נשכחו. בסופו של דבר קיימת הוועדה, העוסקת בתפקיד של מחיה מתים. כל נושא שמת ונקבר עם פרסומו של הדוח, תפקידה של הוועדה לעורר אותו, להניח אותו שוב במקור, למצות אותו, לבדוק אותו, לתקן אותו ולהעביר אותו לידים האמורות ליישם את התיקון. אגב — ויתקנו אותי חברי אם אני טועה — זה החחום היחיד שבו הממשלה קיבלה על עצמה את הביצוע של החלטות הכנסת en bloc, כפי שהן, בלי להתווכח. כל מה שמומלץ על-ידי הוועדה תקבל עליה הממשלה ליישם.

אלא מאי? התפקיד הזה של תיווך בין הליקוי לבין התיקון, שלקחה על עצמה הוועדה לענייני ביקורת המדינה, הוא תפקיד כפוי-טובה מאוד, משום שלדוח מבקר המדינה לא זול בלבד שאין מערכת שיניים טבעיות, אלא אין לו אפילו שיניים תותבות. אין לו אפילו שיניים תותבות בכוס שליד המיטה. אומרים דברים, וקורים יותר דברים או פחות דברים, וקל מאוד להתעלם מן הדוח, מן ההמלצות ומן התקיפות שבה מופיעים הדברים, והתקיפות של הדוח האחרון, שעדיין לא דנו בו, דוח מס' 39, אולי בשל אופיו של המבקר, היא תקיפות יותר תקיפה מקודמותיה. הוועדה, בהנהגתו של יושב-ראש הוועדה, עוסקת בחיזוק הוועדה. רק אתמול עסקנו בנושא של אפשרות זימון עדים לוועדה, על-מנת לחזק, לשים עוד חישוק לכוח של הוועדה למצות את הנושא ולמצות את הדין עם מי שמגיע שימצאו אתו את הדין. בכל זאת, כל הדברים האלו לא יספיקו אם דוח מבקר המדינה לא ייטול לעצמו שלוש שיניים, שלוש שיניים של תקיפות רבה ביותר:

אחת, לדעתי דוח מבקר המדינה צריך לפרסם את שמות המבוקרים. האם לקחת את דבריו, חבר הכנסת חיים רמון?

חיים רמון (המערך):

זה נאום מסורתי שלי מאז אני בכנסת, בעת הדיון על סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

אברהם בורג (המערך):

אני שמח לשמוע שאתה אדם מסורתי.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת בורג, אין כאן דבר שלא נאמר בשלב זה או אחר.

אברהם בורג (המערך):

אתה יודע מי אומר את זה? הזקנים האלה, בעלי הניסיון, הוותיקים, אלה שהשיבה זורקה בשערם. תודה רבה לך, חבר הכנסת רמון.

עניין אחד הוא פרסום השמות. הרי ממילא, בסופו של

דבר, כאשר הנושא עולה על שולחנה של הוועדה, שואלים: כאשר אמרו צד א', למי התכוונו? ואז אומרים: צד א' הוא פלוני אלמוני, הוא חבר מרכז, הוא עברין צמרת, הוא שפל רוח, הוא ענק אינטלקטואלי. אומרים מי הוא האדם. אם כבר אומרים בדיעבד מי הוא האדם, מה ימנע בעדנו לפרסם מלכתחילה מי הוא אותו גאון הדור, פטיש מפוצץ ובריה התיכון? למה לא? כאשר התחושה שלי היא שהבוטות שבהנחת הדברים על השולחן תרחיק קצת אנשים. הוא לא יוכל לומר: כאשר אמרו צד א' התכוונו למנכ"ל פלוני ולא לסמנכ"ל אלמוני. יגידו לו: פלוני זה אתה, בן פלונית. הוא לא יוכל להתעלם מזה. זה נושא אחד.

נושא שני שלדעתי צריך להיכלל כחלק מתהליך הגשת דוח ביקורת המדינה הוא: רשימה של העמדה, של הפללה או

פגיעה בעניינים עקרוניים, כמו גם בעניינים מעשיים, הנוגעים לכל אחד ואחד מאתנו.

אני מבקש להתייחס, בקיצור, לפרק של ניהול חברות שיכון, לביקורת הפנימית. אני רוצה להתייחס לעניין זה משני אספקטים. קודם כל, התרשמתי כחבר בוועדה, שכנראה אין מדובר בחברות מסוימות של משרד מסוים, אלא מדובר בתופעה שהיא נחלת דירקטוריונים רבים, ולא דווקא במשרד שעליו אנחנו מדברים. הביקורת עשתה את שלה בעניינים של חברות משרד השיכון, לכן, הממצאים מתייחסים לעובדות שהובאו לפנינו, אבל בסך הכול, יש מגמה שצריך לעצור אותה, שכן לא עצרו אותה באבה. עדיין לא מאוחר. אנחנו חייבים לתת את הדעת על עניין זה, ולערוך מעקבים מפורשים כדי שדברים אלה לא יישנו.

מעניין לעניין באותו עניין. לא אחת דובר כאן על עבודתם או על תפקידיהם של חברי מרכז של התנועות השונות בדירקטוריונים ועל תפקידי מפתח בשירות הממשלתי. אני רוצה לומר, שבוועדה עצמה הבטיח את דעתי בעניין זה, וכמה חברים אמרו שעשיתי זאת באומץ לב. אמרתי שנוצר מצב, שחברי מרכז אוחזים בידיהם, או בשרווליהם או בגרונם של בעלי השררה, משום הפחד של אותו פוליטיקאי, שמא בעתיד לבוא חבר זה או אחר לא יתרוצה ולא יכחר בו לקדנציה נוספת, או לא יקדמו.

עם זאת, רבים הם חברי המרכז המשמשים באמונה בשירות הממשלתי, גם כמנכ"לים, גם כחברי דירקטוריון וגם כעובדים מן השורה. הם עושים את מלאכתם באופן מצוין. לכן, כל עוד לא נקבעה נורמה כללית, הקובעת שאין לערוב שירות ממשלתי בפוליטיקה בכל דרך שהיא, וכל עוד לא חרגו מאמות המידה שקובע התקשייר, הייתי מבקש לומר, שיש לא מעט חברים שהם חברי מפלגה זו או אחרת, והם מיומנים ותפקידם ניתן להם לא רק בגלל קשריהם, ואין כאן המצאה של מפלגה אחת או של שר אחד, אלא זאת תוצאה של הדמוקרטיה. אם רוצים דמוקרטיה, זה המחיר שיש לשלם. אבל חלילה לנו למנות אדם רק בגלל קשריו בעוד אין לו כישורים. אם הקשרים קשורים לכישורים, אני בהחלט רואה בכך סיבה מספקת וטובה למנות אדם המקורב למלכות זו או אחרת לתפקיד שהוא יכול למלא אותו תוך כדי פעילותו כשליח ציבור. לכן הייתי בהחלט מתירע על התופעה, ומצד שני מזוהר את חברי הכנסת שלא לפגוע באנשים טובים במערכת הדירקטוריונים ובמערכת השירות הציבורי, כאילו רק בעצם היותם חברי מרכז הם כבר בבחינת עבריינים, או, כפי שאמר חבר הכנסת בורג במקשה אחת, בנשימה אחת — ואני מפנה אתכם לפרוטוקול — "עבריינים או חברי מרכז וגו'".

אני בהחלט חושב, שיש רבים וטובים העושים מלאכתם נאמנה, ויהיו ברוכים על כך. עם זאת, התופעה קיימת, נתנו דעתנו עליה, ואנחנו מצויים לראות כיצד יוכל המעקב לתת שיניים לביקורת המדינה וליצור תקופה חדשה, כפי שהדברים באים לידי מיצוי בעבודתה של הוועדה כימים אלה ובכונה האחרונה, ובעבודתה של מבקר המדינה, אשר יש לציין — ואני מתאר לעצמי שיושבי ראש הוועדה כבר ציינו זאת, אבל אני מרשה גם לעצמי לציין — שהיא משתתפת כמעט בכל ישיבותיה של הוועדה ומלווה אותן, אף שאין חובה כזאת מוטלת עליה. דבר זה נותן משנה תוקף לביקורת, כאשר היא מבוצעת על-ידנו.

הי"ד נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת ראובן ריבלין.

הכללי במשרד הכלכלה והתכנון, כמו גם מבקרים פנימיים יזריזים, אטו בזכותם נעשית הביקורת ואשר לגבי מסקנותיה, כפי שהן מובאות לכאן, אבקש לייחד כמה דברים.

אני חבר בוועדה לענייני ביקורת המדינה. על אף הדברים הקשים, ועל אף הנטייה להפעיל, בדרך כלל, סמכות ולא להקפיד בכבודם של מבוקרים או אפילו לתקוף אותם, רואה אני חובה נעימה לי, כחבר הוועדה, לציין את דרך תפקודו ופעולתו של יושבי ראש הוועדה, שעל אף היותו איש פוליטי, ומטבע הדברים אנשים פוליטיים מדוררים, בדרך כלל, לנצל כל סמכות הניתנת להם על-מנת לתקוף יריבים פוליטיים — מקיים הוא דרך של אחידות בדיונים, אין זה משנה באיזה נושא אנחנו עוסקים, בין שהנושא נוגע למפלגה זו בין של מפלגה אחרת. הייתי אומר שהוא נהג וגם מחייב אותנו לנהוג בדרך-ארוץ ובכבוד כלפי האנשים המבואים בפנינו, היכולים, בדרך כלל, לחוש רעדה ופחד. הייתי מגדיר זאת, שתחת שריבטו של היושבי ראש אנחנו נוהגים בתקיפות אך לא בתוקפנות. אם אמרתי כך, אמרתי הכול.

אני רוצה לציין את העובדה, שהוועדה כיצעה בשנה האחרונה סיורים בשטח עצמו, בין בהקשר של קליטת העולים מאתיופיה ובין בהקשר של כלא באר-שב. סיורים אלה היו מאלפים ולימדו אותנו רבות. כך יכולנו להתרשם בצורה בלתי-אמצעית מהנעשה בשטח, ולא רק להתייחס לאותיות ולמלים שאנחנו רואים.

בוועדות אחרות, כאשר אנחנו נפגשים עם מייצגי השלטון, לא אחת יש לי הרגשה, שהאורחים מגיעים לוועדה וכאילו אומרים — וכמובן, אינני מצטט אלא בודה דברים מדמיוני — איוז קלטת נשים לחברי הכנסת השבוע. הם יכולים לבוא ולספר סיפורים להתחמק בלא-כלום מן הדיונים בוועדה, שגם מסקנותיה מונחות על שולחן הכנסת, אבל לא בהכרח דנים בדברים. החוק בא וקבע, כמו גם התקנות, שבכל הנוגע לסיכומים ולהצעות של הוועדה לענייני ביקורת המדינה אכן ייערך דיון, ולא בכדי.

אני חייב לומר, שמבקר המדינה מצייד אותנו בעובדות ובמצאים המאפשרים לנו לדון בדברים שאינם רק השערות או השטח האשמות, שלא אחת מצוצות מן האצבע: כאן אנחנו דנים בנושאים שיש בהם בשר, שיש בקשר אליהם עובדות מעוגנות בשטח, כך שהגופים המבוקרים מחויבים לתת לנו תשובות בלי יכולת להתחמק או להשמיע לנו איוז קלטת, על-מנת לרצות את חברי הוועדה.

אני בהחלט חושב שיש מגמה מצד השלטון — וראיתי אותה גם בתפקידי האחרים, לא ככנסת — לזלזל בנושאים של ניהול תקין. עד כדי פגיעה אף בהרואות החוק. בסופו של דבר, הדבר מביא לפגיעה בזכויות האזרח שעליהן אנחנו מופקדים. מגמה זו באה לידי ביטוי בהצעת החוק הפרטית שהוגשה על-ידי שניים מחברי הוועדה, חבר הכנסת אברהם בורג ואנוכי, ובשיתוף פעולה מלא עם יושבי ראש הוועדה, שהצליח להעביר את הצעת החוק לקריאה טרומית ולאחריה לקריאה ראשונה, והיא מוכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני חושב שבכך, וכן בעובדה שכבר יש לנו חוק לביקורת בעיריות, שהיה מחויב המציאות, ועליו קיימנו דיון בהזדמנות אחרת, והמסקנות מצביעות על כך שאנחנו מתכוונים, כוועדה, לקדם את הנושא של חקיקת חוק המבקרים הפנימיים — ביקורת נוספת ושוטפת יכולה בהחלט להביא לידי כך שתשתנה ההתייחסות של השלטון לנושאים שהוא מופקד עליהם. לא אחת סוטה השלטון מן הדרך שבה עליו ללכת, עד כדי

תוכרת י"ב, ישיבה קל"ו

— מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת: סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדוח מס' 38 של מבקר המדינה —

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מסקנות ועדת הכלכלה בנושא הוולת מחירי הדירות.
תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, בבקשה.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

ד. סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדוח מס' 38 של מבקר המדינה

הפרלמנט הישראלי, לתמוך בהגברת כוחה של הכנסת מול הממשלה.

היו"ר נ' מסאלחה:
רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד צוקר, ואחריו — לחבר הכנסת אליעזר מזור.

היו"ר נ' מסאלחה:
אתה אמרת "הפרת האיוון". זה נכון. למה אמרת אחר כך "הפרת האיוון"?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אם אתה רוצה, אני אסביר את זה. אנחנו חיים היום באיוון כלשהו בין הממשלה לבין הכנסת. אני חושב שזה איוון לא ראוי, לא נכון, שבו עיקר הכוח הוא בצדה של הרשות המבצעת, בצדה של הזרוע המבצעת, וכל הפרה של האיוון הזה, כלומר כל אי-איוון, יהיה נכון. בכל מקום שבו אפשר לתת קצת יותר כוח לפרלמנט מול הממשלה, גם אם יש לכך מחיר, תמיד כדאי לעשות את זה. כמעט ללא יוצא מן הכלל יהיה כדאי לעשות את זה על-מנת לרסן מעט, להגביל מעט את כוחה של הזרוע המבצעת.

הוועדה לענייני ביקורת המדינה ניוונה ממוסד מבקר המדינה: כיום זו מבקרת עם הצוות שלה, הבכיר והזוט. אנחנו באמת נהנים היום, וצינו זאת כבר חברי כנסת קודמים, ממבקר פועילה, יעילה, בהירה, צלולה יותר מכפי שהורגלנו, ועל כך תבוא גם היא על הברכה. אבל גם היא, כמו הוועדה לענייני ביקורת המדינה, זקוקה ליותר שיניים, ליותר כוח, ליותר עוצמה.

אני אמליץ לחברי חברי הכנסת שכל מקרה שבו יומלץ, כמעט בכל מקרה שבו יומלץ, לתת לוועדה לענייני ביקורת המדינה ולמבקר עוצמה רבה יותר מול הרשות המבצעת — תנו למבקר, תנו למוסד מבקר המדינה יותר כוח. לא צריך לקבל בעניין זה תכתיבי ממשלה. ממשלה לעולם תרגיש לא-נוח עם כוחו של מבקר; זהו טיבה של ממשלה, וזהו טיבו של מבקר. לעולם לא תרגיש ממשלה בטוב, לא תרגיש בנוח, עם כוחו של המבקר. אבל מאחר שאנחנו מהצד הזה של המשטר, מהצד של המוסד המחוקק, נדמה לי שמן הראוי לנו לתמוך במתן כוח רב יותר לוועדה לענייני ביקורת המדינה ובמתן כוח רב יותר למבקר.

אשר לעתיד, אדוני היושב-ראש, אני מניתי פה כמה תחומים, שראוי לנו להקדיש להם תשומת לב בתקופה הקרובה, בשנה הקרובה, וראוי גם שנפנה את תשומת לבם של המבקר ושל מוסד המבקר לתחומים הללו:

ראשית, ציינו זאת כבר לפני, ואני מחדש, אבל אני מציע שהוועדה לענייני ביקורת המדינה מוסד המבקר לא יניחו, לא ירפו מתהליך קליטת העלייה. אנחנו הולכים לקראת תהליך קליטה שיימשך שנים. הוא יהיה קשה, הוא יהיה מכאיב, הוא יהיה רכיכישולנות. מטבע הדברים, כך יהיה. לכן ייתכן שתוך כדי שינויים ארגוניים, גם בתוך מוסד המבקר, זו צריכה להיות

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, העבודה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה, ראוי לזכור, היא קצה של תהליך; לרוב היא סופו של תהליך, ולעתים, רק לעתים, תחילתו של תהליך, כאשר מרבית העבודה — צריך לציין זאת כאן, וחברי ציינו זאת לפני כן — נעשית על-ידי עובדים מסורים של משרד מבקר המדינה, וראוי להזכיר, שלא יישכח, גם על-ידי עובדי המפקח הכללי. כשאנו מדברים על חשיבות הביקורת, על איכותה של ביקורת המדינה בישראל, כדאי שלא לשכוח שעושים זאת מאות רבות של אנשים, ואנחנו חייבים להם תודה גדולה.

במבנה המשטר הישראלי, רבותי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, יש מעט מאוד, מעט מדי בלמים וריסונים לכוחו של השלטון. הבלמים והריסונים שכבר קיימים במערכת השלטונית הישראלית הם בדרך כלל חלשים מדי, חלשים מדי לטעמי, נדמה לי שהם חלשים מדי בשביל הדמוקרטיה הישראלית. מבקר המדינה והשוט המוגבל שבדיו הוא אחד הריסונים המעטים, המעטים מדי, הקיימים במשטר הישראלי.

המחוקק הישראלי — ואני מעולם לא פגשתי את המחוקק הישראלי, אבל יש מושג כזה: על כל פנים, החקיקה הישראלית מעדיפה, כנראה — והכנסת מעדיפה — להישאר חלשה. היא רוצה, כנראה, להיות חלשה, ובין השאר היא גם לא רוצה, כנראה, מבקר מדינה חזק, כפי שראוי לה לדמוקרטיה הישראלית. היא לא נלהבת לתת כוח רב מדי לביקורת, היא לא נלהבת לתת כוח רב מדי לוועדה לענייני ביקורת המדינה — — —

היו"ר נ' מסאלחה:
חבר הכנסת שמעון שטרית, אני מאוד בעד החוק, זו דעה אישית של יושב-ראש, אבל אנא, אל תפריע לי בלובי.

שמעון שטרית (המערך):
סליחה, אני מתנצל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הפסדת חומר חשוב, פרופסור שטרית. תקרא בבקשה אחר כך את הפרוטוקול.

לאחרונה ניצבת הוועדה לענייני ביקורת המדינה, בראשות היושב-ראש שלה, בוויכוח עם ממשלת ישראל אשר לסמכויות הוועדה. אני ממליץ לכנסת הזאת, וגם לוועדה, בכל מקום שבו מבקש המחוקק להפר מעט את האיוון, את האיוון, את האסימטריה שבין כוחה של הממשלה לבין כוחו של

הם העובדה שהם מצטמצמים בתחום צר מדי, שאיננו מאפשר ביקורת וראייה נכונים של הסוגיה, למשל, חתך של גיל ילדים גילאי 0 עד 5 — לבצע חתך החוצה כמעט את כל משרדי הממשלה, כמעט את כל רשויות המדינה, לנסות ולבחון האם המדינה אוהבת ילדים — אני עושה זאת באופן מאוד פשטני — לבחון זאת לגבי כל הרשויות, הזרועות הממלכתיות המבוקרות הנוגעות בתחום הזה. מה שאמיתי קודם לכן נכון גם לגבי קליטה — טיפול בתחום הזה בשורה ארוכה מאוד של נושאים. גם זה תחום בין-מחלקתי. אני יכול למצוא עוד דוגמאות שראוי שהמבקר תעבוד לגביהן באופן הזה. ונדמה לי שהדוגמה הזאת מבהירה עבודה בתחום רב-מחלקתי, תוך התמקדות בנושא אחד, שאינו מרוכז דווקא במשרד ממשלתי אחד או ברשות ממלכתית אחת.

הערה אחרונה: אם אנחנו לוקחים את תקציב המדינה, רבותי חברי הכנסת, אדוני יושב-ראש הוועדה, אדוני היושב-ראש, יש שם תקציב אחד, יחיד כמובן בגודלו ובתפקידו המכריע בחברה הישראלית, הוא תקציב הביטחון, שאיננו מקבל ביטוי הולם פרופורציוני, יחסי בעבודת המבקר ובעבודת הוועדה. אם ננסח זאת באופן פשוט יותר, אם כי ברור יותר, יש בדוחות מבקר המדינה ובוועדת ביקורת המדינה פחות מדי ביטחון, פחות מדי שטחים. הווי אומר, בשתי הסוגיות הללו, שהן מרכיב כל כך חשוב בחיינו כאזרחים, בחייה של הכנסת הזאת ובחייה של הממשלה, בשני התחומים הללו אנחנו עוסקים פחות מדי, גם בתחום הביטחון — כלומר, כצבא, וגם בתחום הנעשה בשטחים. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת דוד צוקר. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר מזרחי, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל ביבי: בהעדרו — לחבר הכנסת אברהם פורי.

אליעזר מזרחי (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדוח מבקר המדינה מס' 38 מתייחסים לעשרה נושאים כשבעה משרדי ממשלה. דבריו אתייחס רק לכמה מהם.

הממצאים בעניין קופות הגמל לקצבה והפיקוח על קופות אלו חמורים ביותר, והוועדה אכן התייחסה אליהם בהתאם לכך. ברור לכל אחד, שהממדים העצומים של החוב הלאומי המצטבר לביטוח הפנסיה במובן הרחב, לרבות מרכיב הפנסיה בביטוח הלאומי, פנסיה תקציבית, קרנות הפנסיה, תוכניות ביטוח חיים וביטוח גמלה של חברות הביטוח ומרכיב החיסכון לעת זיקנה בקופות הגמל, מדאיגים רבים מתושבי המדינה, שעמלו וחסכו במשך שנים רבות וחוששים לחסכונותיהם.

צריך לקוות, כי מסקנות הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת בעניין מינוי ועדת מומחים מקצועית שתבדוק את מערכת הפנסיה הציבורית, ובכלל זה את קופות הגמל לקצבה ואת הפנסיה התקציבית, וכן התקדמות הדיונים בעניין חקיקת חוק פנסיה ממלכתית, ישפרו את המצב בתחום זה. במקביל להגברת הפיקוח מצד אגף שוק ההון במשרד האוצר על עמידת קופות הגמל בתקנות שעל-פיהן הן פועלות.

אחד הנושאים שנדונו בוועדה היה ההסברה הישראלית בארצות-הברית. אין ספק שלנוכח המערכות המדיניות שלפנינו יש חשיבות רבה להסברה הישראלית טובה בארצות-הברית, הן אצל מעצבי המדיניות והן כדעת הקהל. אלא שכלי תקציב מתאים אייפשו לנהל הסברה יעילה,

ביקורת מתמשכת וקבועה, לא חד-פעמית, כפי שזה מתבצע במשרדים אחרים. זאת הולכת, כנראה, להיות — וטוב שכך — מיני-ג'מית כספר אות בשנים הקרובות, וראוי שגם מוסד המבקר יבצע את כל השינויים הדרושים וגם הוועדה תבצע את כל השינויים הדרושים כדי שתהיה פה ביקורת מתמשכת, לא נפסקת, מתמדת.

שנית, המדינה תהיה עסוקה בתקופה הקרובה, היא כבר עסוקה, בשיקום כלכלי. המדינה מטפלת במספר רב של מוסדות שקרסו, שנפלו, שהתמוטטו, שעומדים לפני שיקום, שעומדים לפני תהליכים של שינוי. מעורב פה כסף גדול, מעורב פה כוח רב, מעורבים פה פקידים רבים, מעורבים פה עובדים רבים, ולכן ראוי לה למבקר, ראוי לו למוסד המבקר, שעל התהליכים הללו — שיש בהם כל כך הרבה כוח וכל כך הרבה כסף — הם יפקחו עין יותר מבשנה רגילה.

תחום שלישי שאני מציע הוא דווקא לא מן הבערים, אבל כן מן החשובים. מוסד המבקר פעל לאחרונה, ואני מציע להגביר את הפעילות בתחום הזה, בנושאי איכות הסביבה במובן הרחב של המושג. יש פה תפקיד חשוב למבקר: להעלות את רמת המודעות הציבורית, להעלות את רמת מודעותה של הכנסת, את רמת המודעות של הוועדה לענייני ביקורת המדינה. נדמה לי שהתחום הזה, גם אם איננו מצוי בכותרות כל הזמן, הוא חשוב דיו על-מנת לקבל תשומת לב רבה יותר מכפי שהוא קיבל עד היום.

הצעה רביעית שלי — — —

חבר הכנסת מירום, חבר הכנסת תיכון וחבר הכנסת גולרמן, אני לא כל כך רוצה להפריע לכם, ולכן אני מייד מסיים. בסדר?

היו"ר נ' מסאלחה:

לא, הרי חבר הכנסת דן תיכון הוא קולגה. הוא תמיד מפריע לסגן היושב-ראש.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): אני ביקשתי להתנצל, כי ממש לא נעים לי להפריע לחברים. אני מייד מסיים ויורד.

דן תיכון (הליכוד):

מה אמר היושב-ראש?

היו"ר נ' מסאלחה:

היושב-ראש אומר, שהוא מרגיש שאתה מפריע לפעמים דיבורים.

דן תיכון (הליכוד):

אני לעולם לא מפריע. זו כנסת. זה פרלמנט, מלשון parler.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת דן תיכון, חברי הכנסת, היושב-ראש היה בעבר מורה, אני יודע שזו לא כיתה, אבל לפעמים אתם מדברים, ואני שומע את קולכם רם יותר משל הנואם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חששתי שחברי — השלושה — יחשבו זאת לאקט לא-חברי שאני מדבר בזמן שהם מדברים, לכן אני מנמיך את קולי ומסיים את דברי.

אדוני, יושב-ראש הוועדה, הצעה רביעית שיש לי היא, לנסות לעבוד לדיונים בוועדה ולעבודת מבקר כמה שנקרא תחומים רב-נושאים. לעתים, חלק מן הליקויים של הביקורת

המצב שעליו כבר העיר מבקר המדינה, כי שנתיים וחצי אחרי שעולים הגיעו לישראל, עדיין לא נמצא עבורם דיוור. משרד הקליטה צריך לעשות הכול כדי שיתר משרדי הממשלה הנוגעים לנושא ייתנו את חלקם, וכך נוכל לקלוט את גלי העלייה, הזולכים וגוברים.

לסיום, ברצוני לעמוד על בעיית אספקת המים לירושלים וחלוקתם בעיר. עובדה היא, שאמנות "מפעלי אילון" של חברת "מקורות" נמוכה, ונגרמות תקלות חוזרות ונשנות באספקת המים לעיר. יש להשקיע משאבים בפיתוח המערכת ובאבטחה של אספקת מים סדירה לעיר. לא ייתכן שירושלים תסבול ממחסור במים בימים כתיקונם, וכל שכן בשעת-חירום. — אז המצב קשה עוד יותר, כפי שעולה מממצאי הוועדה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת אליעזר מורחי. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כיכי — איננו נוכח. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו — לחבר הכנסת אלי דיין.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה לומר, שאני חושב שהכנסת כולה חבה תודה לוועדה לענייני ביקורת המדינה, ובמיוחד לעומד בראשה, חבר הכנסת דוד ליכאי, על העבודה המסורה, הרצינית והאחריות הנעשית בה. אין זו הפעם הראשונה שמודמן לי לשבח בפומבי את חבר הכנסת ליכאי, ובכל פעם אני עושה זאת בעונג רב. אני יכול רק לומר דבר אחד, שאני אולי מצר על כך שאיני חבר בוועדה לענייני ביקורת המדינה, כי שמעתי שזאת אחת הוועדות הנעימות, הסימפתיות והענייניות בכנסת, שהאווירה בה טובה והדיונים ענייניים. לכן אני אולי מצטער על שאיני חבר הוועדה הזאת. ככל מקרה, מגיעה גם ליושב-ראש הוועדה וגם לחברי הוועדה תודה על העבודה שהם עושים.

ועכשיו לגוף העניין. לכמה דברים שהועלו פה. אגע בקצרה בשלושה נושאים. הנושא הראשון הוא הנושא של הביטוח הפנסיוני, הנושא של קופות הגמל וכל מה שנאמר פה לגביהן. רבותי, הבעיה במקרה הרבה יותר מאשר בעיה תחשיבית אקטוארית. אני מניח, שאם ייקלעו, חלילה, קופות הגמל וקרנות הפנסיה למשבר של אי-יכולת פירעון, המדינה תעמוד מאחוריהן כפי שעמדה מאחורי המניות הבנקאיות. אינני מעלה על דעתי אפשרות, שיבואו לאדם קשיש ויגידו לו: קופת הפנסיה שלך פשטה את הרגל, ועכשיו — או שתלך לעבוד או שתרעב ללחם.

ובכן, אינני חושש כל כך לגורלם של המבוטחים, אבל אני חושש מהאספקט הרחב יותר של הבעיה. לדעתי, הבעיה מתמקדת בכך, שכלל שתוחלת החיים עולה — ואנחנו רואים בהחלט כהישג גדול את העובדה שתוחלת החיים עולה ואנשים חיים היום יותר שנים מאשר חיו לפני עשור ויותר מאשר חיו בתחילת המאה — הבעיה של תמיכה באנשים מבוגרים הולכת ומחמירה. ככל שתוחלת החיים עולה אדם חי יותר שנים בלי לעבוד. אם בעבר היתה תוחלת החיים הממוצעת 72 שנה, ואנשים היו פורשים לגמלאות, נניח גבר, שפרש בגיל 65, הוא היה חי כפנסיונר שבע שנים. לעומת זאת, אם תוחלת החיים עולה והיום אדם יכול לחיות עד גיל 80, הרי הוא יחיה 15 שנים כפנסיונר. ויש הבדל גדול מבחינה לאומית אם אדם מקבל גמלה בתקופה כזאת או בתקופה אחרת.

אני חושב שאנחנו, ככלל, צריכים להיערך מחדש ככל הנושא של פרישה מעבודה. אם אדם יכול לכהן כשופט בבית-המשפט העליון עד גיל 70, ואם לאחר פרישתו

והעובדה שהתקציב להסכרה בארצות-הברית נמצא כירידה מקשה על ניהול מערכת הסכרה ראויה לשמה.

האינתיפאדה והדיונים המדיניים המתנהלים בתקופה זו מחייבים את הממשלה לתת עדיפות להסכרה הישראלית בארצות-הברית, תוך הפניית משאבים לצורך זה הן מבחינה תקציבית והן בכוח-אדם. לא ייתכן להשאיר נושא זה למיקוח פוליטי, כפי שקורה למשל בעניין איוש משרת השגריר באו"ם. תפקיד זה הוא בעל חשיבות הסברתית ראשונה במעלה, וחבל שאי-הסכמה בין המפלגות הגדולות גרמה לכך שכבר זמן רב אין לישראל שגריר באו"ם.

עניין כפני עצמו הוא הצורך בפעולת הסכרה נרחבת בקרב הישראלים החיים בארצות-הברית. יש צורך להעמיק את הקשר עם, במטרה להביאם להחלטה לשוב לישראל.

חברי הכנסת, אם יש תחום שבו עסקה הוועדה לענייני ביקורת המדינה והוא נוגע לכל אחד מאתנו, הלא זהו נושא הבריאות הציבורית. הממצאים כאן מדאיגים ביותר. מתברר, כי מצוקת הציבור בתחום שירותי הרפואה הגיעה למצב בלתי נסבל, הוועק לשינוי.

אין ייתכן, שבגלל מאבקי כוח ואינטרסים פוליטיים, משיך לסבול ציבור של משלמי מסים וחברי קופות-חולים? הייתכן להשלים עם תור של 37,000 חולים הממתנים לניתוחים אלקטיביים בבתי-החולים? הייתכן לעבור לסדר-היום על כך ש-3 מיליונים מתושבי המדינה אינם מקבלים טיפול שיניים משמר?

במצב דברים זה, אין פלא שהתפתחות הרפואה השחורה נמצאת בעיצומה, ורק מסקנות נחרצות של ועדת החקירה הממלכתית לנושא מערכת הבריאות הציבורית עשויות אולי לחולל שינוי כלשהו.

הוועדה עסקה גם בנושא השתלת כליות והשתלת איברים בכלל. כאן ברצוני לחזור על עמדת סיעתנו, שיש להתייעץ עם רבנים בכל מקרה כדי לקבוע את רגע המוות. יש מומחים בתחום זה, שהם רבנים ויודעי הלכה, ומן הראוי היה שלצורך גיבוש החלטות תהיה התייעצות עמם. לא ייתכן שאפילו לרכונת הראשית לא יהיה נציג בוועדה הקובעת בנושא זה.

היו"ר נ' מסאלחה:

ככל אופן, אנחנו מתפללים להצלחת השתלת הלב שבוצעה אתמול.

אליעזר מורחי (אגודת ישראל):

אמת, שתהיה לו, למושתל הלב, רפואה שלמה.

תחום נוסף שבו עסקה הוועדה הוא קליטת עולי אתיופיה. הממצאים כאן חמורים למדי, במיוחד נוכח העובדה, שבצעם הימים הללו מגיע גל גדול של עולים מברית-המועצות לישראל.

צריך לצפות, שמשרד הקליטה יהיה ערוך מכל הבחינות לקליטת העלייה, וכמיוחד בנושאים שהיו צריכים ללמוד בהם לקח מהעלייה מאתיופיה. כך לגבי תיאום עם רשויות מקומיות. לגבי מקומות שיוכן לעולים, ותיאום עם משרד העבודה והרווחה לצורך מציאת תעסוקה לעולים, והעיקר — המחסור הנמשך בתקציבים לצורך העמדת דירות לעולים החדשים.

הידיעות המתפרסמות בעיתונים כתחום זה מדאיגות מאוד, שכן הולך ומתברר שאין כמעט דירות נוספות ל"קליטת עולים. כל הדירות שהיו פנויות התמלאו. אני מקווה שלא יחזור

אנחנו צריכים לחשוב מה אנחנו עושים לגבי מערכת הבריאות. לדעתי, הפתרון הראשון הוא ניתוקם של בתי-החולים ממשרד הבריאות. אינני חושב שהפתרון הוא בהקמת רשות אשפוז ארצית. רשות אשפוז היא גם כן דבר רחב מדי. לדעתי, כל בתי-החולים ממשלתי חייב ליהפך להכרה ממשלתית בשלב ראשון, ובשלב שני — להכרה מעורבת שבה חלק מהמניות, או לפעמים כולן, יימכרו לגורמים פרטיים, ובית-החולים יהיה ציבורי-ממשלתי או ממשלתי-פרטי, כשם שבחלק מהחברות הממשלתיות יש בעלי מניות. כתוצאה מהניתוק הזה ייקבע שכר העבודה בכל בתי-החולים לפי התפוקות של אותו בית-החולים. אני מניח שבמקרה כזה אפשר יהיה ליצור תמריץ לעובדים לרצות לעבוד ולהפעיל את חדרי הניתוח ואת כל יתר המתקנים מספר שעות גדול יותר, כי בסופו של דבר הם ישתכרו יותר; ולא רק שהם ישתכרו יותר, גם תבוא רוחה לחולים.

צריך, כמובן, לעודד גם הקמת בתי-חולים פרטיים. ואני שמח בהחלט על כך, שבניגוד לעמדתו של משרד הבריאות, שהפגין בעניין הזה, הייתי אומר גישה ריאליסטית, בית-המשפט העליון אילץ לאחרונה בפסק-דין לאפשר פתיחה של בתי-חולים בחיפה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת פורז, בתי-החולים הקיימים לא מנוצלים כדי לתת לכל הציבור את הטיפול שאפשר לתת. צריך להקים רשות אשפוז לאומית, כדי שלא יהיה זה רק משרד הבריאות שיטפל בנושא.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

הבעיה היא, לדעתי, שאם תהיה רשות אשפוז והשכר יהיה אחיד וההסכם הקיבוצי יחול על כל עובדי רשות האשפוז, לא תבוא רפואה לבתי-החולים, מפני שאחד יהיה צמוד לשני, לא יהיה אפשר לתגמל במקום אחד כלי לתגמל במקום שני, התחשיבים יהיו ארציים, התפוקה תהיה ארצית. אני מעדיף בתי-חולים ממשלתיים נפרדים, כל אחד כתאגיד נפרד, עם הנהלה נפרדת, עם תמחיר נפרד. יכול להיות תיאום, יכול להיות גורם מכון בתחום המקצועי, בהחלט, כמו בצבא, ששם יש קצין חיל המתווה מדיניות מקצועית. אבל לגבי עניין הניהול עצמו, אני חושב שכל בתי-החולים צריך להתנהל כנפרד. ואם יש בתי-חולים בספר שאינם מסוגלים לכך מכל מיני טעמים, נניח בתי-החולים בצפת או בתי-החולים באילת, הם צריכים להיות מסובסדים ישירות על-ידי המדינה, ואנחנו נדע בדיוק מה אנחנו מסבסדים, יתר בתי-החולים צריכים לפעול על בסיס כלכלי.

גם החישוב שנעשה היום, של ימי אשפוז, הוא בהחלט על בסיס לא נכון. אין זה צודק, שאם אדם נכנס לבית-חולים לשלושה ימים, ובשלושת הימים האלה נתנו לו איזה טיפול תרופתי, בתי-החולים יקבל אותו תשלום כאילו באותם שלושה ימים האיש עבר ניתוח מסובך. בתי-החולים צריך לקבל תשלום לפי טיפול, כמו במוסד. במוסד יש מחירון, ועל החלפת מנוע לא משלמים כמו על כיוון מנוע או על החלפת נורה. התשלום צריך להיות לפי תמחיר של עבודה ולא לפי תמחיר של זמן.

לבסוף, אני מחייב בהחלט תשלום של השכבות המבוססות עבור ביקור אצל רופא, כשם שיש השתתפות עצמית בתחומים אחרים. אין זה מוצדק, שכאשר יש לך בעיה קטנה אתה פטור מתשלום, וכשיש לך בעיה גדולה מאוד צריכים להקים קרן ולאסוף כשבילך כספים, או שעליך לבטח את עצמך בחברת ביטוח פרטית.

מבית-המשפט העליון בגיל 70 הוא יכול להתמנות למשרה חשובה כמבקר המדינה ולמלא בהצלחה את התפקיד הזה, ואם אדם יכול למלא — זו כבר שאלה, אם בהצלחה או לא — תפקיד של ראש ממשלה בגיל 74, אז אני חושב שהקריטריונים שקבענו לעצמנו, שלפיהם אנחנו מוציאים אנשים לגמלה בגיל 65, אבד עליהם כלח. ייתכן שזה צריך להיות הישג סוציאלי, זאת אומרת שמי שרוצה לפרוש יוכל לפרוש. אינני רוצה להכריח אף אחד לעבוד מעבר לגיל הזה. אבל צריך אולי להתכונן לקראת תיקוני חקיקה. שלפיהם אדם יוכל לעבוד עד גיל מבוגר יותר, וזה ישפר גם את העניין האקטוארי, משום שהוא ישלם דמי ביטוח תקופה ארוכה יותר, והוא יקבל דמי ביטוח תקופה קצרה יותר.

אשר לעניין של משרד החוץ, אני חושב שצריך לראות בדאגה רבה אותם אספקטים של הסתאבות, שלפיהם נציגי המדינה בחוץ-לארץ גרים בדירות יוקרה, גרים במשך חודשים רבים בבתי-מלון מוציאים הוצאות יתירות. אני חושב, שזה אינו לכבודם. אני חושב, שנוציג של מדינה ענייה, המקבל אורח בסוויטה מפוארת בבית-מלון, מבוזה את עצמו ומבוזה את המדינה. לכן אני חושב שבעניין הזה צריכים לומר את הדברים בצורה מאוד מפורשת. הוועדה אפילו אומרת באומץ, מי עשה את הדברים האלה.

אם אנחנו כבר מדברים על הנושא הזה, אני רוצה לומר שצריך גם לקבוע אמת-מידה אחידה לגבי שירות של שליחי ישראל בחוץ-לארץ. התופעה שנתגלתה לנו לאחרונה, לגבי שירות ממושך מדי של שגריר ישראל בפרס, היא תופעה חמורה מאוד. מה גם שניסו ליצור פה אפליה. כאשר היה ציר שהשגריר לא רצה בו, החליטו להחזיר אותו לארץ אחרי שלוש שנים. לעומת זאת, לגבי השגריר עצמו, שכבר הרבה מאוד שנים לא עבד בישראל, האריכו את תקופת שירותו שוב ושוב. היו כנראה לחצים מצדו של ראש הממשלה. זו תופעה פסולה בהחלט.

הי"ר נ' מסאלחה:

אני חושב שאתה טועה כאן. אומנם מותר לך להעיר על כך, אבל השגריר איננו יכול להתגונן פה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אין לי טענה לשגריר. אני מאשים את הממשלה, המחזיקה אדם תקופה כל כך ארוכה בחוץ-לארץ. שגרירי ישראל צריכים לזכור, שהם שליחי המדינה הזאת, ואסור שהם יהיו תקופות ארוכות וממושכות מדי בחוץ-לארץ. אין לי טענה לשגריר. יש לי טענה למשרד החוץ, שאפשר שהות כל כך ממושכת. יש לי טענה למשרד החוץ — לציר העומד לסיים בחודש מרס תקופת כהונה של שלוש שנים הודיעו כבר עכשיו שהוא צריך לחזור במרס, לעומת זאת השגריר יכול להוסיף ולכהן. אינני מדבר כרגע על תפקודו של השגריר, אם הוא היה שגריר טוב או רע. אני מניח שאילו אמרו לשגריר לחזור, הוא היה חוזר.

אשר למערכת הבריאות — חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמוליוני ניסתה פה, בנאום ארוך יחסית לזמן שעמד לרשותה, לגונן על מה שקרה בתקופת כהונתה במערכת הבריאות. רבותי, מערכת הבריאות היא אחת המערכות הבלתי יעילות בישראל. אנחנו רואים אפילו ברוח הוועדה, ש-30% מחדרי הניתוח לא מופעלים אפילו בשעות העבודה הרגילות, שלא לדבר על משמרות שנייה ושלישית. ברור לחלוטין, שכאשר מחזיקים ציוד יקר מאוד והוא אינו מופעל בכמה משמרות, נוצרים תורים. וברגע שנוצרים התורים — נוצרת גם הרפואה השחורה. על התופעות האלה כבר דיברו די.

הי"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה לחבר הכנסת אברהם פורז. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל ביבי, ואחריו — לחבר הכנסת אלי דיין. אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת שמעון שטריח.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לברך את יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, חבר הכנסת פרופסור ליבאי, על דרך עבודתו, על ניהול הישיבות, על הדיונים הענייניים. אני רוצה לומר לו בהזדמנות זו, שכשאתם רוצה ליהנות מעבודה פרלמנטרית יפה, טובה ונינוחה, למרות היותי חבר בכמה ועדות, אני קופץ לוועדה לענייני ביקורת המדינה ונהנה. אני רוצה כבר היום לאחל לו הצלחה, ולברך אותו על הפרס שהוא יקבל בשבוע הבא, פרס האדיבות. אכן הוא ראוי לזה.

אני נמנה עם מי שמודים לה' על שיש לנו בשנים אלה מבקרת מדינה עניינית, חזקה, ויש מי שאומרים, שבחוקפה הזאת, שבה איכדנו דרכים אלמנטריות של מינהל תקין, חשוב שיש לנו מבקר מדינה חזק, תקיף, ענייני, שעשוי אולי לשמש מחסום כלשהו בדרך להידרדרות של נוהלי שלטון תקינים.

אני רוצה לברך את יוזמת החקיקה של הוועדה. אומנם בחיפון סעיף 15 לחוק מבקר המדינה עדיין לא גיבשתי את דעתי, אבל אין ספק שהוא נובע מהצרכים של אנשים שעשו את המחדל, והולכים וחושבים שהם פטורים מלמת דין וחשבון. אין ספק שהחקיקה בתחום מבקרי העיריות היא חקיקה חשובה מאוד, כי הרשויות המקומיות, העיריות, המועצות הדתיות הן זרועות שלטוניות שהאזרח בא אתן במגע יומיומי, ואין ספק שהן צריכות להיות — בעיקר עכשיו, כשיש ראש עיר חזק, שנבחר אישית — תחת ביקורת, כדי שהאזרח יוכל לקבל את השירותים המגיעים לו.

הייתי רוצה להתרכז בשניים-שלושה נושאים המופיעים בדוח ובהמלצות. בראש ובראשונה — נושא המינויים הפוליטיים. אני חושב שנושא המינויים הפוליטיים הוא נגע בחברה שלנו. לא ייתכן שבמשרדים מסוימים — 75% מהדירקטורים בחברות הממשלתיות הם חברי מרכז. אני מעתיך שראש אומר, אולי בחוק: ככל שיש עלי יותר ביקורת מדינה בנושא של המינויים הפוליטיים, כך טוב לי —

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

מעמדו חזק יותר.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

— מעמדו חזק יותר, כולם יודעים שאני אכן נתון לחברה, לבעלי המניות אצלי במפלגה את הכוח הפוליטי, גידור שאני טוב ויש לי סיכוי טוב בשכריות, בעשירות, בחמישיות. כך כל אחד במרכזו שלו. אין החברה יכולה לסבול, שמי שניהל את החברות הממשלתיות יהיה נתון להשפעה פוליטית, ולא כל הגאונים הם חברי מרכזי המפלגות. על רעה חולה זו התריע המבקר, וחיילים לתת את הדעת על כך. אם לא נצליח למנוע את התופעה החמורה הזו, לא תהיה ברירה אלא לגשת לחקיקה. אני לא חסיד של חקיקה בכל תחום, אבל אם לא תהיה ברירה, לא יעזור ונצטרך לגשת לחקיקה.

הנושא השני: היום, כשמדברים על עלייה, צריך ללמוד לקחים מקליטת יהודי אתיופיה, שהיתה מחדל חמור, לדעתי. יום יום, כשאני נמצא בבית, בטבריה, אני רואה את מרכז הקליטה המפואר, שהפך להיות בית-סוהר לעולי אתיופיה. חמש שנים וחצי, עד היום הזה, עדיין נמצאים עולים מאתיופיה

במרכז הקליטה, מעבר לגדרות, ככעין בית-סוהר, ולא מתפתחים. אני זוכר את השבת שבה הגיעו 100 משפחות — שבת גשומה, ואנחנו, כל תושבי השכונה, נזעקנו לאסוף להם בגדים, לטפל בהם. קיבלנו אותם בחמימות. בשבועות הראשונים, בתודשים הראשונים נהנינו לראות אנשים אדיבים, שפשוט התביישו להרים את הראש, התנהגו יפה. היום, לצערי, מה אנחנו רואים שם? הילדים עומדים על הגדרות עם אבנים, זורקים אבנים על המכוניות, מתחצפים. ברור שחמש שנים ישבו אלה בבית-סוהר, ואני קצת נדהם. אומרים לנו שתבוא עלייה רצינית מרוסיה וצריך לפנות את מרכזי הקליטה, אומרים שישתמשו במחנות זה"ל. בסך הכול מדובר ב-3,600 משפחות, אם לא טועה, ואני חושב שהיתה טעות גסה בעניין הזה. שאלתי לא מזמן את אחד העולים: מציעים לך דירה בפתח-תקווה, למה אתה לא עובר? הוא ענה לי: "אני רוצה שתיים בית-שימוש". לא מספיק לו בית-שימוש אחד בידרה, כי אתה מושב אותם חמש שנים יחד, והם מתבשלים במיץ ושומעים דברים, וזה לא הולך.

אילו היו באים יום אחד, קוראים לכל ראשי הערים ואומרים לכל ראש עיר: אתה קולט 10 משפחות, ציץ הגדול, קח 100 משפחות, כל אחד היה קולט כמה משפחות — האמינו לי, בתוך כמה חודשים היו כולם מסודרים. אבל הכניסו אותם לגטאות, ולא טיפלו בהם כמו שצריך. עיריות לא ידעו מה נעשה, לא שיתפו פעולה. והיה רצון עצום, היתה התלהבות בעם, שלא נוצלה. אני זוכר שבחודש הראשון באו אלי ארגונים וולונטריים בהתלהבות ורצו לקלוט ורצו לעשות, ולא היה מי שיפעיל ולא היה מי שיעשה בעניין הזה.

אני מדגיש במיוחד את הנושא הזה, כי אנחנו נמצאים בפני גל עלייה גדול. העם הזה הוא עם טוב, עם בריא, עם שרוצה לעזור, רוצה לקלוט, מבין את הצורך, אבל אם לא ילמדו את הלקחים, לא יעשה דבר. וזה תפקידו של דוח מבקר המדינה, להתריע כדי ללמוד, ומי שלא ילמד מהשגיאות של העבר יעשה שגיאות גרועות יותר. אני חושב שבנושא הזה חייבים ללמוד את הלקח, וחיילים להסיק את המסקנות, כדי שלא יהיו מתדלים גרועים יותר בעתיד.

הואיל ואני מתקרב לסוף הזמן, לא אדבר על נושא המים, שהוא נושא חמור מאוד, על מערכת המים וההשקיה ועל אספקת המים לעיר כמו ירושלים, שהיום נמצאת בגבול האפשרויות של אספקת מים. ומה יהיה אם נביא אליה עוד 50,000, 60,000 איש? ומה עם יישובי ההר בגליל, ששם לא היו בשנה שעברה מים להשקיית העצים? תכנון של כל המערך הזה מצריך חשיבה "בגדול" על פיתוח תשתית נכונה, שלא לדבר על טיב המים, נושא שעליו דיברנו לא מזמן.

הנושא האחרון הוא הפנסיה הממלכתית. אני חושב שמדינת ישראל לא מכינה פנסיה מה הוא הנטל העצום שיוטל על אוצר המדינה בפנסיה התקציבית שהיא חייבת, אם יתמוטטו קרנות הפנסיה — אולי זה המשבר הבא, או הבא אחריו בתור. לכן חשוב שתוקם קרן פנסיה ממלכתית מסודרת. אני בטוח שהיום מכינה גם חברת העובדים, שיש נכסים שהם נטל ועול, ולכן אולי תוכל ביתר קלות להרים את הנושא הזה.

אני רוצה לאמץ שוב את ידי הוועדה, לברך על המסקנות ולקוות שהן גם תישמנה הלכה למעשה.

הי"ר נ' מסאלחה:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון שטריח.

דוד ליבאי (י"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אדוני היושב-ראש, אני פונה בבקשה, שלאחר דבריו של

ביקורת מחייבת נייטרליות, ביקורת מחייבת בדיקת עובדות, קביעת מסקנות, אבל אין מדובר בפונקציה שיפוטית. אנחנו צריכים להיזהר מלהתייחס למבקר כאל מי שממלא ומבצע פונקציה שיפוטית.

יש כמה וכמה נושאים שנדונו כאן בסיכומי הוועדה ובהצעותיה. אני בחרתי להתייחס לשלושה מתוך הנושאים הללו. הנושא הראשון הוא נושא הביטוח הפנסיוני. לפי דעתי, מי שקורא את החומר צריך לדעת, שזוהי פצצה המתחזקת מתחת לביטוח הפנסיוני התקציבי והאחר. בקופות הפנסיה — לפי הדוח מדובר על גירעון של 7.5 מיליארדי שקלים, ולמעשה זה מכוסה על 6% ריבית. אבל אם זה יקטן ל-5%, יגיע הגירעון לא 7.5 מיליארדים, אלא לכ-17 מיליארד שקל. הווי אומר, ממדי הכעיה הם עצומים, לכן קראתי לזה פצצה מתקתקת. אני חושב שטוב יהיה אם הממשלה תטפל בנושאים לפי ההמלצות שהוצעו על-ידי הוועדה, כדי להיערך נכונה בעוד מועד ולמנוע את הנזק העצום שעלול לנבוע מהמתמטות, אם לא נטפל בכעיה בעוד מועד.

נושא שני שברצוני להתייחס אליו הוא הנושא של קליטת עולי אתיופיה. אנו נערכים עכשיו — יש אומרים שלא נערכים עכשיו, וגם אני חושב כך — לקליטת מאות אלפי העולים. האומרים להגיע בשנים הקרובות. אומרים לנו שזה לא אוטומטי, שאם לא נודדו אולי נחמיק את השעה הגדולה. אולי כדאי שנלמד מהניסיון של קליטת עולי אתיופיה, מחוסר היכולת לאפשר להם לצאת בקצב מהיר לדיור עצמאי, כפי שחיאיר כאן קודמי חבר הכנסת יגאל ביבי. הם קולטים וקונים לעצמם את ההרגלים השלייליים של מרכז הקליטה, שחבר הכנסת ביבי קרא לו כמעט בית-סוהר.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
אבל היום הרוב המכריע של העולים הולכים למסלול הקליטה ישירה.

שמעון שטרית (המערך):

הקליטה הישירה הזאת פירושה לזרוק אותם ולהגיד להם: לכו ותמצאו משכנות ותחפשו חמישה ערכים. הרי אין להם חמישה ערכים. האם איננו רואים זאת? האם אנחנו עיוורים? היום אנחנו באים ואומרים למי שרוצה לעלות ארצה: קח כרטיס טיסה לעוד שנה. זוהי קליטה? זוהי עלייה?

אני חושב שמטבע הדברים, כאשר אנו עוסקים בעבר — קובעים מסקנות ושמים אותן על המדף. למעשה, כל דיון שהיה כאן בסיכומים הללו ובדפי הדוח שנדונו בוועדה מהדהד לתוך המציאות. אם לא נדע, במיוחד בנושא העלייה, להעביר מסר לרחוב, לציבור, לשרי ולזאת שעה רחופה — אני הייתי אומר שעת-חירום, כך כאשר יש פער גדול בין היכולת לבין הצרכים, זו למעשה שעת-חירום — אם לא נדע לשדר את המסר הזה, נחטיא את המטרה.

אני מקווה שהדיונים והמסקנות של הוועדה בקטע של קליטת עולי אתיופיה יהיו לנגד עינינו כאשר אנו באים היום לקלוט את העלייה הגדולה, הרצויה והמבורכת מברית המועצות.

כירושלמי, אינני יכול לסיים בלי להזכיר את נושא המים בירושלים. אני חשבתי, שבעיות הבטחת אספקת מים לשעת-חירום הסתיימו במלחמת העצמאות. או היתה בעיה, חילקו מים בדליים, כך למדתי בבית-הספר ולאחר מכן גם קראתי על כך. אבל לראות היום, בדוח רשמי ובמסקנות של ועדה מכובדת של הכנסת, שאין היערכות להבטחת מים

חבר הכנסת שמעון שטרית יופסק הדיון בנושא זה וימשך במועד אחר.

היו"ר נ' מסאלחה:

גם על זה הייתי נותן לך פרס. זו בדיוק ההחלטה שלי — שבשעה 19:00, ברשותכם, אפסיק את הדיון בנושא זה והוא יימשך בשבוע הבא. אתה רואה, אפילו הערה זו שלך היא במקומה. אדוני. תודה רבה.

דוד ליבאי (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
תודה ליושב-ראש.

היו"ר נ' מסאלחה:

בבקשה, חבר הכנסת שטרית.

שמעון שטרית (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני בין אלה שיושב-ראש הוועדה לביקורת המדינה הודה להם על היותם חברי הוועדה. אני רוצה לברך את יושב-ראש הוועדה לביקורת המדינה על עבודת הוועדה, על העבודה היסודית והרצינית הן בדיונים בדוח המבקר, תמיד בנוכחותה, הן בדיון בהצעות לסדר-היום והן בטיפול בנושאים שוטפים שעלו על הפרק.

אני זוכר את הדיון הממצה בנושא של מתחם-הנורית בירושלים, שחרגם סכל אנשי, קשיים בדיון, ליקויים בתכנון, לפעמים אטימות ביורוקרטית — חרגם אותם לדיון ענייני ונטרל אותם מאותם היבטים, שבודרך כלל מכבידים על דיון בנושא כגון זה. אני זוכר גם את הדיון בהצעות החוק, הן בהצעת החוק למבקרים פנימיים, הן בהצעת החוק — שאני מקווה שתעבור בקרוב קריאה שנייה ושלישית — בנושא הענקת סמכויות זימן לוועדה לביקורת המדינה, ואני מתרשם שאכן כך יהיה הדבר בקרוב. גם ועדות משנה — יש ועדת משנה אחת לנושא כספים ייחודיים, כראשות חבר הכנסת אברהם בורג.

בסך הכול, אנו, אנשי המדינה — זו מלה עברית טובה לפוליטיקאים — קמצנים בכרכות ובשבחים, ואני שמח שיש לי הזדמנות לברך ולשבח עמית גם לכנסת וגם למפלגה.

אני רוצה לברך את מבקרת המדינה, את משרד מבקר המדינה, בתקופתה מגלה מוסר מבקר המדינה פעילות, נוגע בתחומים שבעבר לא נגעו בהם, כמו מינויים פוליטיים, דיווח על תרומות למפלגות, גילוי שמות תורמים. יש סגנון תקיף ואומץ לב.

אני גם רוצה להצטרף לכרכות לאנשי אגף המפקח הכללי במשרד הכלכלה, הממונים על ביצוע הערות הביקורת.

אדוני היושב-ראש, מפאת השעה המאוחרת — וכן משום שאני נמנה עם אלה שצריכים להעלות הצעות חוק לאחר הדיון הזה — אדבר ממש בקצרה ובכותרות. נדמה לי, שמוסד המבקר הוא מוסד חיוני וממלא תפקיד חשוב. חבל באמת שעוסקים בו פעם אחת בשנה מבחינה ציבורית, או פעמים מספר כשיש דוחות, כי למעשה העבודה האמיתית נעשית יום-יום, שעה-שעה. לנסות לשפר את המנהל, להסיר את נוקשותו, למנוע פגיעות בחוק ובטוהר המידות, לעודד חיסכון ויעילות — אלה המטרות שהחוק קבע, שהכנסת קבעה.

אני רוצה להזהיר: מסתמנת מגמה לראות בביקורת מעין פונקציה שיפוטית, אולי משום ששני המבקרים האחרונים, לרבות המבקר המכובד המכהנת בתפקידה בהצלחה כה רבה, באו מהמערכת השיפוטית. לדעתי, לא נכון לומר שהפונקציה של הביקורת היא פונקציה שיפוטית. אומנם

חוכרת י"ב, ישיבה קל"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדוח מס' 38 של מבקר המדינה: שאלות בעל-פה —

העומדים לרשות הרשות המחוקקת אל מול הרשות המבצעת, שכן או כך יש לה כוח גדול והיא דומיננטית, ואולי נשפר מעט את חוסר האזיון הקיים בין רשויות המדינה בישראל. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת שמעון שטרית. חברי הכנסת, אנו מפסיקים את הדיון בסיכומיה ובהצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדוח מס' 38 של מבקר המדינה. המשך הדיון יהיה בישיבה נוספת.

ה. שאלות בעל-פה

ועדת השרים לקביעת ייעודם של העיזבונות לטובת המדינה מיעדת את הכסף, שהצטבר מתרומות שייעודן לא נקבע עלידי התורם, לנושאים העומדים בראש סדר העדיפויות של המדינה ומתאימים לעניין ולגופים הנמצאים ראויים על-פי קריטריונים שונים.

כדי להדגים עד כמה קשה המלאכה אזכיר, כי לוועדה הוגשו כמה מאות בקשות. חבר הכנסת ריבלין, הסכום המתחלק, בדרך כלל, מדי שנה הוא כ-20 מיליון שקל. הוגשו כמה מאות בקשות, כיניהן כאלה העוסקות בדיני נפשות. אזכיר, למשל, בקשה למכשור רפואי להשתלח מוח עצם בחולי סרטן, למקלט לילדים מוכים, לשיקום פסי, נפשי וחברתי לנכים, לציוד החייאה, לציוד לחדרי טיפול נמרץ ועוד ועוד. צורכי עמך ישראל מרובים והכסף איננו מספיק. עם כל הכבוד לכספי העיזבונות, הם בערך 20 מיליון שקל. תקציב המדינה הוא קרוב ל-60 מיליארד שקל. יש מי שטועה וחושב שהתקציב ימומן מכספי עיזבונות. זו טעות. רק חלק קטן מהבקשות יוכל להתקבל.

למרות זאת, המלחמה בנגע הסמים והרשות למלחמה בסמים נמצאו על דעת כל חברי הוועדה ראויים לסיוע כספי בשל חשיבות הנושא. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה, אדוני השר. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת ראובן ריבלין.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני השר, ידועה לי פעולת הוועדה וידועים לי הצרכים המרובים של עם ישראל, של אזרחי ישראל, של תושבי ישראל. עם זאת, לאחרונה הוקמה רשות, וראש הממשלה הוא זה שהקימה. הוא ביקש להקים בכנסת ועדה למלחמה בסמים, והוא העמיד בראשה את אחד מטובי החברים, את חבר הכנסת עובדיה עלי, והעמיד את מזכיר הממשלה בראש הרשות למלחמה בסמים. כל זאת, מסיבה פשוטה אחת: אנחנו עדים לתופעה של מלחמה בסמים זה 20 שנה, כאשר כל משרד ממשלתי משלם מס שפתיים, ומס שפתיים בלבד, לתופעה הנוראה, לפגע האיום האוכל כל חלקה טובה, הנוגע כמעט לכל משפחה בישראל, שהפך להיות דבר שאנחנו רואים וכאלו איננו יכולים לעשות ולא כלום.

היו"ר נ' מסאלחה:

מה אתה רוצה לשאול?

ראובן ריבלין (הליכוד):

כל משרדי הממשלה שהופיעו לפני הוועדה בשנה האחרונה הסבירו לנו אילו תוכניות יש להם, כאשר הנגע משתולל והמלחמה בעיצומה. בגלל קשיי תקציב, משרדי

לשעת-חירום — גדול ממני הדבר להבינו. אינני יכול לקבל, שסוגיה כזאת נשארה ללא פתרון.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שעלינו להעריך מאוד את המסורת שהתפתחה בכנסת במשך השנים, כאשר הוועדה לענייני ביקורת המדינה הפכה מחלק של ועדה אחת לוועדה עצמאית, והיום אני מקווה שמעמדה ימשיך ויתחזק, כי היא ממלאת תפקיד חשוב. כאשר יושלם אותו חוק שהזכרתי קודם לכן, שיקנה לה סמכות זימון, אני חושב שנתקדם צעד נוסף בהיסטוריה החוקתית של מדינת ישראל ונחזק את הכלים

היו"ר נ' מסאלחה:

אני מבקש מכבוד שר המשפטים להשיב על שאלתא בעל-פה של חבר הכנסת ראובן ריבלין. בבקשה, חבר הכנסת ריבלין.

212. הקצבת כספי עיזבונות לנושא המלחמה בסמים

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, גבירתי, מורי ורבותי חברי הכנסת, ועדת הסמים של הכנסת נתבשרה, כי ועדת השרים לחלוקת כספי עיזבונות החליטה להקציב לנושא המלחמה בסמים ולרשות למלחמה בסמים סך מיליון שקל.

הנושא אכן צריך לעמוד בראש סדר העדיפויות הלאומי, אך קיים מחסור בתקציב.

רצוני לשאול:

1. האם נכון כי הרשות ביקשה סך 3.5 מיליון שקל תוך הצגת תוכנית מפורטת?

2. האם קרן עיזבונות צריכה לתת עדיפות למלחמה בסמים נוכח קשיי תקציב המדינה?

3. כל מקום גמילה וכל תוכנית מניעה מצילים נפשות מאזרחי ישראל. האם אין מטרת הקרן לפעול לנושאים חיוניים מעין אלה?

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה, בבקשה, אדוני השר.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הרשות למלחמה בסמים הגישה לוועדת השרים לקביעת ייעודם של עיזבונות לטובת המדינה בקשה בסכום של 3 מיליונים ו-700,000 שקל, תוך הצגת תוכנית עבודה. ועדת השרים החליטה בשיבתה השבוע להעניק מיליון שקל לרשות למלחמה בסמים. סכום זה מהווה 40% מתוך סכום של כ-2.5 מיליון שקל. שיועד לפי החלטת הוועדה לנושא אכיפת החוק, מלחמה בעבריינות וסיוע משפטי. יש בכך משום הצהרה ברורה לגבי חשיבות שמייחסים חברי הוועדה למאבק בנגע הסמים.

מובן שתקציב הרשות למלחמה בסמים והמוסדות העוסקים בעניין חיוני זה צריך להיות גדול יותר, וסכום זה הוא רק אחד המקורות לתקציב למלחמה בנגע הסמים.

בעוד שבועות מספר תתכנס הוועדה שוב ותחליט באיזה אופן לחלק את תחרת הכסף מתוך הסכום המוקצב למלחמה בעבריינות.

אליהו בן-מנחם (המערך):
כשפרס היה ראש הממשלה הוא גם עסק בנושאי רווחה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
שלא ישאל את ראש הממשלה. שישאל מדוע שר האוצר לא מקציב די כסף.

היו"ר נ' מסאלחה:
לדעתו, ראש הממשלה אינו אשם, אבל הוא ראש הממשלה, הוא אחראי לפעולות כל השרים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת ריבלין, הוא בא לעזור לך בשאלתא.

אלי דיין (המערך):

אני חייב להביע את תמיחתי על ההערות, כי לא התכוונתי לשום טענה פוליטית, אלא כוונתי היתה רצינית, מאחר שהנושא הוא חשוב, וראש הממשלה — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

לא התכוונתי להערה פוליטית, רק כיוונתי אותך לכיוון הנכון.

אלי דיין (המערך):

מאחר שראש הממשלה עומד בראש הוועדה הזו, ומאחר שהוא אינו מופיע בכנסת, רציתי לפנות לשר המשפטים, שהוא מקורב אליי, שיביא לתשומת לבו, שלקראת הדיונים בתקציב ישקול, כראש הוועדה הזאת, ללכת בדרכם של נשיא ארצות-הברית ואחרים, שהתערבו באופן אישי בהקצבת סכומים גדולים. כי הישועה לא תבוא מקרן העיזבונות. הרבר חייב להיות כלול בתקציב המדינה. ישוחח עם שר האוצר ויבקש ממנו ויתבע ממנו, ואנחנו נחמוך בזה בכנסת, בוועדת הכספים, כדי שיהיו אמצעים. כי לפי מה שידוע לי, אין לוועדה הזאת היום כוח אדם.

אליהו בן-מנחם (המערך):

חברי הלוכי החברתי יתמכו.

אלי דיין (המערך):

חברי הלוכי החברתי כולם יתמכו. דיברנו על זה היום. לכן, באמת, ללא כל נימה פוליטית, השאלה היא מדוע לא יפנה שר המשפטים את תשומת לבו של ראש הממשלה לחשיבות הנושא הזה, הטעון תקצוב לצורך מילוי המטלות בתחום זה.

בהזדמנות זו אני רוצה להודות לחברי הכנסת שהעלו גם הם את השאלה, חברי הכנסת עובדיה עלי וראובן ריבלין, וגם הם פועלים רבות בנושא החשוב והחיוני הזה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

אלי דיין (המערך):

אנחנו באותה קואליציה, ממשלת אחדות.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, המלחמה בסמים היא מלחמה קדושה. הנגע הוא נגע נורא. אנחנו רואים לאן הוא דרדר חברות שלמות במערב. אנחנו יודעים מה הוא גרם בארצות שונות. אנחנו יודעים את הנזקים שהוא עלול לגרום בתוכנו, ואנחנו יודעים על התגברות הסחר בסמים ועל מעבר של כמויות אדירות של סם דרך ארצנו, כמויות שהלכו וגדלו בשנים האחרונות.

הממשלה אינם יכולים להביא לכך שרשויות מקומיות יקימו מוסדות גמילה לאומללים, ואומללים אלה או נוסעים לחוץ לארץ ומתים שם או גומרים את חייהם בארץ.

אני מבין, אדוני, ש-40% מתוך הסכום שיועד למלחמה בפשיעה הוקדשו למלחמה בסמים, ואין ספק שהוועדה עשתה דבר המבטא תשומת לב רבה לעצם הבעיה. אבל הסכום הזה בטל לא בשישים, אלא בשישים ויבוא. אני חושב בהחלט שצריך להקציב לא 40% מסכום שיועד למלחמה בפשיעה, אלא 40% מתוך כל אותם סכומים שחולקו השנה, משום שאין מושע לאומללים אלה.

שאלתי היא, מדוע לא יינתן יתר תשומת לב, על סמך כל ההנמקות, על-מנת לסייע לאומללים, שאומנם חלקם הגדול אשמים במצב שאליי נקלעו, אבל אנחנו, כחברה, חייבים לתת את דעתנו עליהם, ולא רק לשלם מס שפתיים.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עובדיה עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית דבר, אני רוצה לברך את השר על עצם הקצאת הסכום הנכבד הזה של מיליון שקל לנושא המאבק בסמים. אי-אפשר להתעלם מכך, שזו הפעם הראשונה שמקרן העיזבונות מוקצב סכום נכבד וגדול כל כך למאבק הזה, ואתה ראוי לכל הברכות. תודה.

עם זאת, אני מבקש להזכיר לשר, שהצרכים גדולים מאוד. כשמעוררים בעיה, כדי לתת לה מענים, פתרונות, תשובות — צריך משאבים. אחד הנושאים המרכזיים, שהוא כעיתי מאוד, הוא הנושא של כפרי-גמילה וקהילות טיפוליות.

לאחרונה, כבוד השר, הולכים ומוקמים שני מרכזי גמילה גדולים — האחד במלכישוע, והשני במרכז הארץ. כדי להשלים את הפעילות שם, ואת הקמה של המרכזים האלה, שחסרונם מורגש מאוד בארץ, יש צורך כמשאבים נוספים. תקציב משרד העבודה והרווחה מסתכם ב-480,000 שקל. לאחרונה התבררנו על-ידי המנכ"ל, שגם את התקציב הזה עומדים לצמצם למחצית. ללא סיוע של קרן העיזבונות, יהיה קשה מאוד להקים את המרכזים האלה, ואני מבקש לשאול את השר, אם הוא מוכן, בהזדמנות הקרובה שיונחו על שולחן קרן העיזבונות סכומים לחלוקה, להקצות משאבים נוספים לנושא מרכזי גמילה ולסיוע לרשות למלחמה בסמים בראשותו של מוכיר הממשלה, שעושה עבודתו נאמנה, עבודה מסורה, עבודת קודש, אבל אחד הנושאים המרכזיים שהוא נתקל בהם הוא מחסור בכסף. בעניין זה, האם יסכים כבודו להמליץ על הקצאת כסף נוסף לרשות למלחמה בסמים?

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (המערך):

ברצוני לשאול את כבוד השר, מאחר שאני באמת מבין על כך שהוועדה לחלוקת כספי עיזבונות הכירה בחשיבות המלחמה בסמים והקציבה סכום נכבד יחסית, האם לא מן הראוי להפנות את תשומת לבו של ראש הממשלה, העומד בראש הוועדה המיוחדת למלחמה בסמים, לכך שדיכורים וועדות אינם מספיקים?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

זו לא בעיה של ראש הממשלה, זו בעיה של ממלא-מקום ראש הממשלה, שלא הקציב כסף לזה. מה אתה זורק את זה על ראש הממשלה?

השכסום הנדרש הוא לא פיישישים אלא פי הרבה יותר מזה, וגם אם ניתן עוד סכום כסף, זה לא יענה את הכול. חובה על כולנו, במסגרת חלוקת המשאבים הקיימים, לא רק להגיד שצריך לתת עוד למלחמה בסמים, אלא להגיד מאין לוקחים, למי נותנים פחות. אני לא רוצה לציין עכשיו את כל הנושאים שאנחנו עוסקים בהם — עלייה, ביטחון, חברה, עיירות פיתוח, חקלאות, הצלת מפעלים כושלים. צריך להגיד כן, צריך לוותר בכל אחד מהתחומים האלה ולהעניק למלחמה בסמים.

אני מודה לחבר הכנסת דיין, על שבחר דרך מיוחדת היום. הוא פנה אלי כדי שאני אפנה לראש הממשלה כדי שהוא יפנה לשר האוצר. חשבתי שיש לו גם דרך ישירה, אבל אני מוכן בהחלט לעשות את מה שהוא ביקש ממני, ואנחנו נשתדל בהמשך הדרך של הוועדה, בסכומים שיעמדו לפניו, לא לראות בסכום שהוקצה כאן סוף פסוק. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לכבוד שר המשפטים.

ו. הצעות לסדר-היום נזקי השיטפונות האחרונים

כאבנים ובשיירי צמחייה. תעלות הניקוז עלו על גדותיהן והציפו בעמק שטחים נרחבים, לאורך נחל-חרוד והנחלים הנשפכים אליו.

לפי הערכה ראשונית, הוצפו בעמק כ-5,000 דונם — חלקם ורועים בירקות ובתבואות חורף וחלקם מוכנים לתבואות קיץ, לכותנה, לתירס ועוד.

חלק מהשטחים המוצפים כוסו רק במים וחלקם כוסו בשכבות סחף ואבנים, שיחייבו הכנת השטח מחדש.

זרמי המים שהגיעו מהשטחים הנמצאים מצפון לכביש עפולה — בית-שאן גרמו לסחף ניכר בכל השטחים המדרוניים.

השיטפונות הציפו כמה בתי-מגורים, וחושביהם פונו מייד על-ידי המועצה האזורית גלבוע.

הנזקים של סופת הגשמים, חלקם נזקים מיידיים וחלקם נזקים לטווח ארוך; חלקם נזקים ברמת המערכת המוניציפלית וחלקם נזקים ברמת המשק היחיד.

מערכות הניקוז נהרסו, נהרסו שוליים של כבישים, נפערו חורים בכבישים ובכבישי גישה ליישובים, ונהרסה תשתית בפארק עין-חרוד.

נזקים בחקלאות — שטיפת קרקעות מטיבות, ערמות סחף במקומות לא רצויים וסחף של שטחים שהיו לאחר זריעה. הוצפו שטחים שנכסו, נפרצו גדרות ונהרסו דפנות. גלשו דגים מהבריכות ונגרם אובדן של 50 עד 200 טונות. כמו כן, נגרמו נזקים לציוד חקלאי שהיה בשדות והוצפה תוצרת חקלאית שהיתה ארוזה במחסנים.

היתה גם פגיעה בפרט, הוצפו בתים בגדעונה ובמושבי התענכים, ורוכש פרטי השוחת יצא מכלל שימוש.

אנו מוכרחים לציין לשבח את משרד הפנים ואת שר הפנים, הרב דרעי, אשר מייד לאחר שנודע לו על הנזקים הכבדים העביר סיוע ראשוני של 250,000 ש"ח לפתרון הבעיות המיידיות. כמו-כן יש לשבח את משרד החקלאות, שנרתם לסייע בפתרון הבעיה. אני מוכרח לציין את ידידי ראש המועצה האזורית גלבוע, מר אברהם יריב, על זריזותו ונחישותו בפתרון הבעיות ובהעמדת דיור חלופי לרשות המשפחות שבתיהן ניוקו.

הטיפול בתופעה הקשה הזאת איננו קל ואיננו מרוכז במגזר אחד. הוא כולל חינוך, הוא כולל מניעה והוא כולל גמילה וטיפול רפואי במי שחם וחלילה כבר ניוזק, והוא כולל ענישה והרתעה. כל אלה טעונים כסף רב. לא לחינם הודיע לפני חודשים ספורים נשיא ארצות-הברית, שהוזכר כאן עכשיו, על הקצאת 8 מיליארדי דולר למלחמה בסמים בארצות-הברית. מישוהו הציע כאן, שנשיא ארצות-הברית יהיה דוגמה לחיקוי לראש ממשלת ישראל. נשיא ארצות-הברית יצא עכשיו למלחמה כדי לתפוס סוחר סמים, האם לזאת הכוונה? חשבתי שאתם רוצים שראש ממשלת ישראל יצא למלחמה. שהוא יחליט כמו נשיא ארצות-הברית להפעיל את הצבא. אם לא, אני שמח לשמוע.

אלי דיין (המעריך):

למה לא? נגד סוחרים בלבנון.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מסכים עם החברים שדיברו כאן על הקביעה היסודית.

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעות לסדר-היום מס' 2292 ו-2311, בנושא: נזקי השיטפונות האחרונים. חבר הכנסת אריה גמליאל, בבקשה.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במשנה במסכת תענית אמרו: על כל צרה שלא תבוא על הציבור מתריעין עליה חוץ מרוב גשמים. ובאירו כגמרא, לפי שאין מתפללין על רוב הטובה; ואמרו שם, ובגולה מתריעין עליה, לפי שהיא בעמק, שלא יהיו בתיים קבריהם. וסופה, סופת גשמים, לכל הדעות מתריעין עליה.

הסופה הקשה שפקדה את אזור ראש-הנהר והשיטפונות העזים שפקדו את עמק בית-שאן גרמו לנזקים כבדים מאוד, בעשרות מיליוני שקלים. הסופה העזה שהשתוללה באזור המושבים לימן ובצת שבגליל-המערבי גרמה נזקים גדולים לחקלאות ולרכוש בכל האזור. 250 דונם עצי כננו נהרסו, בעשרות דונם אבוקדו נשר הפרי מהעצים, חממות ושטחי פרחים הושחתו, ואף מתקנים חקלאיים ולולים נעקרו מיסודותיהם.

השיטפונות העזים בעמק בית-שאן ובעמק-יזרעאל גרמו לנזקים חמורים מאוד, ואפילו לנזקים בחיי אדם. מר אמנון בן-צבי, זיכרוננו לברכה, נספה עקב כך, ואנחנו משתתפים בצערה של המשפחה ושולחים לה תנחומים.

בגנב פורצים מדי פעם שיטפונות, וצריך להיערך לקראת שיטפונות עזים, כדי למנוע נזקים, ובמיוחד נזקים בנפש.

נמסר לי על-ידי המועצה האזורית גלבוע, על סקר ראשוני על השיטפונות ונזקיהם, ומתקבלת התמונה הזו: כמות הגשם שירדה בעמק בפחות מיממה הגיעה בין 125 ל-150 מ"מ. כ-100 מ"מ מהכמות הנ"ל ירדו, לפי הערכה, ב-4 — 5 שעות בלבד. זוהי עוצמת גשם שאיננה מוכרת באזור מאז תחילת ההתיישבות בעמק.

מערכת הניקוז העילי בעמק לא יכלו לעמוד בכמות המים האדירות שזרמו בכל העמק. מעברי המים נסחמו בעפר,

מר בן-פורת. הנזק לגן הלאומי גדול מאוד. כל בריכת מעיין-חרוד נסתמה כליל בסחף של בוץ, מערכות הצנרת נסתמו, גדרות נהרסו, כבישים נפרצו. יהיה צורך כסיוע גם למשרד לאיכות הסביבה ולרשות הגנים הלאומיים לטיפול בגן הלאומי הזה, שכן זאת פנינת חמד לכל האזור כולו — לגן באים אנשים, ורבים מכירים אותו, גם צעירים גם מבוגרים, הבאים לשם בימי נופש ובימי השבוע.

משרד נוסף שאמור בוודאי לתת תשובות וטיפול הוא משרד החקלאות. אנחנו הכנסנו את השמאים ואת המעריכים למיניהם לנושאים השונים הקשורים בחקלאות עצמה.

לאחר שבדקתי את העניין ביסודיות רבה למדי ועברתי על כל מערך הניקוז האזורי של נחל-חרוד, נחל-מרחביה, מאגרי המים, בריכות המים, גדרונה ויישובים נוספים באזור, ארשה לעצמי לומר, שבעיית-המפתח שהתעוררה היא של כמויות מים בלתי רגילות ששטפו במשך זמן קצר, וכל תכנון הניקוז במדינת ישראל איננו ערוך לכמויות מים כאלה.

עומדת בפנינו שאלה רצינית מאוד. אם פעם אחת ב-100 שנה, או פעם אחת ב-70 שנה יש עוצמות מים כפי שהיו בפעם הזאת, האם צריך להשקיע בכל מערך הניקוז במדינת ישראל סכומי כסף גדולים כל כך כדי לקלוט כמויות כאלה?

ההוראה שניתנה עליי ועליידי אגף הניקוז במשרד החקלאות היא, בראש ובראשונה, לפרוץ את כל הפקקים שנוצרו בנחל-חרוד, בנחל-מרחביה ובנחלים אחרים כדי שגשם נוסף שירד, ואנחנו מקווים שירד בשבוע הזה או בשבוע הבא, לא ייהפך לשיטפון גדול. אני מקווה שאת הדברים האלה עושים שם.

משרד החקלאות מינה לצורך העניין הזה שני צוותים. צוות אחד עוסק בנושא נזקי הטבע, יחד עם אדם בכיר במשרד ועם הקרן לנזקי טבע. הם עושים את עבודת השמאות, וברגע שנקבל נתונים סופיים נדע כיצד לטפל בעניין. צוות שני צריך לתת תשובות יסודיות יותר מפתרון של כסף לנזק שנגרם. זה צוות שצריך לטפל בבעיות הניקוז של העמק עצמו, זאת אומרת, כפתיחת הערוצים המרכזיים ובהרחבתם. עבודה זו עולה מיליונים רבים ומצריכה תכנון מחדש של מערכת הניקוז בעמק-יזרעאל המזרחי, דבר שבוודאי לא ייעשה בתוך שבוע.

על כן, פתרונות ניתנו לטווח הקצר. המערכת, מערכת שמאות, החלה לטפל במצב עוד באותו יום. אינני רוצה לנקוב במספרים. ודאי שיש דברים המחייבים פיצוי על-ידי מערכות הביטוח הקיימות; למשל, ענף המדגה מבוסס בקרן נזקי טבע. המדינה לא צריכה להיכנס לעניין. יש ביטוח. החקלאים ביטחו את ענף המדגה, והם יקבלו פיצוי על הנזקים מהקרן לביטוח נזקי טבע. חלק מהדברים אינם מבוססים, כמו צינורות שנגרפו, מערכות מים שניזוקו וכיוצא באלה דברים.

על כל פנים, אנחנו עוסקים בשמאות. לא הייתי רוצה לא למעט ולא להפריז בנזק שנגרם, אלא לציין שהאירוע מיוחד במינו, ולא הייתי רוצה להפוך את האירוע הזה לבסיס לתכנון עתידי של כל המערכת במדינת ישראל. פשוט אין לנו הכספים הדרושים לכך.

אני מקווה מאוד, שהמועצה האזורית שנטלה על עצמה את האחריות לריכוז כל הפעילויות האלה תמשיך לפעול, יחד עם הצוותים של מע"ץ, של משרד החקלאות, של משרד הפנים ושל המשרד לאיכות הסביבה. חזקה על משרדי הממשלה, כל אחד בתחומו, שייתנו את הסיוע.

על הכנסת לראייה לאישור תקציב סיוע מיוחד לנפגעי אסון הטבע, ועל כל משרדי הממשלה להירתם לסייע בכל דרך אפשרית. תודה רבה.

היו"ר ג' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת אריה גמליאל. הצעה לסדר-היום באותו נושא, של חבר הכנסת שמואל הלפרט — הוא איננו. אני מזמין את כבוד שר החקלאות להשיב.

שר החקלאות א' כ"ץ-עוז:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כמות הגשם שירדה בסוף השבוע האחרון באזור הגליל-חרוד לא נודעה כמותה בעמק זה מאז נעשות בו מדידות גשם — במשך 65 השנים האחרונות. בכל השנים האלה לא ידענו עוצמות גשם כאלה.

בהערכה שעשינו באזור ההיקוות של אגן נחל-מרחביה ונחל-חרוד, שגודלו כ-140,000 דונם, או כ-145,000 קמ"ר, מצאנו שכ-25 מיליון קוב מים זרמו במשך כשלוש שעות. זו כמות גדולה באופן יוצא דופן. יוצא מגדר הרגיל, כמות שמערכות הניקוז במדינת ישראל אינן ערוכות לקלוט אותה. כחצי מכמות זאת, לפי הערכתנו, המשיכה לזרום לכיוון הירדן ועמק בית-שאן.

בביקור שערכתי במקום, ובסקר שנעשה כבר למחרת יום הגשמים על-ידי מנהלי האזורים של משרד החקלאות, איתרנו ארבע בעיות השייכות לתחום ארבעה משרדי ממשלה.

בתחום אחד, שעלותו גבוהה מאוד, עדיין אין הערכת נזקים, וזהו תחום הדרכים והכבישים באזור, מובילי מים, המערכת של מסילת הרכבת הישנה, רכבת העמק והמעברים בתוכה, תעלות ניקוז לאורך דרכי העמק, הכבישים עצמם ועוד כהנה וכהנה, עבודה גדולה ורבה מאוד שצריכה להיעשות על-ידי מע"ץ. אני מניח שהעבודה תיעשה בתקופה הקרובה. על כל פנים, משיחה שנערכה עם מנהל מע"ץ באזור, ברור למדי שמע"ץ מתכוונת לתת תשובות על הדברים האלה. אומר שדי קשה היום לטפל בנושא הזה, כיוון שהקרקע עדיין בוציית. אנחנו עדיין נמצאים בתקופת הגשמים, וחלק מן הדברים ודאי לא יתקנו עד תקופת האביב, כאשר אפשר יהיה לעלות על השטחים.

המשרד השני אשר נחלץ להגשת סיוע, וכבר צוין הדבר על-ידי חבר הכנסת שהעלה את הנושא, הוא משרד הפנים, שנתן למועצה האזורית גלכוע את האישורים המתאימים כדי להוציא חמש משפחות מהכפר גדעונה מבתיהן, שהוצפו על-ידי זרמי המים. את המשפחות העבירו לבתי חברים בקיבוצים ונתנו להם שם סיוע ראשוני ואירוח אותם, היתה אפילו כוונה להעביר אחדים מהם לבתי-מלון ולבתי-הבראה. על כל פנים, המועצה האזורית נתנה טיפול מיידי ומסור מאוד, וכאשר נפגשתי עם חושבי גדעונה הם היו מלאים הערכה ושבח לפעולות שנעשו במקום. הפעולה צריכה עוד להימשך. יש צורך לתקן את הבניינים ולהחליף ציוד.

משרד הפנים נותן גם תקציבים למערכת המוניציפלית למה שנקרא אחזקה שוטפת של מערכות ניקוז מקומיות ואזוריות. אני מתאר לעצמי, שבתקציב השנה הבאה צריך יהיה להגדיל את הסעיף התקציבי הזה.

המשרד השלישי המעורב, כמובן, בנושא, והדבר לא בא אולי לידי ביטוי במידה מספקת, הוא המשרד לאיכות הסביבה, האחראי לרשות הגנים הלאומיים. באזור יש גן לאומי, מעיין-חרוד מוגדר כגן לאומי, והוא באחריות רשות הגנים הלאומיים. נפגשתי עם מנהל רשות הגנים הלאומיים במקום,

מיכה גולדמן (המערך):

אני מבקש רשות להצעה אחרת.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת גמליאל מסתפק בתשובה של השר, לכן אין הצעות נוספות. חבר הכנסת מיכה גולדמן, אני רוצה מאוד שתנאם, אבל יש תקנון. לא אני שכנעתי את חבר הכנסת גמליאל להסתפק בתשובה השר.

אני מוכן, כמובן, שהנושא יידון במליאה. אין לי התנגדות לכך, אלא אם כן חבר הכנסת המציע יסתפק בתשובתי זו.

יו"ר נ' מסאלחה:

תודה לשר החקלאות. חבר הכנסת גמליאל, האם אתה מסתפק בתשובת השר?

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה): כן.

ז. הצעת חוק להבראת תאגידים בקשיים, התשמ"ט — 1988 *

(הצעת חבר הכנסת ש' שטרית)

היו"ר נ' מסאלחה:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק צ"ד, הצעת חוק להבראת תאגידים בקשיים, התשמ"ט — 1989, מאת חבר הכנסת שמעון שטרית. בבקשה.

שמעון שטרית (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אדוני שר המשפטים, אני מתכבד להעלות היום את הצעת החוק להבראת תאגידים בקשיים, התשמ"ט — 1989.

מתוך התחשבות בחברי הכנסת היושבים כאן כבר שעה ארוכה, אנמק את הצעת החוק בצורה מתומצצת וקצרה. זאת, לא משום שאין לי הרבה לומר על הנושא הזה, אלא משום שאני מאמין, שבהמשך הדרך תהיה לי עוד אפשרות לפרט את דברי בוועדה ואולי בדיון בקריאה הראשונה.

מטרת הצעת החוק היא ליצור הסדרים, שיאפשרו הבראת תאגידים בקשיים. המגמה היא שתאגידים, בעיקר חברות ואגודות שיתופיות שנקלעו לקשיים, לא יפורקו, אלא תינתן להם הזדמנות לתהליך הבראה בפיקוח של בית-משפט על יסוד תוכנית הבראה — לא ברצונם או בחסדם של הנושים, כפי שקרה לעתים במדינת ישראל, באופן שגרר סחבת ארוכה וקשיים רבים, למשל בפרשת "כור", אלא על-פי צו שיפוטי שיוציא בית-המשפט על סמך החומר שיוגש לו.

עמיתי חברי הכנסת, הכנתי את הצעת החוק על סמך לימוד הנושא, בהתייעצות עם אנשי מקצוע. מאז הגשתי את ההצעה לפני שנה קיבלתי תגובות רבות, כמקובל. יש תמימות-דעים והסכמה כללית, שצריך לחוקק חוק הבראת תאגידים בקשיים בישראל. ועדה של משרד המשפטים בראשות השופט שלמה לוין יושבת על המדוכה כבר זמן רב. זאת הסיבה לכך שלא העליתי את ההצעה מייד לאחר שהנחתי אותה על שולחן הכנסת בדצמבר 1988, אלא המתנתי למעלה משנה.

אינני סבור שהכנסת צריכה לעצור או לעכב הליכי חקיקה רק משום שוועדה של הרשות המבצעת עוסקת בנושא מסוים. כמובן, מדובר פה בקריאה טרומית. אומרים לי שאוטרטו, בעברית יפה, הסיים הוועדה את עבודתה ותגיש את הדוח. אמרו לי את זה כמה וכמה פעמים כשביררתי את העניין, אני מקווה שהפעם הזאת זה באמת נכון. אם באמת נכון הדבר שהוועדה עומדת להשלים את עבודתה, ישולב הדיון בהצעה שתגיש הממשלה בדיון בהצעה שאני מקווה שנאשר היום. כך נשמור על כבודה של הכנסת, וגם תהיה אפשרות להתחשב בעבודה החשובה שהוועדה הזאת עושה.

למעשה, המצב היום הוא שהאפשרות לגרוע לפירוק של

חברה על-ידי כל בעל חוב שנוח לו הדבר, קיימת ופתוחה. אין מניעה לנושה, אפילו לנושה קטן, לפעול כך, כפי שקרה בפרשת "כור", כשנושה קטן — של 20 מיליון מתוך חוב של מיליארד דולר — יכול היה לגרוע לפירוק של "כור". אחר כך היו צריכים לגייס כספים ולתאם ולארגן כדי ש"כור" תמשיך לפעול ולא תפורק.

אני חושב שאנחנו צריכים לחוקק באופן דחוף את החוק הזה. חבל שהחוק לא נחקק קודם. נכון, אומרים תמיד שיש ועדות והן צריכות לשבת שבעה נקיים ולברוק, אבל נדמה לי שאנחנו צריכים לזרז את הליכי החקיקה על-ידי קבלת הצעת החוק הזאת בקריאה טרומית.

חברי הכנסת, דילגתי כמעט על כל הדברים שהכנתי לגופו של עניין, משום שאני מבקש לקצר מהנימוקים שהעליתי. רבים מאתנו בכנסת חשים לעתים קרובות חוסר אונים אל מול הדומיננטיות של הרשות המבצעת. יש חוקים שאנחנו מציעים, הכרוכים בהוצאות תקציביות, ואז אפשר להגיד שהאחריות מחייבת שנתחשב ונשקול ונבדוק. אני רוצה לאשר בפניכם בצורה חד-משמעית, שהתיקון הזה הוא תיקון משפטי, הוא איננו כרוך בשום הוצאה. להיפך, הוא יכול להועיל במניעת אבטלה, הוא יכול למנוע פירוקים מיותרים. כל בקשת פירוק הורסת למעשה את היכולת של החברה הנמצאת בקשיים להמשיך לתפקד.

אני מקווה שנעזור כאן להשחית, לשכלל ולשפר את הכלים העסקיים והמשפטיים הקיימים במדינת ישראל. פקודת החברות שלנו היא מ-1929. הוכנסו בה שינויים פה ושם, אבל בעיקרה היא מ-1929. אם הכנסת, כיוזמת אחד מחבריה, רוצה לדחוף נושא מסוים, כמו במקרה הזה — אני פונה לחברי הכנסת לסייע בכך. כאן אנחנו קובעים מנגנון של מתן הזדמנות להבראת תאגידים לפני פירוקם. זו בעצם התמצית של הצעת החוק הזאת.

אני, כמובן, אהיה פתוח לכל הערה מקצועית. כפי שאמרתי, כבר קיבלתי הרבה הערות מקצועיות. אהיה פתוח לכל הערה מקצועית, כדי לשפר ולשכלל את הצעת החוק ועל-מנת להבטיח שהחוק הזה יהיה הטוב ביותר.

דוד ליבאי (המערך):

האם זה מודל שאדוני קבע אותו, או שיש לו אח ורע במדינה אחרת?

שמעון שטרית (המערך):

אני מודה על השאלה. מרוב הזדירויות לא טרחת לומר, שהצעת החוק בנויה בעצם על "Chapter 11" האמריקני, וש-50% מהחברות שבית-המשפט נותן להן צו הבראה, מה

של המודל האנגלי, אלא היא מותאמת, לדעת הוועדה, לתנאי המשק הישראלי. ההצעה הזאת נשלמה ממש לפני זמן קצר מאוד, ובתוך ימים ספורים יופץ בין חברי הממשלה תזכיר הצעת חוק מפורטת, שבה יש הצעה לפתרון הכביה שחבר הכנסת שטרית הצביע עליה.

לכן, אני מבקש מחברי הבית לתת לממשלה, שפעלה על-פי המלצת הוועדה בראשות השופט לוין, להגיש את הצעתה בשבוע הבא, ולדון בנושא על-פי הצעת הממשלה, שבה כבר נשקלו כל הדברים, מכל הזוויות, ואולי גם היבטים כאלה שאחרים עדיין לא שקלו אותם.

אני רוצה לומר, שיש עניין אחד, אולי לא כל כך חשוב לגופו של דבר, אבל אני מבקש בכל זאת לומר אותו כאן. לא קל לנו לפנות לאנשים שאינם מקבלים שום שבר בשביל עבודתם זו, שנוסף על עבודתם הרגילה כשופטים מוכנים לשבת ימים ולילות, לפעמים חודשים על גבי חודשים, לדון ולהציע הצעות, לפי בקשת הממשלה, וכן לבדוק אותן, לגבש אותן, לעזור לנו בגיבושן ובניסוחן, כדי שנוכל להביא אותן לכנסת בצורה מאורגנת ומסודרת. שעה שמדובר בנושאים קשים, כבדים ומסובכים, שמנגנון הממשלה לבדו איננו יכול, אוקשה לו, להכיל אותם מכל הכיוונים ומכל הזוויות, ובוודאי קשה הדבר לחברי הכנסת.

אני חושב שלא יהיה מן הראוי להעביר הצעת חוק כגון זו שהוצעה היום. לכן החליטה הממשלה לבקש מחבר הכנסת שמעון שטרית שלא להעלות אותה, ואם הוא לא יסכים — לדחות אותה. כך החליטו הממשלה והקואליציה. אני חושב שלא יהיה ראוי לנהוג בדרך הזאת ולא להמתין להצעה הכוללת שאני מפיץ בין שרי הממשלה בימים הקרובים, הצעה העוברת עכשיו ליטוש והדפסה סופיים לשם הפצה.

שושנה ארבל-אלמזולני (המערך):
יהיה דיון משולב בוועדה.

שר המשפטים ד' מרידור:
אפשר, כמובן, לומר שזאת קריאה טרומית. אגב, לא שמעתי שאמר זאת במקרים אחרים. אפשר לומר שאין החליטה של הקואליציה. זה בוודאי לא מחייב את האופוזיציה. אפשר לומר שאין מחויבות. אפשר לומר כל מיני דברים. אני רק חושב שזה לא יהיה ראוי ולא יהיה נכון.

לכן אני מבקש מחברי הכנסת שלא לקבל את ההצעה של חבר הכנסת שטרית. לא אתייחס לגופם של דברים, כי גופם של דברים מצריכים דיון מעמיק ורציני. יכולתי להצביע מה, לדעתי, על-פי מה שאני כבר יודע מדוח לוין, איננו ראוי להעברה עכשיו. לא רציתי להיכנס לזה, כי אין זה, עם כל הכבוד לבית, עניין לחמש דקות לענות בו. מן הראוי להמתין להצעת הממשלה ולנהוג על-פייה.

אם יבקש חבר הכנסת שטרית לדחות את ההצבעה בעניין הזה בשבועיים, על-מנת לראות אם הגשנו את ההצעה שלנו, אסכים גם לכך.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
שבועיים עד שתוגש ההצעה לכנסת, או לממשלה?

שר המשפטים ד' מרידור:
בממשלה יעברו בוודאי שבועיים עד שיהיה דיון בוועדת השרים לענייני חקיקה. זה אינו עניין פשוט. זה עניין שמצריך דיון. אין זה דבר קל שצריך לכתוב אותו ולהעבירו. קל מאוד לעשות כך, אבל אין לזה משמעות.

שהם קוראים שם "reorganization", מצליחות לצאת מן המצוקה ולהשתקם. היו גם מצבים מעניינים מאוד, כמו בפרשת "קרייזלר", כמו בפרשת "טקסקו", עקב פסק-דין חמור מאוד שיצא נגדה כתביעה של "פנסאויל", הדברים מקובלים ומבוססים. לא הזכרתי זאת, כי חשבתי שהדברים מובנים מאליהם. אני מודה לך, חבר הכנסת ליבאי, על שאלתך.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה. לאיזו ועדה אתה מציע להעביר את הצעת החוק?

שמעון שטרית (המערך):
אני חושב שוועדת החוקה, חוק ומשפט היא הפורום המתאים, כי זו הצעת חוק בעלת אופי משפטי.

היו"ר נ' מסאלחה:
בבקשה, אדוני שר המשפטים.

שר המשפטים ד' מרידור:
אדוני היושב-ראש, גברתי ורבותי חברי הכנסת, הכנסת היא המחוקקת ולא הממשלה, ועם זה מוטלת על הממשלה חובת יוזמת החקיקה העיקרית גם כפרלמנט הזה וגם ככל פרלמנט אחר בעולם. לא מפני שלממשלה יש זכויות יתר אלא מפני שלממשלה יש מנגנונים ויכולת לבדוק דברים ולהעביר אותם כבוד היתוך מסודר הרבה יותר ומפורט הרבה יותר מאשר לחברי הכנסת בדרך כלל.

בעניין זה, אין ספק שצריך חיקון בפקודת החברות. העניין נדון בציבור וידוע זה זמן, אם בדוגמת "Chapter 11" מן החוק האמריקני, שהוזכר פה חבר הכנסת שטרית, ואם בדוגמאות אחרות. אין ספק שצריך לרענן את פקודת החברות באותו עיקרון הקובע היום, שחברה שהיא חדלת-פירעון אפשר בגין סיבה זו בלבד לדרוש את פירוקה ולפרק אותה, והדוגמאות רבות.

אלא שהעניין הזה הוא עניין סכון ביותר והוא בעל השלכות ביניים חברות וביניים המסים, השלכות משקיות, וצריך לנהוג זהירות רבה כאשר מציעים הצעת חוק בעניין זה, שהוא כל כך מורכב.

יש שיטה הנקוטה בממשלה וכמשרד המשפטים שנים רבות. השיטה היא, שבנושאים קשים וסבוכים, כגון הנושא הזה, לא רק שאין סומכים על מציע אחד, כגון חבר כנסת, אלא גם אין סומכים על שר לבדו או על משרד המשפטים לבדו ומקימים ועדות, בראשות שופטים, בדרך כלל שופטי בית-המשפט העליון המתמחים בנושאים אלה יותר מאחרים, ובהשתתפות אנשים שונים, מומחים שונים, מן הציבור, מן האקדמיה ומן הגופים הנוגעים בעניין, והם מלבנים את הנושאים האלה במשך שבועות ובמשך חודשים, ולפעמים יותר, והם מגישים למשרד המשפטים הצעה שנכונה מכל זוויותיה, ובדרך כלל היא שונה מאוד מן ההצעות המועלות על-ידי משרד המשפטים עצמו, בלא בדיקה כזאת, ובוודאי מן ההצעות המוגשות על-ידי חברי הכנסת.

גם בעניין זה, כפי שהזכיר המציע הנכבד, הוקמה ועדה במשרד המשפטים לפני זמן מה, בראשות שופט בית-המשפט העליון ד"ר שלמה לוין, שהוא מן המומחים הגדולים בארץ בתחום זה. בין יתר התחומים שהוא מתמצא בהם, הוועדה הזאת יושבה שבעה נקיים ויותר, ואני שמח למסור לכנסת, כפי שהכטחתי באחת הישיבות הקודמות, שבתודשים שעברו סיימה הוועדה הזאת את עבודתה והגישה את מסקנותיה, לרבות הצעה מפורטת, שהיא שונה, כמובן, מזאת הנמצאת כאן. ההצעה איננה חיקוי של ההצעה האמריקנית, איננה חיקוי

היו"ר נ' מסאלחה:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה מס' 2.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

15 — החוק לדיון מוקדם בוועדה

1 — נגד

1 — נמנעים

ההצעה להעביר את הצעת חוק להבראת

תאגידים בקשיים, התשמ"ט — 1988, לדיון

מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני קובע שהצעת החוק התקבלה והועברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

אם יבקש חבר הכנסת שמעון שטרית לעמוד על קיום הצבעה, אני מבקש להצביע נגד הצעת החוק, על סמך מה שאמרתי כאן, וגם מתוך מתן הכבוד הראוי שמתבקש, לפי העניין, לוועדה בראשות השופט לזין. תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לכבוד שר המשפטים.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני השר, האם אתה מוכן להתחייב לפרק זמן שבו תגיע הצעת החוק לכנסת?

שר המשפטים ד' מרידור:

אמרתי את דברי.

שמעון שטרית (המערך):

אני מוכן לדבר אחד, שלא אזרו את הדיון בהצעת החוק עד אשר תבוא הצעת הממשלה, ואז יהיה דיון משולב בשתי הצעות החוק.

ח. הצעת חוק לחיקון פקודת הראיות (עדות עיתונאי), התש"ן — 1989 *

(הצעת חבר הכנסת א' דיין)

היו"ר נ' מסאלחה:

ב"ית-משפט' גם בית-דין, גוף או אדם כאמור במשפט, מכאן ברור שאם ישולב החיסיון העיתונאי בפרק האמור בפקודת הראיות, יחול חיסיון העיתונאי גם על עדות בפני ועדת חקירה או בפני גורמי חקירה משטריים.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק שצ"כ, הצעת חוק לחיקון פקודת הראיות (עדות עיתונאי), התש"ן — 1989, של חבר הכנסת אלי דיין. בבקשה, אדוני.

אלי דיין (המערך):

הצעת החקיקה הזאת צועדת בעיקרה, כפי שאמרתי, בעקבות המבחן שנקבע על-ידי בית-המשפט העליון — השופט מאיר שמגר, כתאורו אז — וגם הולכת ברוח ההסדר החקיקתי האנגלי.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני אקצר בהתחשב במאמץ של חברי הכנסת היושבים כאן שעות ומשתתפים בדיונים.

הצורך בחקיקה, רבותי חברי הכנסת, יסודו בכך —

אני נאלצתי להגיש את הצעת החוק לחיקון פקודת הראיות בעקבות החלטת של היועץ המשפטי לממשלה לאלץ את כתב "קול ישראל" משה נוסבוס לגלות את מקור המידע שלו לידעיה שהיתה דרושה לצורך חקירה כלשהי. זו היתה, לדעתי, החלטה שגויה. בעקבות החלטה זו התקיים דיון מיוחד בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ונבדקה הפסיקה הישראלית בעניין זה. מצאתי תימוכין להצעת החוק בפסק-דין ציטרין ובפסק-דין אחרים בבקשות שונות, 298/86, מפיו של כבוד נשיא בית-המשפט העליון, מאיר שמגר.

אריה גמליאל (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
ומה עם רוח החקיקה היהודית? — — —

אלי דיין (המערך):

חכה, עוד לא הגעתי לזה.

— — — שאין בפסיקת השופט שמגר כדי מתן תשובה על כל הבעיות העשויות להתעורר — מה קורה בחקירה המשטרתית או בדיון בוועדת חקירה. כמובן יש להעיר שפסק-הדין הנזכר ניתן על-ידי שופט דן יחיד, ולכן לא ברור מה תהיה גישת בית-המשפט העליון כשדיון בהרכב מלא.

לעניות דעתי, יש אפוא לאמץ חקיקה, כפי שמוצע כאן, שהיא דוגמת החקיקה הקיימת באנגליה, בארצות-הברית ובארצות נאורות נוספות. מן הראוי לשלב את החיסיון הזה בפקודת הראיות, בפרק המפרט את החסיונות המוכרים על-ידי המחוקק.

בכל מקרה, גם המשפט העברי מחייב את החקיקה הזו. היא לא סותרת את המשפט העברי. היא דווקא עולה בקנה אחד עם שמירת הפרטיות, שהיא מעוגנת בספרי "החזון איש", ב"מסילת ישרים" ובספרים אחרים.

כירוע, בפקודת הראיות יש חיסיון לעורך-דין, בסעיף 48; לרופא, בסעיף 49; לפסיכולוג, בסעיף 50; לכוהן דת, בסעיף 51. החיסיון המוצע כאן לעיתונאי דומה בעיקרו לחיסיון הנתון לרופא ולפסיכולוג במוכן זה שאין מדובר בחיסיון מוחלט. אלא בחיסיון היכול להידחות מפני אינטרסים אחרים רבי-חשיבות.

רבותי, כדי שלא להרבות במלים אומר, שכרוך שכלי התקשורת ממלאים תפקיד בעל חשיבות ראשונה במעלה. הם מאפשרים פרסום משמעותי ברכים של מידע על כל תחומי החיים, וגם מגנים על אינטרס ציבורי כללי. ללא הגנה על המידע לא תהיה דמוקרטיה, לא יהיה חופש ביטוי. הזכות לאסוף מידע כוללת גם את הצורך להגן על מקורות המידע. לכן אני מבקש מחברי הכנסת לתמוך בהצעה זו.

אני מבקש לציין, כי סעיף 52 לפקודת הראיות קובע, כי "הוראות פרק זה יחולו הן על מסירת ראיות בפני בית-המשפט ובית-הדין, והן על מסירתן בפני רשות, גוף או אדם המוסמכים על-פי הדין לגבות ראיות; ובמקום שמדובר בפרק זה

רצית לשאול שאלה, חבר הכנסת ליבאי?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תגיד לחבר הכנסת גמליאל שזה כולל את העיתונאים של
"קול השבת".

דוד ליכאי (המערך):

— — — השאלה שהתעוררה היא אם מקצוע
העיתונאות הוא מקצוע מוסדר, והאם מי שטוען לחיסיון אומנם
יכול להראות שהוא עיתונאי. על-פי מה? מדוע אדם לא יעשה
עצמו עיתונאי לצורך עניין מסוים, ואחר כך יטען לחיסיון
וכיוצא באלה? — — —

אלי דיין (המערך):

זו אחת השאלות שאכן התעוררה בוועדת החוקה, חוק
ומשפט. יהיה צורך להיכנס להגדרות, ואני אומר כבר עכשיו,
שלפי דעתי ההגדרה של עיתונאי צריכה להיות רחבה ביותר,
כדי שלא לפגוע בחופש המקצוע הזה, שהוא בסיס חופש
הביטוי וקיום המשטר הדמוקרטי.

אני מודה לך על השאלה. אלה הם כמובן נושאים
שהתלבטנו בהם ודנו בהם גם במשפט האנגלי וגם במשפט
האמריקני, ומן הראוי, לדעתי, להסדיר סוגיה חשובה זו.

חגי מירום (המערך):

תסביר לנו, בבקשה, מה מצב החקיקה האנגלית בנושא
זה. אני רואה שזה מוזכר בדברי ההסבר — — —

אלי דיין (המערך):

החקיקה האנגלית גם היא נותנת חיסיון, חיסיון מוגבל
יחסית — אם בית-המשפט נוכח בנסיבות מסוימות, שהוא
צריך לדון אם להחיר או להפר את החיסיון ולהורות לעיתונאי
לגלות את מקור המידע, הוא מקיים דיון ברלתיים סגורות
בסוגיה הזו, שומע מה הוא האינטרס הנגדי, ואם מדובר
באינטרס גדול, כמו ביטחון המדינה, או אינטרס של מניעת
עבירה חמורה, פשע וכיוצא באלה דברים, הוא שוקל את מאזן
האינטרסים. אבל, זה שיקול דעתו של בית-המשפט, ולא של
התביעה הכללית או של היועץ המשפטי, כפי שהוכח בפרשת
נוסבוים. לכן אני הגדרתי את הכללים האלה, שילבתי אותם
בהצעתי, ואפילו החמרתי יותר מהמשפט האנגלי, כי ידוע
שאלה הם בעצם חריגים גם לגבי עורך-דין, גם לגבי פסיכולוג
וגם לגבי עיתונאי. מה שאני מציע הם חריגים לחובה להעיד,
חובה המגינה על האינטרס של עשיית צדק, שלפיה כל אדם
צריך להעיד, כדי למנוע עבירות וכדי לגלות צדק ולהגן על
אינטרסים לא פחות חשובים.

משום כך קבעתי בהצעת החוק "אלא אם שוכנע
בית-המשפט שהגילוי הכרחי לשם מניעת עיוות דין, או שהוא
יורד לשורשו של עניין בעל חשיבות ציבורית-חיונית, והוכח"
— וכאן הדבר החשוב — "להנחת דעתו של בית-המשפט כי
אין אפשרות להישען על ראיות אחרות".

כידוע, גם במקרה נוסבוים יש תביעה הכללית כלים רבים
להגיע למידע, יש לה הרבה אמצעים כדי להוכיח אשמה. למה
היא צריכה דווקא להשתמש בהפרת החיסיון העיתונאי? הרי
הכלים העומדים לרשות התביעה הכללית הם רבים, ופה
העיתונאי מגן על אינטרס ציבורי. אמר בית-המשפט העליון
במשפט ציטרין, שזה לא אינטרס של העיתונאי, אלא של
העיתון; זה לא אינטרס פרטיקולרי שלהם, זהו אינטרס ציבורי
כללי, העומד ביסוד חופש הביטוי והמשטר הדמוקרטי.

לכן קבעתי, שגם כשטוענים טענה כזו יהיה הדיון
ברלתיים סגורות, והדבר יוכרע על-ידי בית-המשפט, כפי
שנהוג במקרים אחרים של חיסיון.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת עובדיה עלי, בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

חבר הכנסת דיין, אתה מסתמך על רופא, פסיכולוג
ועורך-דין.

היו"ר נ' מסאלחה:

גם כוהן דת.

עובדיה עלי (הליכוד):

נכון, גם כוהן דת.

אבל בעלי המקצועות האלה חייבים ללמוד כמה שנים,
צריכים לעבור מבחנים, יש גם לשכות שצריכות לתת להם
רשיונות, והם חייבים גם בסטו, אילו מגבלות אתה שם על
אורם מקרים שעליהם אתה מדבר? ממי הם מקבלים רשיון,
איוז הכשרה הם חייבים לעבור? אני רוצה לדעת אם נתת את
דעתך על הדבר הזה.

היו"ר נ' מסאלחה:

חבר הכנסת רביץ.

אברהם רביץ (דגל התורה):

כיצד נגן על יחידים או על ציבור מפני שליחת ידו של
העיתונאי, כאשר הוא איננו חייב אפילו לגלות את מקורותיו,
אם דיבר אמת?

אלי דיין (המערך):

זוהי סוגיה אחרת. אני חושב שיש הגנה על זה. יש חוק
איסור הוצאת לשון הרע, שהוא חוק — הייתי אומר — אפילו
מרחיק לכת בעניינים כאלה, ועיתונאי צפוי לתביעה, ועיתונאים
אכן נחבצו לדין והורשעו בבתי-המשפט, אם הם לא קיימו את
הכללים. כאן קיימים כללי אתיקה של עיתונאים והם חייבים
להקפיד עליהם. אני חושב שהממונים על נושא העיתונות
צריכים לוודא, שכללי האתיקה אכן יוכבדו ויקוימו לא רק
על-ידי עיתונאים רציניים ועיתונים ארציים, אלא אפילו על-ידי
עיתונות מקומית, שלעתים אינה הכי גבוהה של שמירת
כללי האתיקה.

לגבי הכשרה של עיתונאי — זה נושא שצריך לדון בו.
לדעתי, אי-אפשר לטעון להשכלה או לדברים מהסוג הזה, כי
הנושא הזה מורכב. נחוץ שכל אדם, שהוא עיתונאי לפי הגדרה
כלשהי שנקבעה — והיא צריכה, לדעתי, להיות רחבה מאוד
— יחולו עליו אותם כללים של אתיקה וכיוצא בזה כדי להגן
על העניין.

לכן אני מבקש מחברי הכנסת להצביע בעד הצעה זו
ולהעבירה לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ע' עלי:

חודה רבה לחבר הכנסת אלי דיין. ישיב שר המשפטים,
בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השאלה שהעלה כאן
חבר הכנסת אלי דיין היא שאלה שמתלבטים בה רבים גם
בעולם המשפט, גם בציבוריות הישראלית, גם בכל העולם
החופשי. חופש הביטוי איננו מוסדר, לצערי הרב, במעשה
החקיקה כזכות יסודית של האזרח בישראל. הצעה להעלות
אותו על ספר החוקים היתה כלולה בהצעת חוק-יסוד: זכויות
היסוד של האדם, שהוגשה ולשמחתי התקבלה בכנסת. לצערי,
עדיין לא עברה ההצעה את שלב הדיון בוועדה להכנתה
לקריאה ראשונה. אני מקווה שעוד תגיע.

חופש הביטוי כולו איננו מוסדר. רק זה יהיה מוסדר? מקצוע העיתונות כולו איננו מוסדר, ואני שמח על כך שאיננו מוסדר, ומיד אסביר למה. רק זה יהיה מוסדר? כתוב בהצעת החוק של חבר הכנסת דיין, שהחיסון הזה יהיה לעיתונאי. כך הוא אומר. החוק פותח במלים: "עיתונאי איננו חייב —" "אין הגדרה, לא בפקודת הראיות ולא בשום מקום אחר, מה הוא עיתונאי. האם עיתונאי הוא מי שכותב בעיתון יומי? האם עיתונאי הוא מי שכותב בחבורת, היוצאת אחת לחצי שנה? האם המושג עיתונאי כולל גם סופר, שכתב ספר ויש בו גילויים?

שמעון שטרית (המערך):

מה הדין היום לפי הפסיקה? הרי מוכרחה להיות הגדרה.

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך):

אלי דיין (המערך):

שר המשפטים ד' מרדור:

רגע אחד, רבותי. אני מסכים אתך, חבר הכנסת שטרית, אלא מה? הפסיקה באמת פותחת את הבעיות המגיעות לפניה, וכאשר תגיע בעיה של ספר על דברים מסוימים שנרצה להסיק מהם או נרצה לבחון על-פיהם, יצטרכו להחליט האם צריך להגן רק על עיתונאי, למה לא על סופר? מדוע דינו של סופר יהיה שונה מדינו של עיתונאי? הרי מקצוע העיתונאי איננו מקצוע מורשה, שדרוש לו רשיון. אני שמח שזה לא כך. אני לא חושב שאנחנו צריכים להיות מדינה, שבה יצטרך אדם רשיון כדי לכתוב. זה אחד ממאפייני הדמוקרטיה שלא צריך רשיון, גם לא צריך הכשרה, ואני יודע את כל הזעקות על רמת העיתונות. אני איני סבור שצריך להכשיר עיתונאים כתנאי לכתיבתם. חבל שיש עיתונאים לא-מוכשרים או לא-הגונים, חבל. אני נגד קביעת רשימות, למי מותר לכתוב ולפרסם פמפלט, עיתונים, כרוזים. אבל למה להגן רק על מי שמוגדר כעיתונאי, אפילו בלשון בני-אדם? מדוע אחרים, שגם הם מחזיקים במידע, מדוע חבר הכנסת, שגם הוא ממלא תפקיד על-פי דין ויש לו אינפורמציה — מדוע לא לקבוע את חסינותו שלו בחוק בפני חקירה, ואין לו חסינות כזאת; האם הוא חשוב פחות מעיתונאי לצורך חופש ודמוקרטיה?

האם סופר, כפי שהזכרתי, חשוב פחות מעיתונאי? האם עורך שיועד ואיננו עיתונאי, האם הוא לא חשוב כעיתונאי?

איני שואל את השאלות האלו לשם קנטרנות. אני מודה שגם אני הרהרתי רבות כיצד להגיב על ההצעה הזאת, ולא הייתי חד-משמעי בדעתי שאסור לחוקק אותה, שהיא רעה. היא איננה רעה. איני בטוח שאם היא תעבור ייגרם נזק גדול למערכת המשפט בישראל. אני חושב שזה יהיה דבר לא סדיר, לא תקין, לקחת מגזר צר מאוד מבטיה רחבה מאוד, בצורה לא מוגדרת, לא מוגדרת היטב, עם כל הכבוד, ידידי וחברי לספסל הלימודים בפקולטה למשפטים, חבר הכנסת אלי דיין. אני חושב שזה לא מוסדר בצורה הכוללת, הנכונה.

לא פלא הוא בעיני, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, שהעיתונאים בישראל, על-פי ועדת העורכים, מתנגדים לחקיקה כזאת. הגברת חנה זמר מסרה לנו, שהיא מתנגדת לחקיקה כזאת. נוח להם המצב הקיים. הם חושבים אולי — איני רוצה לדבר בשם — שיש כאן הצרה ולא הרחבה, יש כאן קביעה שבית-המשפט יהיה ככול על-פיה.

שמעון שטרית (המערך):

אם מותר לי, אני מבקש להעיר הערה. בדיון שהיה בוועדת

אף שחופש הביטוי איננו מוסדר בחקיקה, היבטים שונים שלו הוסדרו בחקיקה והיבטים אחרים וחשובים, כמו זכויות יסוד אחרות של האדם, הוסדרו בפסיקת בתי-המשפט כמשך השנים. אלא שצריך לומר דבר שהוא כמעט מובן מאליה: בניגוד לכמה מאמרים שנכתבו ולהתקפות שהיו בעיתונים, אין שום זכות ושום חירות שהן מוחלטות, גם לא חופש הביטוי; גם הוא איננו מוחלט, הזכות לחיים גם היא אינה מוחלטת. חופש הביטוי צריך להיות מאוזן עם זכויות של אנשים אחרים ועם חובות המוטלות על מי שמשתמש בזכותו לחופש הביטוי. הוא צריך להיות מאוזן עם אינטרסים וערכים אחרים של החברה.

החובה להעיד, החובה למסור עדות אמת בבית-משפט, הודאת אמת במשטרה — גם הן חובות, שאם לא תתקיימנה לא יתקיימו מוסדות החברה. אם לא יהיה אפשר להגיע לשורש האמת, אם המערכת המשטרתית, מערכת התביעה ומערכת בתי-המשפט לא יוכלו להגיע לשורש האמת, גם כך ייגרם נזק חמור מאוד לחברה ולכל הערכים האלה, לרבות חופש הביטוי, שאנחנו רוצים להגן עליהם.

לכן, כמו במקרים רבים אחרים צריך למצוא את האזיון בין הערכים ובין האינטרסים השונים: בין חופש הביטוי, לרבות חופש העיתונות, שהוא אולי המרכיב החשוב ביותר של חופש הביטוי במדינה דמוקרטית, לבין החובה לומר את האמת בבית-משפט ובחקירה משטרתית על-פי דין.

אני חושב שחופש הביטוי לעיתונות, כפי שאמרתי, הוא אכן יסוד בכל משטר דמוקרטי. אולי אחד משניים או משלושת היסודות החשובים ביותר המאפיינים משטר דמוקרטי. אני מוכן לקבל, שהגנה על מקורות המידע באמת חיונית כדי לקיים את חופש העיתונות, אבל גם הזכות הזאת לא יכולה להיות בלתי-מגובלת וחסרת גבולות.

בבית-המשפט שלנו, כאשר הם באו לפרש מפעם לפעם — עד פסק-דין ציטרון ופסק-דין אחרים, שחלקם הוזכרו על-ידי חבר הכנסת אלי דיין — מצאו את האזיון הנכון, לפי הערכתי, בין חופש הביטוי, חופש העיתונות וההגנה על מקורות המידע מצד אחד, לבין החובה להעיד מצד שני. אין היום חיסיון מוחלט לעיתונאי בשמירה על מקורות המידע, אלא יש מקרים שבית-המשפט יכול לקבוע, מטעמים שהוזכרו בחלקם על-ידי חבר הכנסת אלי דיין, שזכות ההגנה על מקורות המידע צריכים לסגת בפני החובה המוטלת על העיתונאי לומר את האמת, לומר את כל מה שהוא יודע; למשל, לשם גילוי עבריינים, למשל, לשם מניעת עבירות. זאת שאלה קשה מאוד. עיתונאי המסתובב במסגרת תפקידו בין עבריינים ויודע על כנופיות עבריינים, יכול להיות שאלה כנופיות של סוחרים סמים, יכול להיות שאלה כנופיות שעסקו בעבירות מין או בעבירות רכוש או ברצח — היו לנו לאחורונה דוגמאות של עיתונאים, שהסתובבו יחד עם רעולי פנים עם גרזינים ועם אבנים — עיתונאי כזה צריך אחר כך למסור או לא צריך למסור אינפורמציה היכולה להציל חיי אדם או להביא עבריינים לדין? האם צריך להעדיף את חופש העיתונות, או צריך להעדיף את השמירה על הסדר הציבורי, לרבות מערכות המשפט ויכולת תפקודן?

השאלה היחידה הנשאלת פה, למיטב הבנתי, איננה אם יש הסכמה על כל הדברים שאמרתי עד עכשיו. הם מקובלים, נדמה לי, גם על המציע וגם עלי. השאלה היא, האם נכון להסדיר זאת בחקיקה או נכון להשאיר את המצב הקיים כפי שהוא, שיפתח בצורה מכובדת, הייתי אומר כמעט לתפארת מדינת ישראל, כפי שהתפתח במשך השנים, במשך 41 שנות קיום המדינה ושנות הפסיקה הישראלית?

אדם, וניתן את החסינות רק לעיתונאים, זאת אומרת רק למי שייכלל בהגדרה שאנחנו נקבע אותה. ומי שלא ייכלל בה, לא תהיה לו הזכות הזאת. בזה נהפוך את מקצוע העיתונאות למקצוע מצומצם יותר, נצמצם את הזכות או את היכולת לפרסם ולכתוב יותר מאשר היום.

לכן, אני מוכרח להגיד, שלאחר התלבטות לא מעטה, ואחרי דיון — אפילו נעשתה עבודת מחקר יפה במשרד המשפטים בעניין זה, שקראתי אותה ודנתי עליה בעניין רב — על המצב בארץ ובאנגליה, החלטתי שטוב יהיה להמליץ שלא ללכת בדרך הזאת ולא לקבל את ההצעה הזאת, לא מפני שאיננה טובה, אלא מפני שסופה יכול להיות צמצום ולא הרחבה של חופש העיתונות.

הי"ר ע' עלי:
תודה רבה לשר המשפטים. חבר הכנסת אלי דיין, בבקשה.

אלי דיין (המערך):
אדוני שר המשפטים, ההצעה בכוונה לא מגדירה את המושג "עיתונאי", אבל היא חייבת להגיע להסדר הזה. באנגליה הגיעו להסדר החקיקתי הזה בעקבות פסק-דין של הלורד דנינג שהיה, כרגיל, ברעת מיעוט באותו פסק-דין. כיורע, הלורד דנינג הוא תמיד ברעת מיעוט.

דוד ליבאי (המערך):
והלכה מורין כמותו.

אלי דיין (המערך):
ולאחר מכן מורין תמיד הלכה כמותו. מעין השופט ברק לפעמים.

שר המשפטים ד' מרידור:
באנגליה נכתב בשנת 1981 חוק כזיון בתי-המשפט. הוא מתחיל במלים: "שום בית-משפט לא ידרוש מאדם לגלות — — —" וכו'. כל אדם.

קריאה:
או תכתוב "כל אדם".

אלי דיין (המערך):
זה מה שרציתי לומר. היה ריכוז בין המשפטנים באנגליה לגבי ההגדרה. דנו רבות בסוגיה הזאת, הגיעו למסקנה שעיתונאי הוא גם כן אדם. לכן קבעו: כל אדם יהיה חסין. אני, כמובן, אשמח אם ועדת החוקה, חוק ומשפט תאמץ את ההגדרה.

אבל, למה כתבתי עיתונאי? רציתי להמחיש את החשיבות של שמירה על העיקרון הזה, בלי להגדיר אותו, בכוונה. כי כבר יש כללים בפסיקה הישראלית, שהם מוסכמים וקובעים מהו עיתונאי. לכן רציתי להשאיר את העניין הזה להחלטת בית-המשפט בסופו של דבר. במקום להשאיר את שיקול הדעת לגבי הסרת החיסיון בידי היועץ המשפטי, בית-המשפט יצטרך ממילא לדון גם בהסרת החיסיון וגם בעיתונאי, ולפתור את הבעיה.

שמעון שטרייט (המערך):
גם היום אין הגדרה של עיתונאי. שבית-המשפט יגדיר.

הי"ר ע' עלי:
תודה לחבר הכנסת אלי דיין.
חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה אם להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה או לא להעבירה. מובן

החוק, חוק ומשפט, שאליו הפנה חבר הכנסת אלי דיין, אמר ראש אגודת העיתונאים, מר יגאל לב, שהוא חושב שהנושא הזה יותר מדי חשוב מכדי למסור אותו לטיפול המחוקק. זה ציטוט מדבריו. וחברים בוועדה מתחו עליו ביקורת.

ראובן ריבלין (הליכוד):
הם יצאו ממחר הוועדה.

שמעון שטרייט (המערך):
נכון. נדמה לי שכעמדה של העיתונאים ושל עורכי העיתונים יש קמצוץ של שלילת הליטימיות שלנו כמחוקקים. אני מקווה שאתה לא שותף לה.

שר המשפטים ד' מרידור:
כפי ששמת לב, חבר הכנסת שטרייט, לא הבאתי את הדברים האלה בראשית דברי. חשבתי לנכון להזכיר, כדי שאנשים יחשבו: רגע, אם זה כל כך טוב וכל כך מגן על העיתונות, למה העיתונאים מתנגדים? הרי צריך למצוא איזון סיבה. זה כאילו בא לעגן איזון זכות, חופש, חירות, שאינן מעוגנות היום.

אלי דיין (המערך):
יש להם חשש מההגדרה של עיתונאי.

שר המשפטים ד' מרידור:
אני חושב שהזכויות האלה מעוגנות היום על-ידי בית-המשפט. גם אינני מוכן לומר שיש לי התנגדות עקרונית לחקיקה בעניין הזה. אינני יודע, רבותי, אם החוק הזה יעבור לוועדה, איך הוא ייגמר, איך הוא יעבור בסופו של דבר. אינני יודע.

דוד ליבאי (המערך):
גם אנחנו לא יודעים. אנחנו רוצים ללמוד זאת. איננו יכולים לעשות זאת במליאה. הנושא טעון בירור יסודי. יש פנים לכאן ולכאן. יש הרבה היגיון בהצעה. מדוע לא להעביר אותה לוועדת החוקה, חוק ומשפט? זו ועדה מסודרת, היושבת ושומעת את כל הגורמים הנוגעים בדבר בשלב שלפני הקריאה הראשונה, וייתכן שנגיע למסקנה זו או אחרת. למה לחסום את הדרך?

שר המשפטים ד' מרידור:
קודם כול, אינני חוסם שום דרך. אני רק רוצה לומר את דעתי בעניין זה, זה הכול. אני אומר אותה. אני גם אסיים את דברי מייד, ויצביע כל אחד כפי שימצא לנכון. אני רוצה להזהיר מפני מעשה שכוונתו טובה — אני משוכנע בזה, כוונתו באמת לעגן בחקיקה חירות וזכות יסודית שאנחנו טיפחנו אותה כפסיקת בתי-המשפט כל השנים — אך הוא יכול להעלות אותנו, בדרך החקיקה, על דרך שלא תהיה לנו שליטה עליה, שיהיה לנו אחר כך קשה לצאת ממנה, והיא לא תרחיב אלא תצמצם את חופש העיתונות. ואני רוצה להסביר מדוע.

לדעתי, אי-אפשר להעביר את ההצעה הזאת — לדעתי הצנועה והבלתי-קובעת, כמובן — בלי להגדיר את המלה "עיתונאי". ברגע שתוגדר המלה "עיתונאי", אנחנו מגדירים מה שלא הוגדר בכוונה תחילה עד היום הזה. אנחנו מגדירים למי יש חיסיון ולמי אין חיסיון. אינני רוצה להגביל את הזכות לכתוב בעיתונים או לפרסם ספרים או לכתוב פמפלט או כרוזים לשום צורה של הרשאה או להכשרה, אלא להשאיר את זה חופשי לחלוטין. כמובן כפפיפות למגבלות של החוקים השונים — לשון הרע, צנעת הפרט וכל החוקים האחרים. אני חושש שכרגע שנעלה על הדרך הזאת נהיה חייבים לצמצם את ההגבלה, מעבר להיקף הרחב ביותר שבו היא חלה היום על כל

ההצעה להעביר את הצעת החוק לחיקון פקודת הראיות (עדות עיתונאית), התש"ן—1989, לדין מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט, נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

הצעת החוק מועברת לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, להכנתה לקריאה ראשונה.

שמדובר על העברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדין מוקדם בוועדה 13 —

נגד 3 —

נמנעים — אין

ט. הצעת חוק לטיפול מזורז בגביית חובות (הוראת שעה), התש"ן—1989 *

(הצעת חבר הכנסת י' פרח)

היו"ר ע' עלי:

אנחנו עוברים להצעת חוק תי"א, של חבר הכנסת יהודה פרח: הצעת חוק לטיפול מזורז בגביית חובות (הוראת שעה), התש"ן—1989. בבקשה, חבר הכנסת יהודה פרח.

יהודה פרח (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, החוק שאני מעלה היום, חוק לטיפול מזורז בגביית חובות, כוונתו לסייע למאות אלפי בעלי חוב, ובהם בעלי עסק, סוחרים, תעשיינים וחברות שונות, שנקלעו ונקלעים יום-יום למצב קשה ומביך עקב אי-כיבוד המחאות ושטרות ביטחון, המתבטא במבול של שיקים חוזרים שלא נפרעו. עקב מציאות חמורה זו צצו כמו פטריות אחרי הגשם חברות גבייה פרטיות. על-פי הערכות זהירות שיש בידי, פועלות כיום בישראל כ-200 חברות גבייה פרטיות וכן עשרות גובים יחידים. למרבה הצער, כל דכפין יכול להיות גובה פרטי וכל קבוצת אנשים מזכה את עצמה במעמד של חברת גבייה פרטית.

המניעים לחופעה שלילית זאת יסודם, כאמור, בקשיים הפיננסיים, שאליהם נקלעו ונקלעים לאחרונה אלפי בעלי עסק, סוחרים וכאמור חברות אחרות. מספרם של בעלי החוב מגיע לכ-650,000, וכתוכם כאלה שלא הצליחו לגבות את חובותיהם זה שלוש ואפילו ארבע שנים. לא ייאמן, כ-500,000 חיקים, חלקם מלפני שנתיים, שלוש שנים ויותר, מונחים כאבן שאין לה הופכין על שולחנות ואצטבות בלשכות ההוצאה לפועל. באחדות מהלשכות אין מקום פסי לחיקים, והם מונחים במסדרונות, העומס הולך וגובר מיום ליום ומדי חודש. בתי-המשפט ומערכת ההוצאה לפועל קורסים תחתם, ואינם מסוגלים להתמודד עם הבעיה. התוצאה — פריחתן של חברות גבייה פרטיות, הייתי אומר פירטיות, אלימות, בסגנון של מאפיה, שהן התשובה האומללה, לדאבון הלב, על קריסת מערכת המשפט וההוצאה לפועל.

לעתים חברות הגבייה הללו או הגובים עצמם נעלמים עם הכספים שהם גבו, כי הם הופכים לשותפים ממש עם בעל החוב. הם גובים ממנו 30% ו-40%, חוץ מ-7% שהם מקבלים מראש, לפני כל העניין. במקרים אלה בעל החוב, לא זו בלבד שאיננו זוכה לקבל את כספו, אלא הוא אף מפסיד את דמי העמלה שהוא שילם, כ-7%, מראש לחברת הגבייה, שלא לדבר על כסף שהלך לאיבוד.

ראוי להדגיש, כי הפיתוי של קבלת מזומנים בסכומים גבוהים מעביר את הגובים הפרטיים על דעתם, ואפילו גובים ללא עבר פלילי עלולים להיכשל ולהסתכן מעוצמת הפיתוי. על כן, יש לשלול את עצם קיומן של חברות גבייה כאלה.

מיותר לציין, כי העדר טיפול ממלכתי נמרץ בתופעה מגביר את קשייהם של בעלי העסקים ומהווה גורם המחריף עוד יותר את מצבם הכלכלי, עד לידי פשיטת רגל וסגירת העסקים. אחם יודעים שעסקים רבים נסגרים כתוצאה מכך שאנשים נקלעים למצב קשה שכזה. אין צריך לומר, כי קיים מתאם גבוה בין מספר העובדים ההופכים למובטלים לבין סגירת עסקים ופשיטות רגל.

אני קורא אפוא לשר המשפטים, להנהלת בתי-המשפט, למשטרת ישראל, לטול את החוק לידיהם ולהחזיר להוצאה לפועל ולמשטרת ישראל את חובת אכיפת החוק. יש לטפל בדחיפות במאות אלפי החיקים שהצטברו בלשכות ומצפים לגאולה. לא יעלה על הדעת שמשרד המשפטים ומשטרת ישראל יתעלמו מהמציאות הקשה הזאת, ובמשרדי ההוצאה לפועל ייתנו יד לצמיחה הרת אסון של חברות גבייה, שחלקן מוגדרות כמאפיות-גבייה.

אני מציע לחבר כהקדם את משרדי ההוצאה לפועל בכוח אדם וביחידות שוטרים מיוחדות; מובן שהדבר הזה הוא בעיה כלכלית וצריך לייעד כספים לעניין זה. הם יפעלו אך ורק למטרות הוצאה לפועל ויתמקדו רק בנושא הזה. יחידות אלה יהיו כפופות להנהלת בתי-המשפט וימלאו נאמנה את המשימות שיוטלו עליהן. ברור שכדי לממש את ההצעה הזאת צריך כספים.

ההצעה שלי היא הצעת חוק אדי-הוק, זמנית. קראתי לה הצעת חוק זמנית, ואני מדגיש זאת — הוראת שעה, משום שעדיין רק לגמור את העבודה הזאת ולהיפטר מן העומס הזה. לא ייתכן, האנשים יוצאים מדעתם. לא מגיעים אל החיקים שלהם במשך כל כך הרבה שנים, שלוש-ארבע שנים. מה אני מציע בחוק הזה, שהוא אדי-הוק, לתקופה קצרה — יכול להיות חצי שנה, אולי שנה? — לחסל את הפרשה הזאת בדרך פשוטה ביותר, כאשר בעלי החוב — — —

היו"ר ע' עלי:

כסעף 7 אתה מציע שתוקפו של החוק יפוג כעבור שנתיים.

יהודה פרח (הליכוד):

עד שנתיים מקסימום. הרי בוועדות יתקנו את זה ויוכלו להעמיד את זה גם על שלושה חודשים. לי זה לא אכפת. בסך הכול, אני מבקש שלא יקרה הדבר הזה שקורה כאן. תקראו בעיתונים מאתמול, משלשום, מה אומרים הסוחרים. הם לא יכולים לעמוד בזה.

מה אני מבקש בסך הכול? כל ההצעה שלי היא, שבמקום שהאנשים האלה ייתנו 30% או 40% מכספם שלהם למאפיות

עתה הוכנס מחשוב ללשכת ההוצאה לפועל הגדולה ביותר בתל-אביב.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
המחשוב קיים בתל-אביב כבר שנים.

שר המשפטים ד' מרידור:

הכנסנו מחשוב שלא היה כמוהו להוצאה לפועל בתל-אביב. הוא נמצא גם בלשכות אחרות בארץ, ואנחנו נמשיך בשיטה הזאת.

שנית, הוספנו עשרה רשמים, שיושבים גם כיושבים-ראש של ההוצאה לפועל. חלקם כבר מכהנים בתפקיד, חלקם ייכנסו בתקופה הקרובה ביותר במספר גדול מאוד, באופן יחסי למספר שהיה קודם לכן. זה צריך לתת דחיפה לטיפול בהוצאה לפועל.

שלישית, גמרנו עכשיו בממשלה ואישנו בוועדת שרים לחקיקה, לפני שבועיים, הצעת חוק, שתאפשר לבצע את מכירת המעוקלים על-ידי חברה שתזכה במכרו חיצוני — עניין שהיה סבוך וקשה — לא דווקא על-ידי פקידי בית-המשפט וההוצאה לפועל. זה גם כן אמור להביא לשיפור.

דבר דומה נעשה במכס על-ידי מ"ן — מסופי מטען וניטול, ושם המעוקלים נמכרים מהר וביעילות.

עסקנו גם בצד המבנים שבהם נמצאות לשכות ההוצאה לפועל. לפני שבוע ביקרתי בחיפה, שם העברנו את ההוצאה לפועל ממקום איום ונורא למבנה חדש ומרווח, והכול זורם מהר יותר.

יש לנו כמה נקודות-כשל במערכת. האחת — נכון אמר חבר הכנסת פרח — נובעת מקשייה של המשטרה לבצע את תפקידיה, בעיקר בכיוצו מאסרים בגין אי-תשלום חוב.

אני מוכרח להודות, שלו הייתי במקום שר המשטרה או המפקח הכללי, ייתכן שגם אני הייתי מחליט שחשוב יותר להיות היום בירושלים בהפגנה כזאת או אחרת, או גם בלי הפגנה, או להיות במקומות אחרים מסוימים שהמשטרה היום נקרת ביניהם מחוסר כוח אדם, מחוסר תקציב, וייתכן שההוצאה לפועל לא היתה מקבלת קדימה ראשונה.

סיכמתי עם המשטרה דרך לשיפור בעניין זה. יש לנו הצעה המקובלת עלינו, עדיין לא על שר אחר חשוב מאוד, שהכסף עובר דרכו, איך להביא לכך שנוכל לבצע את המאסרים — וזאת הבעיה המרכזית — עם תשלום אגרה תמורת בקשת מאסר, ואני מקווה שנצליח להסדיר את זה עם משרד האוצר. עדיין לא הצלחנו, אני חושב שצריך לעשות זאת.

אנחנו מתכננים דבר נוסף שהתחלנו לטפל בו — הטלת עיקולים אצל צד שלישי. אגב, רוב החובות הם קטנים, 1,000 — 1,500 שקל הם 70% מהחובות. רבים מהמקרים אפשר לגבות את החוב על-ידי הטלת עיקול בבנק שבו יש לחייב חשבון, שבו הוא מקבל את המשכורת. אלא שקשה מאוד להגיע לבנקים, אתה לא יודע איפה הסניף של החייב. היום הבנקים הגדולים כרוכים עובדים עם מחשב מרכזי, ואנחנו באנו אחם בדברים, כדי שלא צריך יהיה לחפש אחרי הסניף ואחרי החשבון, אלא יימסר שם החייב עם תעודת זהות, והם כבר יפנו אותנו לחשבון ויעקלו את הכסף שמגיע על-פי פסק-דין, והאיש מתחמק מלשלם אותו.

אם נגיע להסכם עם הבנקים — והם, לדעתי, מוכנים לכך עקרונית — ייפתח פתח גדול מאוד, שדרכו יוכלו לזרום הרבה חיקים, וגם להיסגר.

כאלה, הם יסכימו לתת בסך הכול 10% — בעלי החוב והחייבים, כל צד ייתן 5%, 10% בסך הכול, וזה יוכל לתגבר זמנית אותו כוח משטרי שצריך לעזור. כי מה הבעיה? אין כוח אדם בהוצאה לפועל. המשטרה לא יכולה לעמוד כזה. הם זקוקים לכוח אדם. והיום אנחנו יודעים מהו המצב הכלכלי במדינה. זו הדרך היחידה, והסוחרים האלה יהיו מוכנים לזה, כדי להיפטר מהצרה הצרורה של חברות גבייה פרטיות.

אני הבאתי את זה כהצעה לסדר-היום לפני ארבעה חודשים, וכבודו השר אמר לי להביא זאת כהצעת חוק וידונו בעניין הזה. ארבעה חודשים אני מחכה והעניין לא זז כלל. שום דבר לא קרה. העניין ממשיך להיות בעייתי, ואנשים שואלים: מה יקרה כאן?

אני מבקש מחברי הכנסת לתמוך בהצעת החוק שלי. היא זמנית, היא תעזור לשר עצמו, כי השר יודע שהיא חשובה. יש לו בעיות שאני צריך לעזור לו בהן.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק שלי לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יהודה פרח. שר המשפטים דן מרידור ישיב.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת פרח בא לעזור לשר המשפטים במילוי תפקידו, ואין לי אלא להודות על כל עזרה שרוצים להגיש למשרד הזה, ואולי גם לי בעבודתי.

אני רוצה לומר כמה מלים על הבעיה שהוא הציג כאן. בעיה דומה לזו הציג חבר הכנסת שטרית לפני כמה חודשים — גבייה של חברות פרטיות.

שמעון שטרית (המערך):

אני עוד לא ויתרתי על הצעת החוק שלי. איך אומרים? — קטע, קטע.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני רוצה להסביר מדוע יש, לדעתי, מכשול בהצעה המוצעת לנו בדרך לפתרון הבעיה. אין ספק שכאשר ההוצאה לפועל מתפקדת לאט, או מתפקדת שלא כראוי, יש פגם גדול בשלטון החוק. אין ספק שכאשר המדינה איננה מעניקה לאזרחים את השירות האלמנטרי הזה, של גביית חובות בשבילים, היא איננה עושה את תפקידה כמקובל אצלנו. אגב, יש מדינות בעולם, מדינות נאורות ביותר, שההוצאה לפועל איננה בידי המדינה, שעושים זאת קבלנים פרטיים. זה הסידור במדינות אירופיות ובמדינות אחרות בעולם המערבי התופשי. אצלנו מקובל מקדמת דנא שהדבר נעשה, בוודאי מאז נחקק חוק ההוצאה לפועל, בצורה מסודרת.

בשנים האחרונות, שנים רבות, נצטברו פיגורים בהוצאה לפועל. חיקים רבים מדי לא מקבלים טיפול בזמן. אין פתרון קסם לעניין הזה. במשפטים ספורים אומר מה אנחנו כבר עשינו, ועדיין לא עשינו מספיק גם מחמת העדר תקציבים. כמובן — אין לי טענות לשר האוצר בעניין, כי הוא צריך, כפי שהזכיר לי קודם לכן היושב-ראש, לתת כסף גם למאבק בסמים, גם לעלייה, גם לביטחון, וקל מאוד להגיד לו למה עוד לתת. אבל קשה להגיד לו מאין לקחת. אבל, עשינו בשנה האחרונה כמה שינויים חשובים, שצריכים להקל, אני מקווה להקל מאוד, את העומס בהוצאה לפועל. ראשית, הכנסנו ואנחנו ממשיכים להכניס מחשוב ללשכות ההוצאה לפועל. זה

לפי אילו קריטריונים זה ייקבע? לפי מה ייקבע מי יקבל את הזכות לטיפול מזורז ומי לא יקבל אותה?

יהודה פרח (הליכוד):
כל מי שפונה. אני לא הגבלתי.

שר המשפטים ד' מרידור:
לא כתוב כך, אדוני. כתוב: "רשאי להגיש בקשה לטיפול מזורז".

יהודה פרח (הליכוד):
איפה כתובה מלה כזו, שאני הגבלתי מישהו? לא הגבלתי איש.

שר המשפטים ד' מרידור:
סליחה, חבר הכנסת פרח, אתה רוצה להקשיב? שאלת, אני אענה לך.

יהודה פרח (הליכוד):
אבל אתה אומר דבר שלא כתוב בהצעת החוק.

שר המשפטים ד' מרידור:
אני אקרא מה כתוב בהצעת החוק שלך: "בעל חוב — — — רשאי להגיש בקשה לטיפול מזורז". הרי מישהו צריך להחליט אם להיענות לבקשה הזאת או לא.

יהודה פרח (הליכוד):
נכון.

שר המשפטים ד' מרידור:
צריך לקבוע קריטריונים.

יש בעיית מימון קשה נוספת. מה מוצע כאן? שהכסף ייגבה, ממי? מן החייבים שיתפסו אותם? זאת אומרת, במשך החודשים הראשונים או החצי שנה או השנה הראשונה, אין לנו מימון ביניים. המשטרה תצטרך לתת את השירות בלי שיהיה לה מימון. אין לה כסף, כי היא לא יכולה לקבל את הכסף בינתיים. המשטרה לא תעשה את זה, כי אין לה כוח אדם.

לכן, חבר הכנסת פרח, כוונתך טובה, וכשר המשפטים, הממונה על אכיפת החוק, הייתי שמח אילו הוזרמו כספים ישירות לכל מיני פונקציות של משרד המשפטים, בלי שתהיה שליטה של משרד האוצר, בלי שתהיה שליטה של החלטת הממשלה בתקציב המדינה. אבל אני חושב שהדרך הזאת, שהיתה מאוד נוחה לי, לא ראוי ללכת בה. אינני יודע למה להפסיק בהוצאה לפועל ולא להמשיך בנושאים אחרים שאנחנו רוצים לעודד אותם.

לכן, ככאב לב ובצער רב אני לא יכול לתמוך בהצעה שמציע חבר הכנסת פרח.

היו"ר ע' עלי:

אדוני שר המשפטים, הייתי רוצה להעיר כאן, שבתיקון לפקודת הסמים, שנדון כאן כמליאת הכנסת, היה ויכוח דומה. שר האוצר התנגד שכספים שיחולטו בנושא הסמים יועברו לקרן מיוחדת למלחמה בסמים. אבל בהכרעה של מליאת הכנסת, ובניגוד לדעתו של שר האוצר, התקבל התיקון הזה על כספים שיחולטו ויופנו לנושא הסמים.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב־ראש, אני מודה לך על ההערה.

קודם כול, אתה מזכיר ששר האוצר התנגד. ראש הממשלה התנגד וגם אני התנגדתי. מעבר לזה, יש הבדל, והזכרתי אותו בסוף דברי. מלחמה בסמים מתנהלת, לצערי, עם משאבים לא

מה הבעיה, ידידי חבר הכנסת פרח, בהצעה שאתה מציע? יש מדיניות ממשלתית, שאני אומר אותה כאן בגילוי לב, ואני חייב לומר אותה. הממשלה פועלת עם אגף תקציבים ועם אוצר אחר. השיטה הזאת, שכל שר יכול הנה ומישהו יציע לו דרך מימון צדדית, לא דרך תקציב המדינה, איננה מקובלת על הממשלה.

יהודה פרח (הליכוד):
והמאפיות כן מקובלות?

שר המשפטים ד' מרידור:
הועלו הצעות בכנסת, לממן את תשתית הדרכים על-ידי הטלת מס על הדלק, ואני יכול להמשיך בהבאת דוגמאות. אך אינני רוצה לעשות זאת עכשיו. כל נושא שיש אותו אפשרות למימון על-ידי מס, אפשר לממן באופן ייעודי וייחודי. זה משבש את האפשרות של הממשלה לקבוע סדר-עדיפויות כולל. לקבוע לאן ילך הכסף, מתי, באיזו קדימה, באיזו עדיפות.

מה מוצע לנו כאן? שהכסף שיתקבל, ואומר תיכף אין יתקבל, לא יעבור לתקציב המדינה אלא לקרן מיוחדת שלא בשליטת המדינה והאוצר. מהקרן הזאת הוא יילקח אל משרד המשטרה, והיא תקים יחידה שתפעל ותעשה מה שהיא צריכה לעשות.

בדרך הזאת אפשר לממן את המלחמה בסמים, על-ידי הטלת מס מסוים ממה שייגבה למשל מהחרמת סמים. להקים קרן ולתת למשטרה להקים יחידה לסמים.

יהודה פרח (הליכוד):
זה לא יזיק במצבנו היום.

שר המשפטים ד' מרידור:
אפשר לקחת כסף מהקנסות המוטלים על נהגים ולהקים יחידה שלישית במשטרה, משטרת תאונות דרכים.

יהודה פרח (הליכוד):
גם זה לא יזיק.

שר המשפטים ד' מרידור:
אפשר להטיל מס על הדלק ולתת למשרד התחבורה את הכסף לסלילת כבישים. אפשר ללכת הלאה והלאה.

אלי דיין (המערך):
יש מדינות שעושות זאת.

שר המשפטים ד' מרידור:
התוצאה תהיה, שלא תהיה עוד ממשלה אחראית, כלל לא. האחריות לא תהיה ממשלתית, היא תהיה של הכנסת ושל המשרדים ישירות. הכנסת תחלק את הכסף לכל משרד, לא דרך הממשלה. הממשלה לא תוכל לחלק אותו לפי סדר-עדיפויות. למשל, הממשלה יכולה לחשוב שאם יש לה היום 10,000 שוטרים — מספר לא אמיתי — היא מחליטה שהיום חשוב מאוד להפעיל אותם. דווקא ללוחמה בסמים, ללוחמה בהתפרעויות. אבל היא לא תוכל לעשות זאת, כי תהיה יחידה שמוקצית רק לעניין אחד בתקציב נפרד.

זו דרך שמכחינה מינהלית-שלטונית לא נראית נכונה. אני, שבוודאי איננה אם הדבר הזה יעבור כפי שחבר הכנסת פרח מציע, אני חושש שאנחנו הולכים בדרך לא נכונה.

עוד שאלה אחת. חבר הכנסת פרח מציע שבעל חוב, כפי שהוא נקרא בחוק הוצאה לפועל "הזוכה", יוכל לבקש טיפול מזורז בכיצוע פסקי-דין, ואז יצטרך ראש ההוצאה לפועל להחליט אם הוא ייתן לו את הטיפול המזורז או לא.

מעוגנת בתקנון. משום ששר המשפטים ביקש להסיר את הצעתך, זכותך לומר את כל אשר עם לך במשך חמש דקות.

יהודה פרח (הליכוד):

אני מסתפק בשתי דקות.

אני רוצה לענות לכבוד השר. אני יודע שעניין זה חשוב לו. אני מאמין שהנושא הזה חשוב לשר ואכפת לו ממנו לא פחות מאשר לי. אולי יותר מאשר לי. עם זאת, אני רוצה לומר לך, שכל המכאובים האלה במדינה נובעים מקונבנציות, מתפיסות קונבנציונליות שאינכם מוכנים לצאת מהן. אתם "נעולים" על קונבנציות במדינה הזאת, וקורה מה שקורה. אלה האנשים שהם העתודה בתחום הסמים, אלה המידרדרים מתוך המערכות האלה והעסקים הקטנים שלהם נסגרים משום שהם אינם יכולים לגבות את חובותיהם. מגיעים ל-600,000 תיקים. לפני ארבעה חודשים סיפרת לי אותו סיפור — שיושבת ועדה ומטפלת. ועדה על ועדה, ותוצאות אין. אתם לא עושים דבר. בינתיים המצב הולך ומחמיר, הולך ונעשה גרוע. שום דבר לא זו, ואתם "נעולים" על קונבנציות. זה אסון.

הייתי מציע לחברים להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, והוועדה תחליט.

היו"ר ע' עלי:

חברי הכנסת, לא צריך לכעוס. שר המשפטים הציג את עמדתו המנומקת.

אנו עוברים להצבעה מס' 4. מי בעד העברת הצעת החוק של חבר הכנסת יהודה פרח לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה ראשונה?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 10

נגד — 1

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת החוק לטיפול

מזורז בגביית חובות (הוראת שעה),

התש"ן — 1989, לדיון מוקדם בוועדת

החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

רבותי, בעד העברת הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה — 10, נגד — 1. אני קובע שהחוק יועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתו לקריאה ראשונה.

אני מאחל לחבר הכנסת יהודה פרח הצלחה, בשעה טובה ומצלחת.

ישיבת הכנסת נעולה.

מספיקים, ודיברנו על זה כאשר השיבתי על שאלתא לפני כשעה. העניין חשוב ומרכזי מאוד, והמלחמה הזאת מתנהלת עם יותר כסף או פחות כסף. פה מוצע לחייב את המשטרה לבצע מחר בבוקר, ביום קבלת החוק, פעולות שאין לה אפשרות לבצע, כי אין לה כסף לבצע אותן. הכסף יגיע אולי בעוד חצי שנה או שנה, באופן ייחודי לעניין זה.

יאיר שפרינצק (מולדת):

סליחה, אדוני השר, מדוע אי אפשר לתת מקדמה למשטרה עד שייכנס כסף?

אלי דיין (המערך):

שידיו שוטרים בשכר, כמו במשחקי כדורגל.

שר המשפטים ד' מרידור:

אפשר לערוך על זה דיון ארוך, אבל השעה מאוחרת. אני הייתי בדעה ששוטרים בשכר יכולים לפתור את הבעיה. שר המשטרה והמפכ"ל מתנגדים לזה באופן חריף וחקיף. הם טוענים שיש כאן פתח לכל מיני דברים לא טובים, ואני לא רוצים להרחיב. יש התנגדות לזה.

הלכנו להצעה אחרת, שלפיה נקים יחידה מכספי האגרות לבקשות על מאסר. זה מוסכם על המשטרה ועלינו. הגשנו בקשה לאוצר, וגם זה עדיין בבעיה. אם זה יפתר באוצר, הכול ייפתר.

אלי דיין (המערך):

זו סיבה טובה להיאבק.

שמעון שטרית (המערך):

ללחוץ על האוצר.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מודה לכם על הלחץ. השאלה היא, האם הדרך הזאת היא נכונה. בכל הכבוד, אני חושב שלא, אבל אתם תחליטו אשר תחליטו. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים.

יהודה פרח (הליכוד):

אדוני היושב ראש, אני מבקש.

היו"ר ע' עלי:

בבקשה, חבר הכנסת פרח, זו זכותך.

קריאה:

יהודה פרח (הליכוד):

אני לא אשא נאום.

היו"ר ע' עלי:

אני רוצה לומר לך ההיפך, אתה יכול לשאת נאום. זכותך.

הישיבה ננעלה בשעה 20:43.